

Conjuntura econòmica de les Illes Balears

Novembre 2008

**Govern
de les Illes Balears**

Conjuntura econòmica de les Illes Balears

Novembre 2008

Direcció: Andreu Sansó Rosselló
Director General d'Economia

Coordinació: : Miquel Quetglas Oliver

Realització:

Margalida Albertí Garau
Amelia Cabellos Barreiro
Pere Antoni Comas Mulet
Mª Angeles Morales Oliva
Mónica Sierra Bosch
Patricia Tous Prieto
Mercedes Villalonga Ruiz

Medi Ambient:

Margalida Albertí Garau
Carmen Alemany Morey
Elisa Álvarez Bou
Gemma Cartagena Molina
Yvette Matas Moranta
Isabel Maria Perelló Becerra

Direcció General d'Economia
Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació
GOVERN DE LES ILLES BALEARS
C/ Palau Reial, 17
07001 - Palma
Illes Balears (Spain)
Tel.: +34.971.177.928
Fax.: +34.971.177.959
E-mail: informa@dgeconomia.caib.es

DL PM 1.214-2002

Subscripció:

Per subscriure-vos de franc al nostre servei d'informació, vos convidam a enviar un missatge per correus electrònic a l'adreça:

informa@dgeconomia.caib.es

Vos notificarem la publicació del nostre butlletí de conjuntura econòmica en versió digital tan aviat com estigui disponible, com també d'altres notícies d'interès.

índex

Resum executiu	3
I. Entorn	5
1. Internacional	5
2. Unió Europea	9
3. Espanya	11
II. Illes Balears	13
1. Agropesquer	15
2. Indústria i energia	18
3. Construcció	22
4. Serveis	24
4.1. Comerç	25
4.2. Turisme. Hosteleria	25
4.3. Turisme. Transport i comunicacions	31
4.4. Intermediació financiera	36
4.5. Serveis empresarials	38
4.6. Altres serveis	39
5. Mercat Laboral	41
5.1. Ocupació	41
5.2. Costos laborals	43
6. Preus	44
7. Demanda	46
7.1. Consum	46
7.2. Turisme. Consum no residents	47
7.3. Inversió	48
III. Medi ambient	49
IV. Monografia	56
Innovació i turisme: el sector hotelier a Balears l'any 2007	
<i>Francina Orfila-Sintes</i>	
<i>Departament d'Economia de l'Empresa. UIB</i>	
Índex de taules i gràfics	63
Notes i abreviatures. Agraïments	64

Resum executiu

Taula 1. Perspectives de l'economia Balear

Taxes de variació del PIB. Volum encadenat (en %)

	Anual			Trimestral									
	2005	2006	2007	2006 (e)				2007 (e)				2008 (a)	
		(e)	(e)	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Zona €	1,5	2,8	2,6	3,1	2,2	2,5	3,1	3,2	2,6	2,6	2,1	2,1	1,4
Espanya	3,6	3,9	3,8	3,7	3,8	3,9	4,0	4,1	4,0	3,8	3,5	2,6	1,8
Balears	2,4	2,8	3,0	2,5	2,7	2,9	3,0	3,0	3,0	3,1	3,0	2,2	1,8
Mallorca	2,6	3,1	3,2	2,8	3,0	3,2	3,3	3,3	3,2	3,2	3,1	2,3	2,0
Menorca	1,9	1,5	1,4	1,3	1,4	1,6	1,6	1,6	1,4	1,3	1,3	1,0	0,5
Pitiüses	1,2	2,1	2,7	1,5	2,0	2,3	2,4	2,3	2,6	2,9	3,1	2,5	2,1

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació; INE; Comissió Europea

a: avanç e: estimació

L'economia internacional ve marcada per la crisi del sistema financer i, en el segon trimestre, minva el ritme d'activitat en gairebé totes les economies avançades. Les economies emergents no es veuen tan afectades per les turbulències financeres i aconsegueixen contribuir al creixement mundial.

La zona euro va créixer interanualment un 1,4%, cosa que representa un cert alentiment pel que fa a trimestres anteriors. Per al tercer trimestre, s'espera que la situació no millori, i algunes economies podrien entrar en recessió tècnica. Les previsions sobre el creixement del PIB a la zona euro el 2008, fetes per primavera, s'han revisat a la baixa en el mes de setembre i s'espera un creixement de l'1,3%. Per a 2009, es manté la previsió de 1,5%.

Al primer semestre de 2008, l'activitat econòmica d'Espanya mostra menys dinamisme de creixement, amb taxes del 2,6% al primer trimestre i de l'1,8% al segon. La demanda nacional s'alenteix i, per contra, la demanda externa mostra un to més favorable a partir del segon trimestre. Quant a l'oferta, al segon trimestre tots els sectors experimenten menys dinamisme, excepte l'energia, que s'accelera notablement. En el tercer trimestre, l'ocupació segueix en desacceleració. La inflació es redueix a l'agost i al setembre en línia amb la davallada dels preus de l'energia, mentre que la inflació subjacent es manté pràcticament estable.

Les Illes Balears redueixen el creixement fins a l'1,8% el segon trimestre de 2008, de manera que s'igualava la taxa del conjunt d'Espanya. Les Pitiüses passen a ser les illes amb més dinamisme, si bé els indicadors disponibles per

al segon semestre de l'any avancen un retraïment. Menorca aguditza l'atonía dels darrers anys i presenta una reducció important de creixement (0,5%). L'activitat econòmica a Mallorca també rebaixa el seu ritme al segon trimestre, tot i que la caiguda no es mostra tan pronunciada com en el trimestre anterior.

El sector agropesquer presenta un augment moderat de l'afiliació en el conjunt balear, especialment a les Pitiüses, però que no va acompanyat d'un increment de la producció. Les caigudes en les vendes dels productors en el mercat central de Mallorca han estat considerables respecte de l'any passat, tant en volum com monetàriament. També davalla el volum de carn sacrificada als escorxadors, en quasi tots els tipus de carn. Malgrat aquesta desacceleració, les exportacions de patata, vins i licors han estat molt superiors a les de l'any passat.

El sector de la indústria registra un alentiment des de l'inici de l'any 2008. Tant la producció com l'ocupació han minvat sensiblement respecte de l'any passat, com a conseqüència de l'alentiment de l'economia. No obstant això, l'energia i les exportacions han mostrat augments importants.

La construcció continua el camí iniciat a principi d'any i entra en el segon trimestre en taxes negatives de creixement. La crisi financer internacional ha agreujat la situació de les companyies del sector, en què s'intensifica la destrucció d'ocupació i augmenta considerablement l'atur. Les perspectives avancen un empitjorament de la situació, almenys fins a final d'any.

Els serveis continuen sent el sector amb més pes i més dinamisme en el primer semestre de 2008. Cal tenir en compte que, des de final de 2007, aquest ritme de creixement és cada vegada menor, i està en consonància amb la situació econòmica d'Espanya i Europa. Els indicadors de l'evolució de la temporada turística es mostren estables, amb resultats semblants als de l'any passat. D'altra banda, les activitats sanitàries i veterinàries són les que han mostrat un augment més destacat, mentre que les que es relacionen amb l'activitat immobiliària han aguditzat el descens.

En l'activitat del comerç, es fa palesa la disminució del ritme que ja es produïa a principi d'estiu, atès que la confiança dels consumidors en general ha minvat. El petit i mitjà comerç és precisament el que queda més afectat per la caiguda del consum.

A l'hoteleria, tot i les dificultats de l'entorn, el turisme manté l'activitat. Si bé el nombre de pernотacions en establiments hotelers és lleugerament inferior, han augmentat sensiblement els passatgers que arriben per via aèria i el nombre de turistes, especialment d'origen alemany. Les Illes Balears han obtingut el grau d'ocupació per places més elevat i han estat per segon mes consecutiu la principal destinació dels viatgers no residents a Espanya. A més, també ha estat la comunitat que ha experimentat a l'agost un creixement interanual més important dels preus i dels ingressos hotelers. Pel que fa a l'oferta complementària, els preus s'han mantingut a les illes per sobre de l'índex harmonitzat de la zona euro. Les previsions amb vista a l'any que ve estan lligades a l'evolució de les economies dels principals països emissors

L'activitat de transport i comunicació manté fins a l'agost taxes de creixement positives, tot i que la tendència d'aquestes es manté a la baixa des de l'inici de 2007. Als darrers mesos, les empreses de transport es veuen obligades a aplicar diferents mesures per tal de combatre els efectes de l'encariment del petroli i d'una demanda menor. El nombre de passatgers que arribaren a les Illes Balears a l'agost se situa lleugerament per damunt del corresponent al mateix període de 2007, gràcies a l'augment dels passatgers estrangers. Els que arriben per via marítima mantenen la tendència a la baixa, però des de principi d'any la caiguda de l'activitat s'ha fet més intensa. El nombre de creuers que arribaren de gener a agost és un 6,0% superior dels que es registren en el mateix període de l'any precedent. Per illes, cal destacar que és a Menorca on l'augment es fa més intensiu.

Durant el tercer trimestre, particularment al mes de setembre, el sector financer mundial ha patit esdeveniments excepcionals que han dificultat el seu funcionament normal, cosa que ha obligat els diversos governs a intervenir. En el cas d'Espanya, i en particular a les Illes Balears, les entitats financeres no s'han vist tan afectades com les entitats europees i americanes, tot i que afronten certes complicacions per l'exposició al sector immobiliari, la dificultat per obtenir finançament, la creixent morositat i l'estancament del negoci.

Els principals indicadors del mercat laboral mostren un empitjorament de la situació, amb una lleugera caiguda de l'ocupació i un significatiu augment del nombre d'atu-

rats, en part causat per l'augment de població activa. Per illes, les Pitiüses presenten un millor comportament dels indicadors, mentre que a Menorca l'evolució és pitjor. Per sectors, la construcció pateix la major destrucció de llocs de feina i un augment de l'atur pronunciat, mentre que els serveis són l'únic sector que crea ocupació, tot i que també augmenta el seu nombre d'aturats. El nombre de contractes, tant indefinits com temporals, cau, cosa que evidencia les expectatives negatives dels empresaris davant l'evolució de l'activitat. Tot i això, els costos laborals es continuen incrementant i no contribueixen a moderar la inflació.

La variació dels preus a les Illes Balears ha estat d'un 4,3% al setembre, una de les comunitats autònomes amb la taxa més baixa. Aquesta desacceleració és un reflex de la caiguda del preu del petroli i de les tarifes de transport. La inflació subjacent queda fixada en un 3,4%, atès que la pujada principal de l'IPC fins ara s'ha produït en els grups que s'exclouen en el càlcul de la inflació subjacent.

El consum continua la senda de moderació iniciada mesos enrere, i certs indicadors presenten una evolució negativa, com ara les matriculacions de vehicles o les vendes al detall. L'atonía del consum s'explica per la manca de confiança davant la situació econòmica i la disminució de la renda disponible per l'augment dels preus i dels costos financers. Respecte del consum de no-residents, l'evolució és positiva durant el segon trimestre i, especialment, als mesos d'estiu, ja que la despesa turística s'ha incrementat significativament.

La inversió es veu afectada per la conjuntura econòmica, mostrant cert retrocés. El fet que el teixit empresarial balear estigui format per petites i mitjanes empreses, les més afectades per la restricció de finançament, explica l'evolució negativa dels indicadors d'inversió empresarial. Així, es creen menys societats i la matriculació dels vehicles de càrrega es desploma. S'incrementa l'augment net de capital empresarial, però a causa de les ampliacions de capital.

L'apartat de medi ambient té com a tema central el desenvolupament sostenible i els riscos ambientals que presenten les Illes Balears. Pel que fa a sostenibilitat, es tracten les energies renovables i l'ús de recursos naturals. D'altra banda, el turisme és l'activitat econòmica principal de les Illes Balears i, en aquest territori sensible, són de gran importància les mesures que es prenen en matèria de riscos ambientals: l'erosió de la costa, els incendis forestals i la desertificació.

El monogràfic d'aquesta publicació està dedicat a la innovació en el sector hotelier de les Illes Balears i ha estat elaborat per la Dra. Francina Orfila-Sintes, del Departament d'Economia de l'Empresa de la Universitat de les Illes Balears. En el treball es presenten els resultats d'una enquesta feta als establiments hotelers sobre innovació en aquests establiments. Per a cada illa, es descriuen les àrees on més han innovat els hotels i es classifica el nombre d'aquestes àrees en què s'han introduït millores en funció d'una sèrie de variables. A més, es detallen els motius que han induït a la innovació, com també les dificultats que s'han trobat.

I. ENTORN

1 Internacional

Passat un any des de l'inici de les turbulències financeres als Estats Units, continuen presents els desequilibris dels mercats financers i se n'afegeixen d'altres, com ara les turbulències en els mercats borsaris, la disminució del ritme de creixement del comerç internacional i l'augment de les pressions inflacionistes derivades de l'encariment del petroli i de les matèries primeres alimentàries. Probablement, aquestes incerteses es mantindran al segon semestre de 2008, la qual cosa provoca revisions a la baixa de les previsions de creixement per a 2008 i 2009.

Al segon trimestre, minva el ritme d'activitat en gairebé totes les economies avançades, en les quals els bancs

centrals s'han vist obligats a prendre mesures extraordinàries fins a pactar una davallada generalitzada dels tipus d'interès oficial per injectar liquiditat i confiança. Per contra, les turbulències financeres no afecten tant les economies emergents i aquestes aconsegueixen contribuir significativament al creixement mundial, malgrat la dèbil situació de les economies avançades.

La desacceleració econòmica obliga a la intervenció sincronitzada dels bancs centrals

Taula 2. Indicadors internacionals i de la Unió Europea

	PIB IIT 2008	Taxa d'atur* agost 2008	Inflació setembre 2008
Estats Units	2,1	6,1	..
Japó	0,8	4,2	..
Unió Europea	1,7	6,9	4,2
Regne Unit	1,5	..	5,2
Zona euro	1,4	7,5	3,6
Alemanya	1,7	7,2	3,0
França	1,1	8,0	3,3
Itàlia	-0,1	..	3,9
Espanya	1,8	11,3	4,6

Font: EUROSTAT

*. Percentatge sobre població activa

Estats Units d'Amèrica

Als Estats Units el ritme de creixement torna a alentir-se al segon trimestre. La taxa és del 2,2% interanual davant el 2,5% del primer trimestre. El sistema financer accentua els seus problemes, la qual cosa ha provocat la intervenció de l'Administració diverses vegades i, per tant, la despesa pública també es veu afectada. Primer va ser l'anunci de provisions per donar suport a les agències hipotecàries Fannie Mae i Freddy Mac; després, la fallida de bancs d'inversió importants (Lehman Brothers); a continuació, la major asseguradora del país (AIG) va haver

de ser intervinguda per la Reserva Federal; i finalment, la intenció d'avaluar els actius deteriorats de les entitats de crèdit amb fons públics.

L'economia dels Estats Units queda molt afectada per les fallides de grans empreses financeres

En aquest entorn no gaire favorable, l'activitat econòmica intensifica el debilitament a partir de l'agost. Pel que fa

a la demanda, el consum privat es modera. El sector exterior afavoreix l'evolució a l'alça de les exportacions netes, atesa la debilitat del tipus de canvi. Quant a l'oferta, el sector de les manufactures s'alenteix, el mercat de l'habitatge es manté feble i, alhora, les vendes al detall davallen més del que s'esperava.

En relació amb l'evolució dels preus, la inflació davalla dues dècimes a l'agost i arriba al 5,4%, gràcies a la correcció del preu del petroli. El mercat laboral no es pre-

senta gaire positiu, cosa que es reflecteix en un augment de les sol·licituds de les prestacions per atur. La taxa d'atur puja fins al 6,1%, cosa que suposa una destrucció neta de 84.000 llocs de feina a l'agost

Pel que fa al conjunt de 2008, cal comentar que tots els organismes internacionals revisen a la baixa les previsions de creixement. Així, l'FMI deixa la taxa de creixement dels Estats Units en l'1,6% i el 0,1% per a 2008 i 2009, respectivament.

Taula 3. Previsions internacionals per al 2008

	PIB	Taxa d'atur	Inflació
Estats Units	1,6	5,6	4,2
Japó	0,7	4,1	3,8
Unió Europea	1,4	...	3,8
Regne Unit	1,1	5,4	3,6
Zona euro	1,3	7,6	3,6
Alemanya	1,8	7,4	3,0
França	1,0	7,7	3,5
Itàlia	0,1	6,7	3,7
Espanya	1,4	11,2	4,5

Font: Comissió Europea i FMI

Japó

L'economia nipona intensifica la seva trajectòria de desacceleració. Assoleix una taxa de creixement, en el segon trimestre, del 0,8%, tres dècimes per sota del trimestre precedent. Aquest minvament té els orígens principals en la moderació de les exportacions, de la inversió i en la debilitat del consum privat. La confiança dels consumidors se situa en mínims històrics, cosa que provoca l'estancament de les vendes al detall.

El sector exterior, que arriba a tenir un pes important en l'economia japonesa, es recupera, però continua a nivells inferiors del que era habitual. El motiu principal és la disminució del volum d'exportacions als Estats Units i a Europa, que no es compensa per l'augment d'exportacions a la resta d'Àsia.

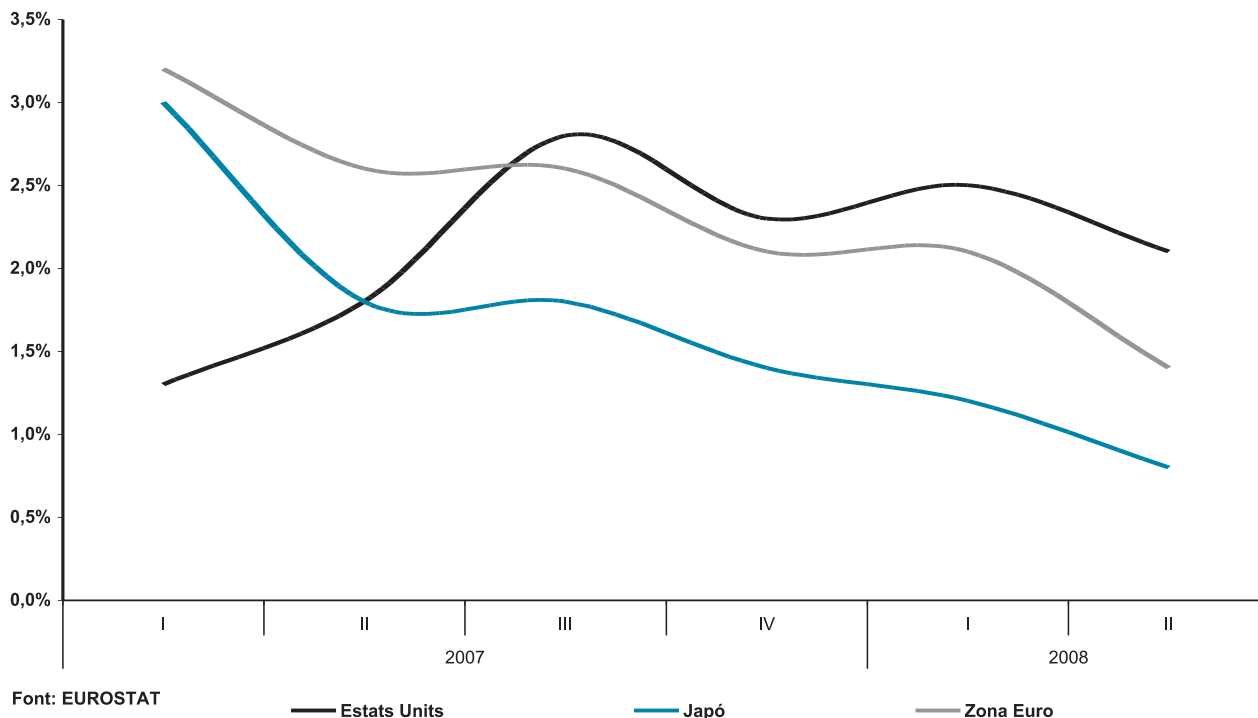
Quant a l'oferta, tal com es va preveure en el butlletí anterior, la producció industrial presenta lleus millores als mesos d'estiu. Contràriament, el mercat immobiliari no sembla que mostri cap símptoma de recuperació, tot i que els preus es resisteixen a davallar.

Pel que fa al mercat laboral, la taxa d'atur continua la suau acceleració iniciada al febrer d'enguany. La taxa d'agost és del 4,2%, dues dècimes per damunt de la registrada al juliol.

Al Japó la desacceleració s'intensifica amb un mercat immobiliari no recuperat

El perill de deflacció es manté allunyat de moment, però no arran del comportament de la demanda interna, que seria allò desitjable, sinó per l'evolució del preu de les matèries primeres i del petroli. Per això mateix, la inflació s'ha contingut els mesos en què ho han fet els preus energètics i davalla fins al 2,1% a l'agost.

Gràfic 1. Evolució del PIB de Estats Units, Japó i Zona Euro. (variació interanual)

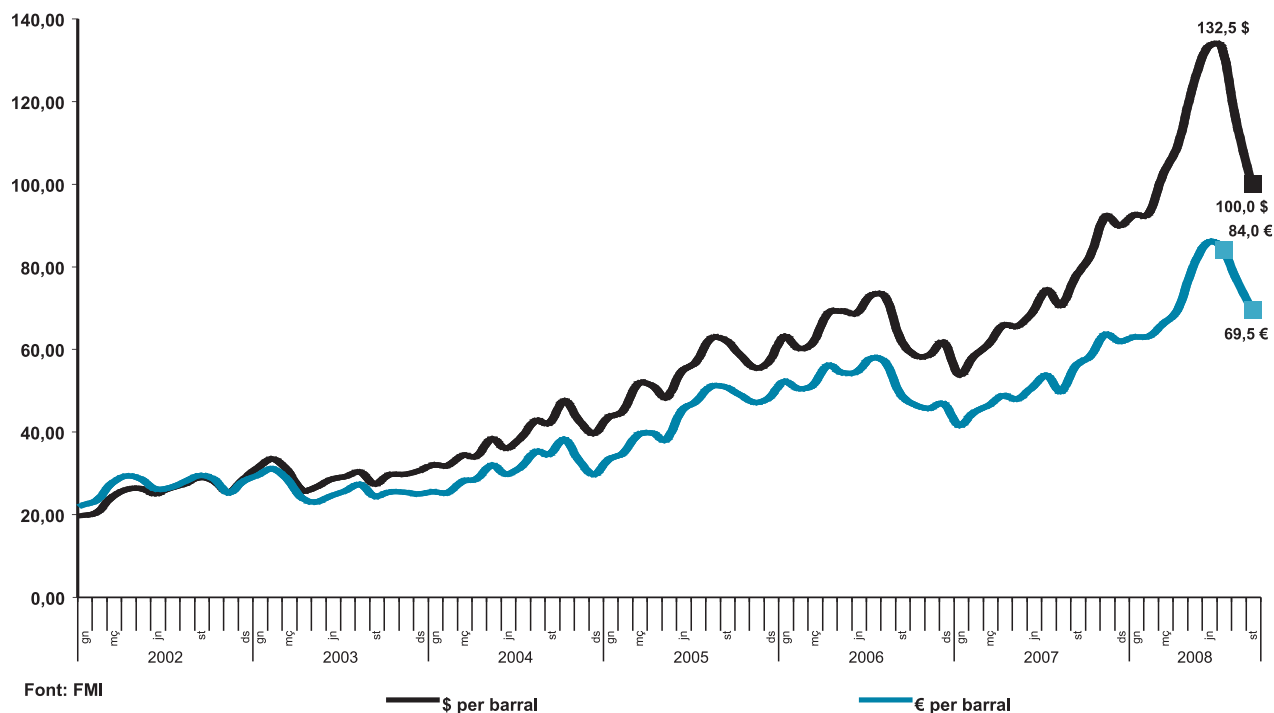
Xina

El segon trimestre, la taxa de creixement del PIB xinès manté el procés de desacceleració suau dels trimestres precedents i davalla fins al 10,1% interanual. Sembla que el tercer trimestre mantindrà la mateixa línia. Les inversions en actius fixos i les vendes a la menuda experimenten notables creixements. Aquestes darreres s'han vist en part afavorides per la celebració de les olimpíades a l'agost. En canvi, la producció industrial continua amb la

lleugera desacceleració del trimestre precedent, a causa de la disminució de la demanda de productes de consum en els països desenvolupats.

Les pressions inflacionistes se suavitzen i els preus de consum d'agost arriben a una taxa del 4,9%, front el 8,7% que es registrà al febrer. En canvi, els preus de les manufactures registren el seu màxim dels darrers deu anys, amb una taxa del 10,1%.

Gràfic 2. Evolució del preu del petroli en dòlars i euros.

Divises i petroli

Respecte del preu del petroli, aquest sembla que deixa de banda el perfil marcadament a l'alça, que s'alimentava, d'una banda, dels problemes tècnics i geopolítics que afecten l'oferta i, de l'altra, de la demanda creixent de les economies emergents, com també de la seva condició de valor refugi en temps d'incertesa. Així, el preu del petroli es manté a l'alça fins a mitjan mes de juliol, en què canvia de comportament amb minvaments que es perllonguen fins a l'octubre i que ja comencen a traslladar-se als preus de les benzines. La mitjana dels tres tipus de petroli més importants (West Texas Intermediate, Brent i Dubai Fareh) arriba als 74\$ per barral, i al juliol era de 132\$ per barral.

El preu del petroli es desaccelera i arriba als 74 dòlars per barral

Pel que fa al mercat de divises, el tipus de canvi dòlar/euro arriba al màxim històric a mitjan juliol amb 1,6 \$/€. Després, comença un camí a la baixa que el situa la tercera setmana d'octubre entorn d'1,34 \$/€. Aquesta trajectòria no es mostra sempre tan clara, atès que la injecció massiva de doblers per part de la Reserva Federal debilita el dòlar davant l'euro.

La paritat lliura/euro arriba al màxim històric (0,81 £/€) a principi de setembre. Tot i així, sembla que es recupera amb les suaus variacions que la caracteritzen. La tercera setmana d'octubre comença amb una cotització de 0,77 £/€.

Regne Unit

Estancament de l'economia britànica en el segon trimestre

L'economia britànica presenta un estancament durant el segon trimestre, amb un creixement nul respecte del primer trimestre, que ja va ser mínim (0,3%). En termes interanuals, el creixement del PIB s'ha alentit en el segon trimestre (ha crescut un 1,3%). Tant el consum privat com la inversió retrocedeixen, tot i que la caiguda és molt més acusada per la inversió, que no sols és menor que en el trimestre anterior (-2,8%), sinó també en termes interanuals (-2,9% respecte del segon trimestre de 2007). El consum creix a un ritme menor interanualment (2,5%). Pel que fa a l'oferta, la producció industrial cau significativament en els darrers mesos, de la mateixa manera que el sector de la construcció.

El país està especialment exposat als problemes del sector financer internacional i també al sector immobiliari, cosa que n'empitjora la situació davant la difícil conjuntura actual.

Respecte del mercat laboral, es continua creant ocupació, però la taxa d'atur avança lleugerament en els darrers mesos i se situa al 5,6% en el mes de juliol.

La inflació al Regne Unit continua augmentant, tot i la desacceleració del preu del petroli i les matèries primeres. Mentre que al juny es trobava per sota de la inflació de la zona euro (3,6% al Regne Unit, 4% a la zona euro), la seva evolució ha estat contrària a la de l'eurozona, ja que ha continuat pujant mes darrere mes, i es va situar al 5,2% al setembre (mentre que la zona euro, al 3,6%). No obstant això, l'autoritat monetària ha reduït els tipus d'interès al febrer, l'abril i l'octubre (en l'acció concertada amb els bancs centrals d'altres països, inclòs el BCE), per tractar de reactivar l'activitat econòmica.

Zona euro

L'economia de la zona euro presenta un clar alentiment

La zona euro va patir, en el segon trimestre de l'any, el primer descens del PIB intertrimestral des de la seva creació (-0,2%). Per països, destaca el retrocés d'Alemanya (-0,5%), de França i d'Itàlia (-0,3% ambdues). En general, presenten més dinamisme els països de fora de la zona euro, com Polònia (1,5%) o Eslovàquia (1,9%). Per al tercer trimestre, s'espera que la situació no millori, i algunes economies podrien entrar en recessió tècnica (dos trimestres consecutius de creixement negatiu del PIB).

La zona euro va créixer interanualment un 1,4%, cosa que representa un cert alentiment pel que fa a trimestres anteriors. Mentre que durant el primer trimestre consum i inversió varen contribuir perquè el creixement fos positiu, en el segon trimestre, la caiguda intertrimestral del PIB a la zona euro s'explica pel retrocés del consum i la inversió, juntament amb l'aportació pràcticament nul·la de la demanda (disminució d'exportacions per la disminució de la demanda global, però alhora reducció d'importacions, per l'atonía de la demanda interna). Pel que fa a l'oferta, les dades tampoc no afavoreixen l'optimisme, ja que la producció industrial va caure al mes d'agost per quart mes consecutiu i, de la mateixa manera, l'activitat en la construcció també està en retrocés.

Les previsions sobre el creixement del PIB a la zona euro el 2008, fetes per primavera, s'han revisat a la baixa en el mes de setembre i s'espera un creixement de l'1,3%. Per a 2009, es manté la previsió d'1,5%.

La inflació a la zona euro va assolir el màxim històric al mes de juny; va arribar al 4%, un nivell en què es va mantenir al mes de juliol, paral·lelament a l'escalada del preu del petroli des de l'estiu de 2007. La pujada per part del Banc Central Europeu dels tipus d'interès del 4% al 4,25%, juntament amb la caiguda del preu del petroli a partir del mes d'agost han contribuït perquè la inflació a la zona euro sigui del 3,6% al mes de setembre. La posterior baixada dels tipus per part del BCE al mes d'octubre (fins al 3,75%) per la situació excepcional del sistema financer, ha estat possible, en part, per la suavització en la taxa de creixement dels preus.

El mercat laboral a la zona euro resisteix la difícil conjuntura, si bé de manera desigual entre els estats membres. El nombre d'ocupats continua creixent i la taxa d'atur es presenta estable (7,5% a l'agost d'enguany, mentre que a l'agost de l'any anterior era del 7,4%).

Alemanya

Desacceleració significativa del ritme de creixement de l'economia alemanya

Durant el primer trimestre, l'economia alemanya va presentar un inesperat bon comportament (amb un increment respecte del trimestre anterior de l'1,3%, el més elevat de la zona euro), però la situació ha empitjorat durant el segon trimestre, amb un retrocés respecte del trimestre anterior del 0,5%. Els diversos indicadors mostren que hi ha certa probabilitat que en el tercer trimestre s'entri en recessió.

Pel que fa a la demanda, el consum continua retrocedint, en la línia dels trimestres anteriors. El canvi de patró més brusc l'ha patit la inversió, que presentava un bon ritme de creixement en el primer trimestre, i ha caigut en el

segon. Respecte de l'oferta, la indústria presenta un cert alentiment, si bé la seva activitat no entra en taxes negatives de creixement, a diferència del que succeeix en la construcció. En el mes d'agost, tant la indústria com la construcció presenten símptomes de certa recuperació.

La inflació a Alemanya presenta la mateixa evolució que en el conjunt de la zona euro, tot i que a un nivell inferior. El mes de setembre, la inflació fou del 3%.

El mercat laboral presenta un bon comportament, amb creació de llocs de treball mes per mes, i amb la reducció continuada de la taxa d'atur, que fou del 7,2% en el mes d'agost.

França

L'economia francesa creix un 1,6% interanual en el segon trimestre i, respecte del trimestre anterior, cau un 0,3%. Tant el consum privat com la inversió presenten un clar retrocés, en línia amb la resta de principals economies europees. Respecte de l'oferta, la indústria i la construcció estan en retrocés.

La inflació presenta la mateixa evolució que l'indicador de la zona euro, i el mes de setembre fou del 3,3%.

El mercat laboral presenta símptomes negatius, amb menys creixement de l'ocupació i una taxa d'atur en augment (a l'agost, fou del 8%).

Itàlia

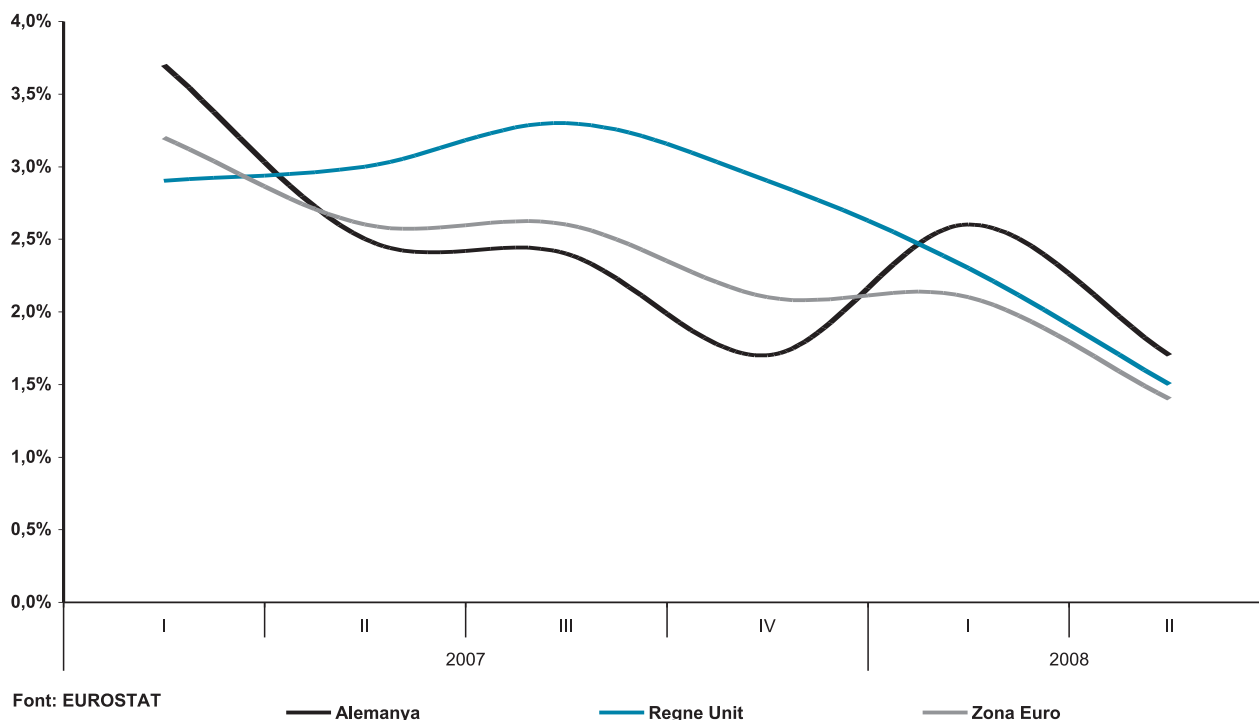
Itàlia continua el seu estancament

Durant el segon trimestre, Itàlia continua el camí de desacceleració iniciat abans que en la resta de principals economies europees. Així, en el segon trimestre, retrocedeix un 0,3% respecte del trimestre anterior, però també cau en termes interanuals (-0,1% respecte del segon trimestre de 2007). Pel que fa a la demanda, tant el consum com la inversió es contrauen i, quant a l'oferta, la producció industrial i la construcció també estan en retrocés.

La inflació presenta una evolució similar a la zona euro en els darrers mesos; assoleix el 4% al mes de juny, però el camí de desacceleració és més suau i, al setembre, ha registrat una taxa del 3,9%.

El mercat laboral presenta dades positives, amb una taxa d'atur estable, que en els darrers mesos no ha variat gaire i per juny es troba en el 6,8%. A més, la taxa de creació d'ocupació és positiva en els darrers trimestres.

Gràfic 3. Evolució del PIB d'Alemanya, Regne Unit i Zona Euro. (Variació interanual)

Taula 4. Previsions macroeconòmiques de l'economia espanyola

Taxes de variació interanuals	2008	2009
Consum final nacional privat ¹	0,7	0,4
Consum final de l'AP	4,9	3,8
Formació bruta del capital fix	0,3	-1,5
Demanda nacional	1,3	0,5
Exportació de béns i serveis	4,1	4,0
Importació de béns i serveis	2,6	1,9
PIB a preus de mercat	1,6	1,0
Deflactor del PIB	3	2,5
Ocupació ²	0,2	-0,5
Productivitat per ocupat	1,4	1,5

AP. Administració Pública

1. Inclou les ISFLSL

2. Llocs de feina equivalents a temps complet

Font: Quadre macroeconòmic 2007-2009 - Pressuposts 2009. Ministeri d'Economia i Hisenda.

Al primer semestre de 2008, l'activitat econòmica del conjunt nacional mostra menys dinamisme en el creixement, amb taxes del 2,6% al primer trimestre i de l'1,8% al segon. Per al tercer i quart trimestre, el Ministeri d'Economia i Hisenda espera que es mantingui l'alentiment econòmic, per la qual cosa davalla la previsió de creixement per a 2008 fins a l'1,6%. Per a 2009, la taxa de creixement prevista davalla fins a l'1,0%; s'espera que els símptomes de recuperació no es manifestin fins a la segona meitat de 2009, un procés que es perllongarà fins a 2010.

La demanda nacional s'alenteix i la demanda externa millora l'aportació al creixement del PIB

La demanda nacional s'alenteix i redueix l'aportació al creixement (de 2,8 a 1,5 punts percentuals). El motiu principal és que les dues partides principals, consum i inversió, tenen una clara tendència a la baixa. El consum

de les llars es contreu a causa del deteriorament de la confiança i la reducció de la renda disponible, que són fruit del debilitament del mercat laboral, l'enduriment de les condicions de finançament i l'encariment de determinats productes, com ara el petroli i els aliments. La inversió en capital fix cau principalment a causa del minvament de la inversió en construcció i, en menor mesura, per la pèrdua de dinamisme de la inversió en béns d'equipament i altres productes. Amb vista a 2009, s'espera que ambdues partides es desaccelerïn encara més, tot i que només la inversió pugui arribar a taxes de creixement negatives arrossegada per la contracció immobiliària.

Per contra, la demanda externa mostra un to més favorable a partir del segon trimestre. La seva aportació al creixement del PIB millora en mig punt. Tant les exportacions com les importacions desacceleraren els seus creixements, però aquestes darreres ho fan de manera més intensa, la qual cosa permet l'aportació positiva del sector exterior.

Taula 5. Evolució de l'economia espanyola

Dades corregides d'efectes estacionals i de calendari. Taxes de variació interanual, (en %)
Volum encadenat referència 2000

Trimestre	2007				2008	
	I	II	III	IV	I	II
Agrari i pesquer	4,6	2,5	2,8	2,1	2,7	1,9
Indústria i energia	3,5	2,8	2,5	1,1	0,1	-1,7
Construcció	3,8	4,3	3,1	2,8	1,6	-1,9
Serveis	4,5	4,6	4,3	4,8	3,9	3,7
PIB a preus de mercat	4,0	3,9	3,6	3,3	2,6	1,8

Font: INE

Quant a l'oferta, en el segon trimestre tots els sectors experimenten un menor dinamisme, excepte l'energia, que s'accelera notablement i arriba a una taxa de creixement del 4,8%.

La indústria queda amb un creixement del -2,8%, davant el -0,1% del primer trimestre. L'índex de producció industrial no es recupera, la qual cosa està en consonància amb la desacceleració d'inversió en béns d'equipament.

La construcció és el sector que presenta la reducció d'activitat més important, amb una taxa de creixement interanual del -1,9%, mentre que el trimestre precedent fou de l'1,6%. Aquesta disminució del dinamisme queda reflectida tant en el nombre d'afiliats al sector, que minven un -12% interanual a agost, com en els habitatges visats, que queden a la meitat de la mateixa dada d'un any enrere.

Pel que fa al sector de serveis, si bé segueix la línia de desacceleració dels altres sectors, ho fa de manera molt més suau i mantenint taxes de creixement prou notables (3,7%, dues dècimes per sota de la que es va registrar en el primer trimestre). Els serveis de mercat són els que més pateixen la desacceleració, tot i que registren un creixement del 2,6%. Segons l'índex d'activitat del sector de serveis d'agost, la branca que ha estat més afectada és el comerç (-5,9%), seguida dels serveis de tecnologies de la informació (-2,7%) i de turisme (-2,3%). Respecte dels serveis de no-mercat, augmenten el creixement fins al 4,6%, dues dècimes per sobre del trimestre anterior. Aquesta acceleració s'adiu amb l'augment de la despesa de les administracions públiques.

L'ocupació continua en desacceleració, sobretot a les activitats vinculades a la construcció

Al tercer trimestre, l'ocupació continua en desacceleració. Així, el nombre mitjà d'afiliats a la Seguretat Social minva a un ritme del -0,8% a l'agost i del -1,4% al setembre. Per sectors, el de la construcció és el que experimenta la caiguda més intensa (-12%), seguit de la indústria (-2%) i, alhora, el de serveis i l'agrari mantenen encara taxes de creixement positives, del 2,7% i l'1,0%, respectivament. Pel que fa al nombre d'aturats, aquest setembre sobrepassa les 2,6 milions de persones, cosa que suposa un augment del 3,7% intermensual i del 30,1% interanual.

L'índex de preus de consum creix un 4,6% el setembre, tres dècimes per sota del registrat l'agost

Segons les dades de Comptabilitat Nacional, el deflactor implícit de l'economia repunta en el segon trimestre fins al 3,4%, dues dècimes per sobre del trimestre precedent. Pel que fa a l'índex de preus de consum, la taxa de creixement se situa el setembre en el 4,6%, tres dècimes per sota de la registrada a l'agost. En comparació amb la zona euro, la inflació nacional es manté per sobre, amb una taxa harmonitzada del 4,5%, nou dècimes per sobre del de la unió monetària. Per grups, els que més varien al setembre són: habitatge (7,9%), transport (7,2%), i aliments i begudes no alcohòliques (6,1%). Pel que fa a la inflació subjacent, davalla una dècima al setembre i se situa en el 3,4%. Tant els preus dels aliments sense elaboració com els del productes energètics desacceleren els seus creixements respecte del mes precedent. Els primers ho fan en tres dècimes, i arriben a un 3,9%, i els segons, en 2,8 punts percentuals, i arriben a un 14,8%.

II. ILLES BALEARS

Taula 6. Evolució de l'economia balear

Taxes de variació del VAB a preus constants (en %)

	Anual			Trimestral									
	2005	2006	2007	2006 (e)				2007 (e)				2008 (a)	
		(e)	(e)	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Balears	2,4	2,8	3,0	2,5	2,7	2,9	3,0	3,0	3,0	3,1	3,0	2,2	1,8
Agropesquer	2,1	3,5	2,0										
Indústria	1,2	1,7	1,5	1,5	1,8	1,8	1,6	1,5	1,4	1,4	1,6	1,4	1,0
Construcció	2,5	3,7	3,7	3,3	3,7	3,9	4,0	3,9	4,0	3,8	3,0	0,2	-0,3
Serveis	2,5	2,8	3,1	2,5	2,7	2,9	2,9	3,0	3,0	3,2	3,1	2,6	2,2

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació; INE; Comissió Europea

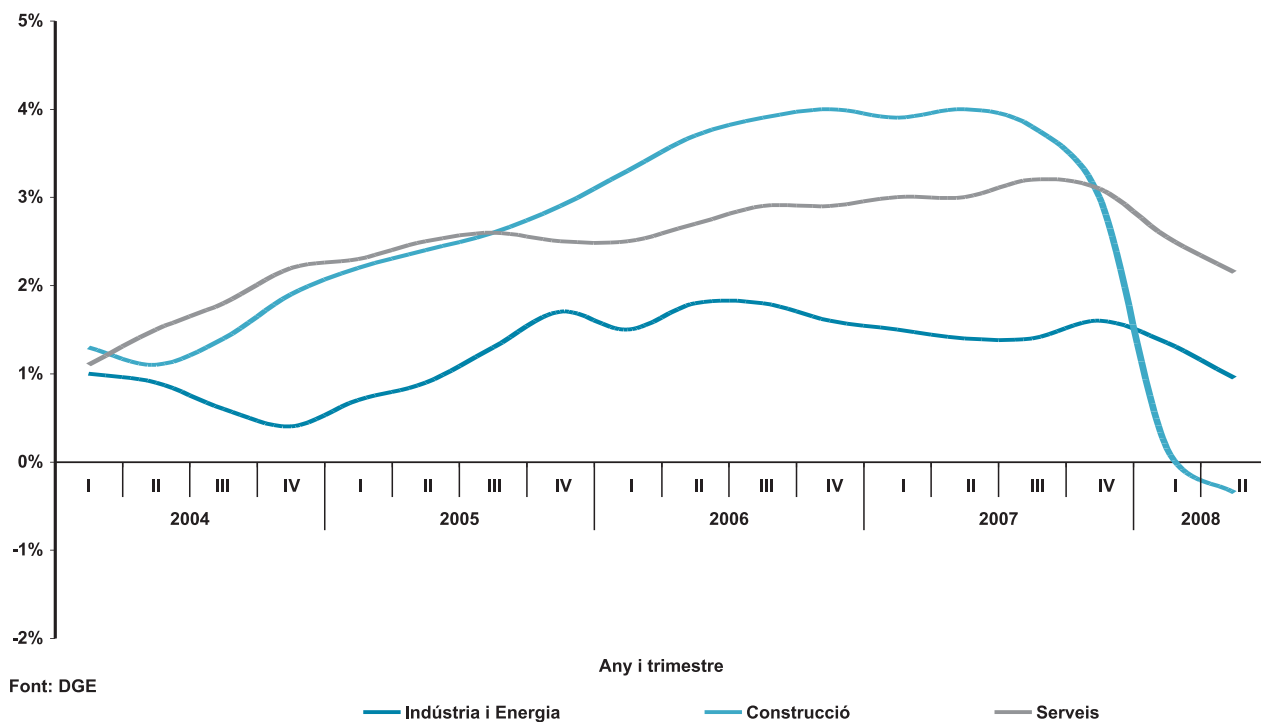
a: avanç e: estimació

A mesura que l'economia de les Illes Balears avança en el 2008, s'agreuja la desacceleració iniciada a començament d'any. Per primera vegada en quatre anys es preveu una taxa interanual de creixement per un trimestre inferior al 2%, cosa que implica la pèrdua de gairebé un punt percentual respecte del darrer trimestre de 2007. La crisi del sistema financer internacional ha dificultat l'accés al crèdit a famílies i empreses. Això ha fet disminuir el consum, tant intern com extern, i ha afectat l'economia real. Aquest procés d'ajustament ha tingut lloc en totes les economies europees més importants i s'ha fet notar en el sector turístic balear.

Tots els sectors han rebaixat les taxes de creixement respecte del trimestre anterior. Com que els **serveis** mostren una forta dependència de l'exterior, l'alentiment de

l'activitat econòmica als països emissors s'ha traslladat a la restauració i al comerç. Tot i això, el nombre de passatgers registrats fins ara és lleugerament superior al de l'any passat i els ingressos hotelers mostren una pujada significativa a l'agost. L'activitat de la **indústria i l'energia** ve marcada per un alentiment cada vegada més acusat que es tradueix en una baixada en el creixement de quatre dècimes respecte del trimestre precedent. Sols la branca de l'energia té un comportament més positiu. La **construcció** contrau el seu creixement tres dècimes respecte del segon trimestre de 2007 i es preveu que aquesta reducció sigui més acusada en el segon semestre d'enguany, ja que tant els projectes visats com les vendes de ciment presenten tendències clarament a la baixa.

Gràfic 4. Variació del VAB de les Illes Balears per sectors.

Per illes, **Mallorca** i les Pitiüses van reduït el creixement al llarg de 2008 fins que, en el segon trimestre, el situen al voltant del 2%. Mallorca modera el creixement de manera més suau, si bé ja presentà un procés d'ajustament més intens en el primer trimestre. A les **Pitiüses**, ha

incrementat l'afiliació a la Seguretat Social, especialment als serveis. Malgrat això, les perspectives amb vista al tancament de la temporada turística no afavoreixen l'optimisme. **Menorca** és l'illa amb més atonia en el creixement i encara rebaixa la seva taxa fins a mig punt.

Taula 7. Creixement del VAB de l'agricultura, ramaderia i pesca

Taxes de variació interanual a preus constants (en %)

2002	2003	2004	2005 (e)	2006 (e)	2007 (a)	2008 (p)
2,1	1,0	5,1	2,1	3,5	2,0	0,8

a: avanç e: estimació p: previsió

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació

L'afiliació a la Seguretat Social de l'agricultura i la ramaderia ha augmentat moderadament (3,8%) aquest segon trimestre respecte de la de l'any passat i hi ha 667 afiliats més que al primer trimestre de l'any. Agricultura i ramaderia representa devers un 90 % dels afiliats totals del sector agropesquer i el 10% restant correspon als afiliats de pesca.

L'ocupació de l'agricultura i la ramaderia té variacions interanuals positives a totes les illes, però amb resultats heterogenis. En aquest segon trimestre, destaquen les Pitiüses, amb un creixement del 5,1%, mentre que a Mallorca creix més moderadament i a Menorca pràcticament no creix.

Agricultura

En el mercat central de Mallorca els indicadors del volum de negoci (no s'hi inclouen els majoristes) mostren, fins a l'agost, uns resultats clarament negatius respecte del mateix període de l'any passat. Per pes, el nombre de tones de producte baixa del 13% al 16,7%. En nivells acumulats, la fruita baixa més moderadament; ara bé, aquesta reducció s'accentua fins a arribar als nivells de la resta de productes. Les baixades són molt més acusades en valor: una caiguda total del 22% que arriba al 29% en el cas de les hortalisses. Aquesta gran disminució contrasta amb les taxes que disposàvem fa uns mesos quan el total augmentava fins a un 9% respecte de 2007. La situació econòmica ha frenat l'escalada de preus, els quals ara minven considerablement respecte de l'any passat.

L'exportació de la patata ha tingut resultats molt positius. L'obertura al mercat escandinau i alemany ha donat fruit. El mercat anglès, el més important històricament, és un destí en què l'increment ha estat molt acusat. El fet que aquest mercat representi més de la meitat de les exportacions de patata ha comportat que l'increment sigui significatiu.

Les exportacions de goma de garroví han baixat un 20% tant en pes com monetàriament. Això es pot agreujar, perquè es preveu que enguany la collita de garroves

sigui un 15% inferior a causa de les pluges de maig. Aquesta reducció va acompanyada tant d'una baixada del preu de la garrova com d'un augment dels costos de recol·lecció. Alguns propietaris deixaran de recollir-les, una situació que també es produirà amb les ametlles, en què s'espera una baixada de la producció encara més elevada.

Els nostres vins i licors són cada vegada més apreciats aquí i a l'estranger, tal com confirmen les xifres. Les exportacions es dupliquen respecte de l'any passat. Enguany, la reducció de producció provocada pel míldiu ha afectat la veremada i s'espera que sigui entre un 20% i un 50 % inferior a la de 2007, però d'una gran qualitat. La introducció de dues noves varietats autòctones de raïm, Giró Blanc i Gorgollassa, donarà resultats a llarg termini i aportarà més personalitat als nostres vins.

La collita d'oliva d'enguany, segons el consell regulador, serà un 30% inferior a la de 2007. Les exportacions d'oli a Alemanya han crescut moderadament, ajudades per mesures de promoció com les que s'han dut a terme en els agroturismes mallorquins.

Producció agrària ecològica

Les pastures i els farratges (amb 6.626 ha) són el cultiu ecològic més important en superfície de les Illes Balears i també el cultiu majoritari a Menorca. Els boscs i la recol·lecció silvestre són el segon en el conjunt balear, amb 5.526 ha. En tercer lloc, i amb una distribució per illes similar, tenim els cereals i les lleguminoses. La fruita seca és el cultiu ecològic majoritari d'Eivissa, amb 108 ha. A Menorca la seva superfície és molt reduïda i, a Mallorca, és de 3084 ha.

Les explotacions ramaderes de bestiar oví són les majoritàries a les Illes Balears, amb 111 explotacions inscrites, seguides de les de bestiar porcí, amb 40 productors, les de boví, amb 33 i les de cabrú, amb 25. Menorca disposa de més de la meitat de les explotacions de bestiar boví de les Balears. El nombre total d'explotacions productores d'ous ecològics a les Illes Balears és de 56.

Taula 8. Indicadors de l'agricultura i la ramaderia

	Període	Dada		Var.(%)					
Afilació a la SS									
Illes Balears	2 trim	8.503	↗	3,8					
Mallorca	2 trim	7.052	↗	2,2					
Menorca	2 trim	718	→	0,3					
Pitiüses	2 trim	733	↗	5,1					
Mercat central de Mallorca		Tones		Var. (%)	Milers d'€		Var. (%)	Preu Mitjà kg	Var. (%)
Fruita	gen-ago	810,7	↘	-13,3	851,2	↘	-14,9	1,05	-1,9
Hortalisses	gen-ago	1.976,3	↘	-16,7	1.798,50	↘	-29,1	0,91	-15
Total	gen-ago	2.787	↘	-15,7	2.591,90	↘	-22,4	0,93	-7,9

Mercaderies agràries exportades

Patates	1er sem	24.301	↗	18,5	12.026,2	↗	16,4		
Alemanya	1er sem	1.468	↗	12,9	677,7	↗	40,6		
Dinamarca	1er sem	5.827	↗	2,3	3.141,3	↗	7,5		
Regne unit	1er sem	15.174	↗	29,1	7.280,5	↗	20,0		
Goma de garroví	1er sem	541,5	↘	-21,5	5.179	↘	-22,0		
Alemanya	1er sem	105,5	↘	-44,5	1.007,3	↘	-48,3		
Dinamarca	1er sem	135	↘	-31,8	1.295	↘	-38,0		
Vins i licors	1er sem	360	↗	127,7	1.605,5	↗	12,0		
Alemanya	1er sem	127,8		—	546,5	↗	25,1		
Rússia	1er sem	22,3	↘	-54,4	99,8	↘	-27,1		
Suïssa	1er sem	28,3	↗	109,3	246,5	↗	173,2		

Carn sacrificada als escorxadors

Boví	gen-jun	1.950,36	↗	10,4					
Oví	gen-jun	1.168,13	→	-0,2					
Porc	gen-jun	556,23	↘	-14,5					
Porcella	gen-jun	1.822,77	→	-1,3					
Aus	gen-jun	2.616,75	↘	-20,2					

Falta un escorxadors per comptabilitzar al juny

Ramaderia

En els escorxadors de Mallorca la variació de la carn sacrificada presenta resultats heterogenis. Cal destacar l'augment de carn de boví respecte de l'any passat. La d'oví es troba al mateix nivell que fa una any, mentre que la porcella baixa lleugerament (tot i que menys que a final

de febrer). La carn de porc i d'au baixa de manera pronunciada respecte del mateix període de 2007.

D'altra banda, des de la Conselleria d'Agricultura i Pesca es vol impulsar una varietat nova de porc que és una mescla d'un 25% de porc negre i un 75% de porc blanc, per tal de produir una sobrassada de més qualitat.

Pesca

La producció pesquera declarada a les Illes Balears durant el període que hi ha registrat de l'any 2008 (gener-agost) és de 2.324.793 kg, amb un valor en primera venda de 16.340.384 €. En comparació amb el mateix període de l'any 2007 (2.154.624 kg i 15.700.904 €), aquestes dades suposen uns increments del 7,90% en pes i del 4,1% en valor econòmic. La combinació de les dues dades indica que el preu mitjà del peix s'ha reduït un 3,6% entre els dos períodes de temps esmentats.

Les diferències entre els mesos de 2008 i els de 2007, tant pel que fa a les captures com al valor econòmic en primera venda i al preu mitjà del peix, són a causa, bàsi-

cament, del fet que el 2008 s'han capturat quantitats importants de petits pelàgics (alatxa i sardina), de valor econòmic molt escàs (1,53 €/kg i 0,97 €/kg, respectivament) que possiblement expliquen l'increment de les captures combinat amb una baixada del preu mitjà. Pel que fa a la resta de captures, les variacions són molt similars entre els dos anys; resalta el pes importantíssim que tenen en el sector pesquer balear les captures procedents de les embarcacions d'arrossegament tant en pes (gamba, maire, morralla, pop, moll vermell) com en preu (gamba, escamarlà, lluç, rap). També tenen importància econòmica rellevant les espècies més emblemàtiques del sector d'arts menors: llagosta, cap-roig, sípia, gall.

Taula 9. Indicadors producció pesquera

Ocupació	Darrera Dada		Var. (%)
Afiliats SS	2n trim	787	↘ -3,3%
Mallorca	2n trim	518	→ -1,2%
Menorca	2n trim	147	↘ -8,2%
Pitiüses	2n trim	122	↘ -5,0%

Captures

	Pes (kg)			Var. (%)
Gerret	gen-ago	170.448	↘	-2,8%
Gamba vermella	gen-ago	153.218	↗	4,7%
Maire	gen-ago	147.508	↗	7,3%
Sorell	gen-ago	111.763	↗	38,2%
Morralla	gen-ago	107.683	↘	-9,4%
Rajades	gen-ago	99.597	↗	18,1%
Pop	gen-ago	98.775	↗	20,2%
Alatxa	gen-ago	96.105		n. d.
Sardina	gen-ago	94.208		n. d.
Moll vermell	gen-ago	92.602	↘	-19,1%

	Valor (euros)		Var. (%)
Gamba vermella	gen-ago	4.298.386	↘ -4,2%
Llagosta	gen-ago	1.446.905	↗ 15,8%
Caproig	gen-ago	783.646	↗ 2,2%
Gall de Sant Pere	gen-ago	778.803	↗ 21,8%
Escamarlà	gen-ago	697.512	↗ 16,7%
Calamar	gen-ago	580.617	↘ -23,2%
Moll vermell	gen-ago	556.825	↗ 2,1%
Sípia	gen-ago	523.108	↗ 2,3%
Lluç	gen-ago	494.468	↘ -13,5%
Rap	gen-ago	335.509	n. d.

Font: TGSS i DG pesca

2 Indústria i energia

Taula 10. Creixement del VAB de la indústria i energia

Taxes de variació interanual a preus constants (en %)

Anual			Trimestral									
2005	2006	2007	2006 (e)				2007 (e)				2008 (a)	
	(e)	(e)	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
1,2	1,7	1,5	1,5	1,8	1,8	1,6	1,5	1,4	1,4	1,6	1,4	1,0

a: avanç e: estimació p: previsió

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació

El sector de la indústria i l'energia registra una estimació de creixement de l'1,0 % en el segon trimestre de 2008. L'indicador de clima industrial (ICI), que representa el major o menor optimisme dels empresaris del sector respecte de la situació actual i les perspectives d'evolució futura, continua amb un comportament negatiu. La taxa de variació acumulada de l'ICI fins al mes de juny de 2008 és de -24,7 %, cosa que suposa unes variacions més acusades que les de just fa un any (-15,7 %). Aquests fets mostren un alentiment del sector des de l'inici d'enguany.

El mercat de treball del sector presenta un descens important en el nombre de treballadors assalariats, mentre que els autònoms es mantenen. En el mes d'agost es registren més de 30.000 treballadors ocupats en el sector d'indústria i energia, dels quals més de 6.000 són autònoms. Pel que fa a les dades d'afiliats a la Seguretat Social per illes, el segon trimestre registra una tendència a la baixa a Mallorca i a Menorca. En canvi, les Pitiüses mostren una alça tendencial semblant a períodes anteriors.

Es registra un alentiment del sector de la indústria

Energia

La facturació d'energia elèctrica total per a les Illes Balears presenta en el mes de setembre un increment tendencial del 3,6 %. Les Pitiüses, amb un 6,1 % mostren el dinamisme més important de l'arxipèlag, mentre que a Menorca, la facturació es manté.

Increment tendencial del 3,6 % de la facturació elèctrica total

En el segon trimestre de 2008, el nombre d'afiliats a la Seguretat Social en el subsector de l'energia és de 2.616

per al total de les illes. S'han incrementat els afiliats tant a Mallorca com a Menorca.

En el mes d'octubre entren en vigor les noves tarifes del gas, que suposen una pujada mitjana del 9,6%. Es tracta de les tarifes TUR (*tarifas de último recurso*), que s'apliquen a clients amb consums inferiors a 50.000 kWh a l'any. La finalitat d'aquestes noves tarifes és tenir en compte el cost de la matèria, els peatges d'accés, els costos de comercialització i els de seguretat dels subministraments.

Indústria

L'índex de producció industrial (IPI) reflecteix en el mes d'agost una desacceleració significativa del sector de -13,8% per a les Illes Balears. Des del mes de gener, la producció industrial ha experimentat una caiguda del -1,6%.

Per destí econòmic, el retrocés de la taxa de variació interanual de l'IPI s'explica pel descens en la producció industrial en tots els grups, la davallada notable en la producció dels béns de consum durables i els béns d'equipament, i en molt menor mesura de l'energia.

L'IPI reflecteix una desacceleració notable

La facturació acumulada d'energia elèctrica en el sector de la indústria a les Illes Balears fins al mes de setembre de 2008 experimenta un descens del -11,5%. Per illes, **Mallorca** i **Menorca** presenten un descens important, mentre que **Eivissa** augmenta lleugerament.

El passat 7 d'agost s'assolí, per segon dia consecutiu, el rècord històric de consum elèctric a les illes, 1.244 MW, coincidint amb una onada de calor. Aquesta xifra supera el rècord anterior de 1.216 MW, de l'agost de l'any 2006. La màxima potència de l'estiu sol ser molt superior a la de l'hivern a causa de la majoritària dedicació de l'economia al sector turístic.

Per illes, els afiliats a la Seguretat Social per subsectors al segon trimestre de 2008 mostren el comportament següent: a **Mallorca** destaca la taxa de creixement tendencial positiva del 8,4% en la branca de fabricació de material de transport, que és similar a la dels períodes anteriors; a **Menorca**, en canvi, es registra un descens en la majoria de subsectors, amb l'excepció de la indústria del paper, edició i arts gràfiques; a les **Pitiüses**, millora significativament l'ocupació de tot el sector.

Exportacions

Durant el primer semestre de l'any 2008, les operacions d'exportacions dutes a terme per les Illes Balears, han estat de 617,3 milions d'euros, una xifra que suposa un increment del 33,84% respecte de les operacions de l'any 2007 en el mateix període.

El calçat continua sent el capítol aranzelari que més ven a l'exterior, 61,1 milions d'euros, un 9,91% del total d'exportacions de les Illes Balears. No obstant això, en el primer semestre de 2008, el volum d'exportacions ha baixat un 8,57% respecte del mateix període de l'any passat. Destaquen les exportacions de calçat a Alemanya i França, que han augmentat un 8,92% i un 6,55% respectivament, i, per altra banda, les vendes a Itàlia, que minven un -5,46% respecte del primer semestre de 2007.

De la resta de capítols relacionats amb el cuir, destaca l'augment de les exportacions de pell i cuir a la Xina, el Marroc i Hong Kong, que en conjunt han experimentat un creixement del 47,54 %, en relació amb les dades de l'any passat. En la mateixa línia, també augmenten les vendes de pell preparada.

La Comissió Europea ha decidit perllongar els recàrrecs aranzelaris sobre les importacions de calçat a la Xina (16,5%) i el Vietnam (10%). Aquests recàrrecs es varen

imposar fa dos anys, després que una investigació de Brussel·les va demostrar que hi ha una forta intervenció estatal en aquests països que provoca que el calçat es vengui a Europa per sota del seu cost de producció. Els consumidors i distribuïdors n'han sol·licitat l'eliminació, atès que consideren que encareixen els preus.

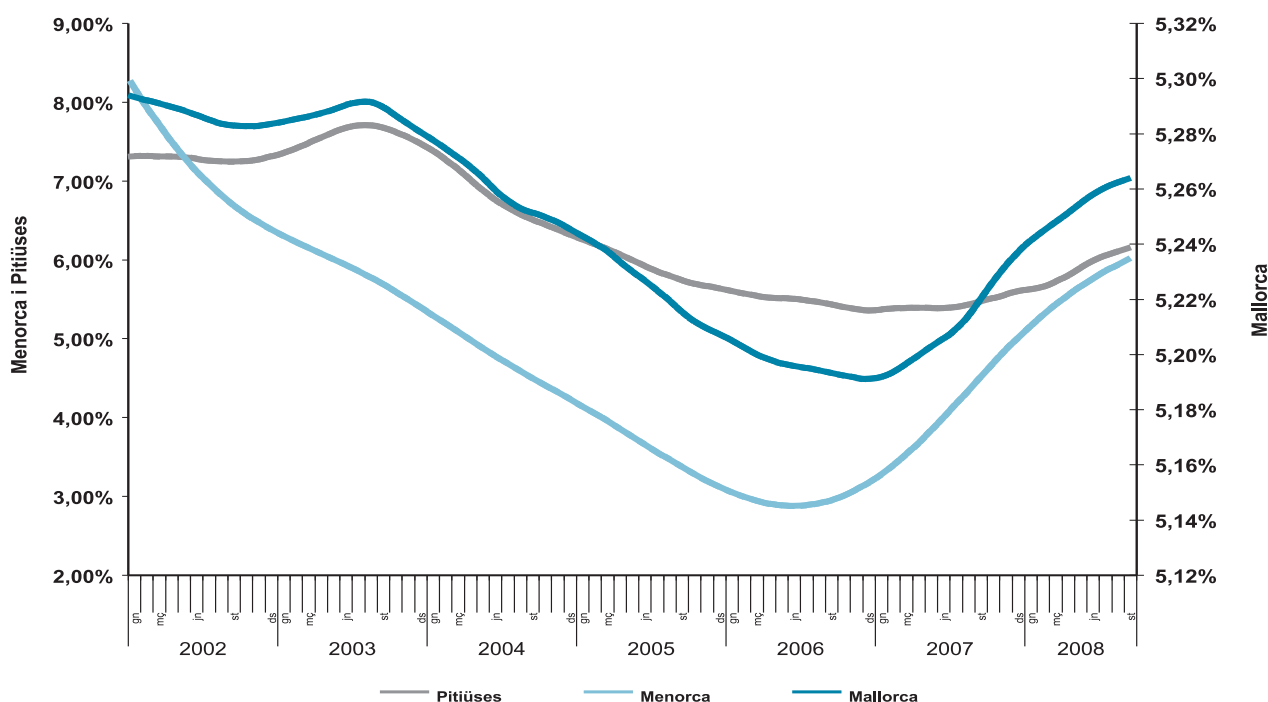
El capítol de roba i complements descendeix notablement, un -42,42%, encara que han augmentat les destinacions d'aquests elements a Cuba i Jamaica.

Les operacions de vendes exteriors d'olis essencials i perfumeria suposen un import de 14,05 milions d'euros, la qual cosa comporta un increment del 68% respecte de les vendes registrades en el mateix període de l'any anterior. Com a països destinataris, destaca la xifra venuda al Països Baixos.

En el subsector de la joieria i bijuteria descendeixen les exportacions als Estats Units un -9,1%, una davallada que es compensa en part pels augments de les operacions a França (4,42%) i el Canadà (13%). Igualment, el capítol de mobles davalla un -5,20%, com a conseqüència de la disminució de les vendes destinades a Mèxic.

En el primer semestre de l'any, augmenten les exportacions un 34%

Gràfic 5. Facturació elèctrica total. (Variació de la tendència)

Font: GESA i elaboració pròpia

Taula 11. Indicadors de la indústria i l'energia

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k} (%)
Facturació energia elèctrica total (MWh)	setembre	616.397	↗ 3,6
Facturació energia elèctrica indústria (MWh)	setembre	23.044	↘ -11,5
Índex de producció industrial	agost	103,5	↘ -5,5
Ocupats totals a indústria i energia	agost	30.544	↘ -3,0
Assalariats	agost	24.479	↘ -3,7
Autònoms	agost	6.003	→ 0,2
Ocupats segons activitats			
Energia elèctrica, gas i aigua	2n trim	2.616	↗ 4,4
Agroalimentari	2n trim	5.848	→ 0,6
Tèxtil, cuir i calçat	2n trim	2.911	-
Metal·lúrgia	2n trim	3.757	-
Minerals no metal·lics	2n trim	3.088	↘ -4,3
Fusta i suro	2n trim	2.198	↘ -2,6
Paper i edició	2n trim	2.865	→ -1,3
Material de transport	2n trim	2.770	↗ 4,0
Mallorca			
Facturació energia elèctrica total (MWh)	setembre	466.098	↗ 5,3
Facturació energia elèctrica indústria (MWh)	setembre	18.145	↘ -9,1
Ocupats segons activitats	2n trim	24.469	↘ -2,0
Energia elèctrica, gas i aigua	2n trim	2.270	↗ 3,0
Agroalimentari	2n trim	4.453	→ 0,6
Tèxtil, cuir i calçat	2n trim	1.638	-
Metal·lúrgia	2n trim	3.032	-
Minerals no metal·lics	2n trim	2.615	→ -1,8
Fusta i suro	2n trim	1.551	↘ -5,0
Paper i edició	2n trim	2.291	↘ -2,8
Material de transport	2n trim	2.184	↗ 8,4
Menorca			
Facturació energia elèctrica total (MWh)	setembre	55.386	→ 0,2
Facturació energia elèctrica indústria (MWh)	setembre	2.763	↘ -4,9
Ocupats segons activitats	2n trim	4.585	→ -1,1
Energia elèctrica, gas i aigua	2n trim	261	↗ 6,6
Agroalimentari	2n trim	863	→ -1,0
Tèxtil, cuir i calçat	2n trim	1.079	→ -1,3
Metal·lúrgia	2n trim	396	↘ -3,0
Minerals no metal·lics	2n trim	235	→ -1,4
Material de transport	2n trim	299	↘ -15,1
Fusta i suro	2n trim	476	↘ -5,7
Paper i edició	2n trim	310	↗ 2,6
Pitiüses			
Facturació energia elèctrica total (MWh)	setembre	94.913	↗ 6,1
Facturació energia elèctrica indústria (MWh)	setembre	1.308	→ 1,5
Ocupats segons activitats	2n trim	2.307	↗ 6,1
Agroalimentari	2n trim	532	↘ -3,5
Paper i edició	2n trim	264	↗ 2,7
Metal·lúrgia	2n trim	329	↘ -6,5
Minerals no metal·lics	2n trim	238	↗ 2,2
Material de transport	2n trim	287	→ 1,7

Font: TGSS, Gesa-Endesa, DG d'Economia, INE.

Taula 12. Principals béns industrials exportats des de les Balears

De gener 2008 a juny 2008

Principals mercats exteriors	Milers d'€	Var. (%)
Calçat	61.174,9	-8,57%
Alemania	10.853,7	8,92%
França	10.564,1	6,55%
Itàlia	9.672,3	-5,46%
Regne Unit	5.165,1	-1,94%
Grècia	3.654,9	-13,11%
Bèlgica	1.771,1	-12,94%
Pell i cuiro	7.873,1	47,54%
Xina	2.872,6	-41,48%
Marroc	2.735,9	n.d.
Hong Kong	2.049,3	766,5%
Pell preparada	1.080,5	23,61%
França	228,0	265,71%
Regne Unit	170,0	310,23%
Alemania	110,2	86,17%
Roba i complements	1.119,5	-42,42%
Cuba	273,8	28,36%
Jamaica	243,9	130,01%
Joieria i bijuteria	4.391,7	-4,72%
Estats Units	874,1	-9,10%
França	663,3	4,42%
Canadà	250,1	13,00%
Mobles	5.617,4	-5,20%
Jamaica	1.551,4	543,33%
Mèxic	1.294,7	-33,02%
Rep Dominicana	1.115,9	141,08%
Aixetes	10.339,5	137,8%
Hongria	1.725,0	n.d.
Rep Dominicana	1.391,1	538,42%
França	1.193,6	n.d.
Mèxic	788,1	-4,84%
Olis essencials i perfumeria	14.050,3	68,00%
Països Baixos	6.040,9	144,75%
Regne Unit	2.688,2	21,69%
Alemanya	1.628,8	51,60%

Font: Consejo Superior de Cámaras de Comercio, Industria y Navegación de España.

Taula 13. Creixement del VAB de la construcció

Taxes de variació interanual a preus constants (en %)

Anual			Trimestral									
2005	2006	2007	2006 (e)				2007 (e)				2008 (a)	
	(e)	(e)	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
2,5	3,7	3,7	3,3	3,7	3,9	4	3,9	4	3,8	3	0,2	-0,3

a: avanç e: estimació p: previsió

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació

El sector de la construcció entra en creixement negatiu (-0,3%) en el segon trimestre de l'any i es preveu el mateix signe per al conjunt de 2008. Les activitats de la construcció han presentat històricament un comportament procíclic, per la qual cosa aquest sector pot presentar oscil·lacions fortes a mitjà termini. Tant és així que el sector va tancar l'any 2007 amb un creixement de 3,7% i ara es troba en taxes negatives.

Es preveu un creixement negatiu per al conjunt de 2008

L'atonía en l'activitat del sector es tradueix en la destrucció neta d'ocupació. Per una banda, el nombre d'assalariats ha baixat de les 40.000 persones en el mes d'agost i agreuja la tendència a la baixa ja iniciada a final de 2007. D'altra banda, els treballadors afiliats al règim especial de treballadors autònoms (RETA) continuen augmentant, si bé han suavitzat el ritme d'afiliació fins a un 2,4% tendencial a l'agost. Per illes, l'alentiment generalitzat que pateix la construcció ha estat menys intens a les Pitiüses, on la caiguda del nombre d'assalariats és menor (-7,4% el segon trimestre respecte de l'any passat) i l'increment d'autònoms no perd el dinamisme (14,8% el mateix període). Tant Mallorca com Menorca presenten una caiguda en el volum d'assalariats propera al 10 % en tendència, mentre que el nombre d'autònoms es desaccelera en el primer cas i es manté en el segon. Com a conseqüència de la reducció de llocs de feina, la taxa d'atur en la construcció se situa a l'agost en un 18,7%. En el mes de setembre es van registrar més de 12.000 aturats a les Illes Balears, cosa que suposa gairebé el doble de la xifra corresponent al mateix mes de 2007.

Tot i que les estadístiques publicades per diverses empreses immobiliàries recullen un descens en el preu de l'habitatge lliure a les Illes Balears, el nou índex de preus de l'habitatge elaborat per l'INE, basat en els preus escripturats en els registres de la propietat, indica un augment interanual positiu de l'1,2% en el segon trimestre de 2008. Aquest augment és lleugerament menor que el que recull el Ministeri d'Habitatge per al mateix període (3,6% de variació interanual de la tendència). Després de dos mesos de desacceleració, el preu de lloguer d'ha-

bitatge s'incrementa en el mes d'agost un 3,6 % respecte de 2007, dues dècimes més que el mes anterior, motivat per l'augment en la demanda d'habitatge de lloguer.

La constitució d'hipoteques sobre habitatges es desploma un 40,4%

Les dificultats a què s'enfronta el sistema financer en l'àmbit internacional han propiciat que les entitats de crèdit hagin endurit les condicions que imposen per la concessió d'una hipoteca. Aquest fet, juntament amb un euríbor superior al 5% i el manteniment dels elevats preus de l'habitatge, han provocat una contracció sobre l'activitat immobiliària. Segons les dades publicades per l'INE, en el mes de juliol es constitueixen 3.200 hipoteques, cosa que suposa una reducció d'un 28% respecte de 2007. Aquesta caiguda és encara més forta en el capital hipotecat (més d'un 40%). Pel que fa a l'habitatge, el nombre d'hipoteques constituïdes sobre finques urbanes es redueix en un 40,4%. Aquest resultat és semblant al que recull el Col·legi de Registradors de la Propietat, que ha comptabilitzat en el segon trimestre de l'any 3.475 compravendes d'habitatge, cosa que suposa una caiguda d'un 37,8% respecte de 2007. Ha estat l'habitatge de segona mà el que ha experimentat un descens més important (-41,2%).

Tots els indicadors avançats de la construcció mostren variacions tendencials negatives, si bé amb intensitat diferent. La del nombre de projectes visats pel Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears cau un -14,1 % a l'agost respecte d'un any enrere, però la baixada és especialment forta en el volum de pressuposts (-51,8 %). Aquest comportament en el nombre de projectes i en el seu pressupost total es produeix amb la mateixa intensitat a Mallorca i a les Pitiüses, mentre que a Menorca les reduccions són lleugerament més suaus. En aquesta illa, l'efecte de la desacceleració del sector de la construcció sembla que serà menys pronunciat. Per tipologia de projecte, la caiguda més forta es produeix en els habitatges, que presenten una baixada de gairebé dues terceres parts en la tendència al mes d'agost.

Taula 14. Indicadors de la construcció

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T ^t _{t-k} (%)
Assalariats	agost	39.376	↘ -14,0
Autònoms	agost	17.334	↗ 2,4
Vendes aparents ciment (tones)	febrer	79.108	↘ -18,3
Preu habitatge (€/m ²)	2n trim	2.427	↗ 3,6
Mallorca			
Assalariats	2n trim	37.149	↘ -9,7
Autònoms	2n trim	14.190	↗ 5,3
Valor mig de l'habitatge (€/m ²)			
Palma	1r sem	2.444	→ 0,3
Manacor	1r sem	1.632	→ 0,4
Inca	1r sem	1.832	→ 0,7
Menorca			
Assalariats	2n trim	4.236	↘ -10,4
Autònoms	2n trim	1.554	↗ 7,6
Valor mig de l'habitatge (€/m ²)			
Maó	1r sem	2.104	→ 1,6
Ciutadella	1r sem	2.099	→ 0,4
Pitiüses			
Assalariats	2n trim	6.051	↘ -7,4
Autònoms	2n trim	2.193	↗ 14,8
Valor mig de l'habitatge (€/m ²)			
Eivissa – vila	1r sem	2.308	→ 1,6
Sant Antoni de Portmany	1r sem	2.078	→ -0,8

Font: MTSS, Oficemen, Ministeri de Foment, Ministeri de l'Habitatge, Sociedad de Tasación i elaboració pròpia.

Taula 15. Indicadors avançats de la construcció

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T ^t _{t-k} (%)
Projectes visats del COAIB			
Pressuposts (milers d'€ constants)	agost	49.120	↘ -51,8
Nombre de projectes	agost	405	↘ -14,1
Nombre d'habitatges	agost	345	↘ -65,6
Licitació pública T ¹⁵ ₁₅ (milers d'€ constants)	gener	6432,4	↘ -35,5
Mallorca			
Pressuposts (milers d'€ constants)	agost	38.146	↘ -50,1
Nombre de projectes	agost	296	↘ -17,0
Nombre d'habitatges	agost	251	↘ -64,9
Menorca			
Pressuposts (milers d'€ constants)	agost	5.001	↘ -27,6
Nombre de projectes	agost	63	→ -1,2
Nombre d'habitatges	agost	56	↘ -47,3
Pitiüses			
Pressuposts (milers d'€ constants)	agost	5.973	↘ -52,4
Nombre de projectes	agost	46	↘ -2,8
Nombre d'habitatges	agost	38	↘ -66,0

Font: COAIB, Ministeri d'Habitatge, Ministeri de Foment i elaboració pròpia

Dades amb € constants base Gener 2005.

4 Serveis

Taula 16. Creixement del VAB del sector serveis

Taxes de variació interanual del VAB a preus constants (en %)

Anual			Trimestral									
2005	2006	2007	2006 (e)				2007 (e)				2008 (a)	
	(e)	(e)	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
2,5	2,8	3,1	2,5	2,7	2,9	2,9	3,0	3,0	3,2	3,1	2,6	2,2

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació

En el segon trimestre davalla quatre dècimes el ritme de creixement del VAB dels serveis

En el segon trimestre de 2008, el sector de serveis redueix quatre dècimes el ritme de creixement del valor afegit brut, i deixa la taxa de creixement en el 2,2%, davant el 3,0% de fa un any.

A l'abril, els afiliats de la Seguretat Social a aquest sector arriben a una taxa de creixement de l'1,8% tendencial, cosa que manté la continuïtat de la desacceleració dels mesos anteriors. Aquest creixement està impulsat en gran part per l'afiliació que s'ha produït a les Pitiüses, mentre que es manté estable a la resta d'illes. La branca

de les activitats sanitàries i veterinàries és la que presenta més empenta en el segon trimestre, amb una pujada interanual de la tendència de més del 9%. En segon lloc, hi ha l'afiliació en educació, si bé el ritme de creixement és molt més baix (3,3%). Les activitats immobiliàries són, en canvi, la branca amb un retrocés més destacat. Els resultats del darrer tram de temporada turística marcaran les expectatives amb vista al tercer trimestre.

L'índex de xifra de negoci del sector del mes d'agost publicat per l'INE marca una caiguda de -5,1% respecte del mateix mes de l'any passat, i deixa la caiguda mitjana des del gener en un 1,2 %. Aquesta evolució és paral·lela a la de l'índex d'ocupació dels serveis, que davalla el mes d'agost i registra una variació de -1,5%.

Taula 17. Indicadors dels serveis

	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}^t (%)
Afiliats Seguretat Social	agost	403.372	→ 1,8
Mallorca	2n trim	320.595	→ 0,3
Menorca	2n trim	27.200	→ 0,3
Pitiüses	2n trim	48.695	↗ 2,4
Matriculació d'automòbils de turisme per a lloguer (inclou tot terrenys)	setembre	70	↘ -35,3

Fonts: TS , Anfac i elaboració pròpia

4.1 Comerç

Taula 18. Indicadors del comerç

		Darrera dada		Cicle-tendència $T_{t,k}^i$ (%)
Índex de vendes al detall - termes constants.	agost	114,1	↘	-7,3
Índex d'ocupació comerç al detall	agost	105,7	↘	-3,0
Afiliats a la SS activitat comerç i reparació	2n trim	88.464	→	1,5
Mallorca	2n trim	69.695	→	0,1
Menorca	2n trim	7.783	→	-1,0
Pitiüses	2n trim	10.986	↗	3,5

Font: INE, TGSS i elaboració pròpia

L'índex de vendes al detall en confirma una vegada més la desacceleració

En l'activitat del comerç es fa palès que hi ha menys dinamisme, cosa que ja succeïa a principi d'estiu, tal com reflecteix l'índex de vendes al detall. Al juliol, aquest índex va mostrar una certa recuperació a causa de l'inici de la temporada de rebaixes d'estiu, però el mes d'agost torna a confirmar la desacceleració amb una taxa de creixement del -7,3% tendencial, enfront del 2,2% del mateix mes de l'any passat.

En general, la confiança dels consumidors ha minvat. Entre els principals motius d'aquesta actitud hi ha, en primer lloc, l'augment de l'endeutament de les famílies per l'evolució a l'alça dels tipus d'interès, tot i que les autoritats monetàries davallen els tipus d'interès oficials a principi d'octubre, cosa que podria conduir les famílies cap a unes condicions financeres més àmplies; un segon motiu és l'encariment dels aliments i productes bàsics; i finalment, l'evolució del mercat laboral, que ha registrat augments interanuals de les dades d'atur als mesos d'estiu.

L'índex de confiança elaborat pel Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç també ofereix un indicador parcial d'expectatives dels consumidors en retrocés, la qual cosa assenyala un manteniment de la moderació del consum privat en els darrers mesos de l'any.

Pel que fa al nombre d'afiliats vinculats al comerç, amb dades fins al segon trimestre, es manté en un creixement de l'1,5% per al conjunt de les illes. Amb vista al tercer trimestre, la taxa de creixement del nombre d'afiliats segurament serà inferior, a causa de la disminució de l'activitat en el sector. Paral·lelament, s'observa en les vendes al detall una tendència semblant a l'índex d'ocupació, elaborat per l'INE, que arriba a l'agost a taxes de creixement negatives del -3,0%, enfront de l'1,2% de l'agost de l'any precedent.

Una peculiaritat que ja s'havia comentat en butlletins anteriors és que el petit i mitjà comerç és precisament el que pateix més la caiguda del consum. Les grans superfícies i centres comercials tenen una oferta de productes molt més àmplia i disposen, a més, d'articles de marca blanca, la qual cosa els permet oferir més varietat de preus.

Els comerços dedicats a la reutilització o reparació de productes augmenten el volum de negoci en èpoques d'alentiment

Quant als productes, els que més han reduït les vendes són sobretot els vinculats a l'equipament de les llars, com ara electrodomèstics de gamma blanca —a més, darremament també s'hi afegeixen els de gamma marró (televisors, equips de so, etc.). Els productes d'oci també han patit aquesta reducció.

Contràriament, hi ha altres tipus de comerços el volum de negoci dels quals s'incrementa en situacions de desacceleració econòmica. Aquest és el cas dels dedicats a la compra-venda de productes d'ocasió o de segona mà, els que reparen roba o electrodomèstics, els que ofereixen productes de marca blanca o els de lloguers o lísing de maquinària que substitueixen la compra d'aquesta. En la mateixa línia, hi ha els que treuen campanyes de fidelització o de descomptes.

4.2 Turisme. Hoteleria

Les Illes Balears han obtingut el grau d'ocupació per places més elevat

El nombre de pernoctacions en establiments turístics fins al segon quadrimestre de l'any arriba als 45,4 milions, una xifra similar (-1,0%) a la que es va registrar en el mateix període de l'any passat. Per tipus d'establiment, s'observa que no hi ha variacions substancials en els hotels; tant el nombre de pernoctacions com el de viatgers es mostren estables i l'estada mitjana es manté en 6,1 dies. En els apartaments, s'han registrat caigudes en l'activitat, amb un descens en el nombre de pernoctacions i en termes de viatgers allotjats, cosa que fa que l'estada mitjana s'escurci un 4,7%. El turisme rural és l'únic que mostra un comportament a l'alça en les pernoctacions i, a més, incrementa l'estada mitjana a 6,6 dies al mes d'agost. Aquest tipus de turisme és el que més ha crescut els darrers cinc anys. La contractació mitjançant Internet i les recomanacions d'anteriors clients són part de la seva fortalesa.

Segons les dades publicades per l'INE, les Illes Balears han obtingut el grau d'ocupació per places més elevat i han estat per segon mes consecutiu la principal destinació dels viatgers no residents a Espanya.

Taula 19. Establiments turístics Balears

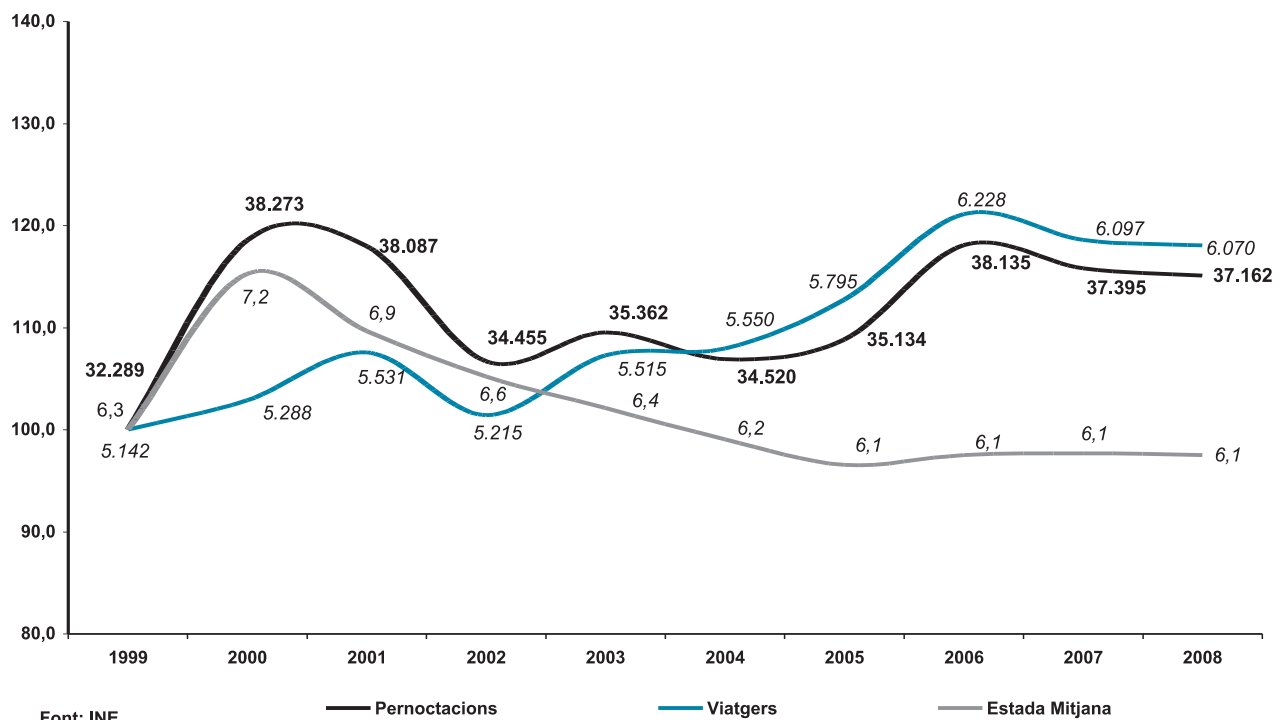
	Agost 08	Var. (%)	Acumulat 2008	Var. (%)
Pernoctacions	11.944.147	→ -0,3	45.364.183	→ -1,0
Establiment hotelier	9.491.237	→ -0,3	37.162.068	→ -0,7
Apartament turístic	2.364.888	→ -0,8	7.847.087	↘ -2,9
Rural	88.022	↗ 15,9	355.028	↗ 8,4
Viatgers allotjats	1.698.465	→ 0,1	7.035.047	→ -0,3
Establiment hotelier	1.423.501	→ -1,4	6.069.618	→ -0,5
Apartament turístic	261.676	↗ 9,1	899.098	→ 1,9
Rural	13.288	↗ 2,3	66.331	↘ -2,1
Estada mitjana (dies)	7,0	→ -0,4	6,4	→ -0,7
Establiment hotelier	6,7	→ 1,2	6,1	→ -0,1
Apartament turístic	9,0	↘ -9,1	8,7	↘ -4,7
Rural	6,6	↗ 13,3	5,4	↗ 10,8

Font: INE i elaboració pròpia

En el gràfic de l'evolució històrica dels establiments hotelers s'observa que després dels màxims enregistrats el 2006, el que hi havia acumulat de pernoctacions i de viatgers s'ha estabilitzat i les taxes de variació d'ambdues

magnituds segueixen una evolució paral·lela des de 2004. Aquest comportament es tradueix en el manteniment des d'aleshores de l'estada mitjana en aquests tipus d'establiment.

Gràfic 6. Pernoctacions, Viatgers i Estada mitjana hotels. Gener - Agost.

La utilització de companyies de baix cost s'ha intensificat, en part impulsada per l'augment de la proporció de turistes alemanys (5,4%) i francesos (27,9%) que visitaren les Illes Balears.

La mateixa evolució del sector de serveis fa que el client d'avui en dia, més madur i més ben informat, exigeixi horaris més amplis, més qualitat i un servei millor a un preu més baix. Algunes de les propostes suggerides pel sector hoteler aposten per la millora de posicionament, la reducció de costos o la recerca de més rendibilitat en el negoci a través de la innovació i la internacionalització. Tot això tenint en compte que cal apostar per un coneixement més exhaustiu del consumidor.

La Federació Hotelera ha constatat que alguns establiments turístics han optat per tancar les instal·lacions abans que acabàs la temporada. Malgrat això, s'ha mantingut tota la temporada el nombre d'arribades de visitants respecte de 2007, amb un bon comportament del mercat alemany.

Tot i les dificultats que pateix l'economia de les Illes Balears, el turisme manté l'activitat, encara que roman la incertesa davant la propera temporada turística. El Govern té la intenció d'iniciar plans específics per incentivar els mercats emissors. Un d'aquests és la reforma de la platja de Palma.

L'estada mitjana es manté estable en hotels i apartaments i assoleix els 6,5 dies

A **Mallorca**, el nombre de pernотacions en establiments hotelers i apartaments turístics, arriba als 34,1 milions, cosa que suposa que es manté (-0,3%) respecte del mateix període de l'any passat. Aquest manteniment es

reflecteix tant en els hotels com en els apartaments i aquests primers continuen sent els que tenen més pes a l'illa. El nombre de viatgers que s'allotgen en hotels també roman pràcticament invariable, mentre que en els apartaments s'incrementa un 8,2% respecte del mateix període de 2007. Pel que fa a l'estada mitjana, es manté estable en hotels i apartaments, i assoleix els 6,5 dies.

A **Menorca**, s'incrementa tant el nombre de pernотacions hoteleres (5,2 %) com l'estada mitjana (4,2%), i arriba als 6,2 dies. No passa el mateix als apartaments, els quals, com ja hem comentat en butlletins anteriors, mantenen la caiguda generalitzada tant en pernотacions com en nombre de viatgers. Malgrat això, l'estada mitjana (8 dies) s'allarga un 3,9%. La principal causa d'aquesta desacceleració és la baixada en la demanda dels mercats espanyol i britànic a causa de la feblesa de les seves economies familiars. Aquest fet ha repercutit negativament a l'hora de contractar vacances.

Menorca i les Pitiüses mostren resultats negatius respecte de 2007, mentre que Mallorca es manté

Les Pitiüses mostren uns resultats negatius tant en hotels com en apartaments.

Es redueix el nombre de pernотacions i de viatgers (-5,4% i -1,7%, respectivament). La Federació Hotelera remarca que aquest descens és causat per la reducció en el nombre de dies que els turistes passen a l'illa i per la pèrdua de dinamisme del turisme familiar. Una mostra d'aquest escurçament és la reducció de l'estada mitjana si la comparem amb el mateix període de l'any passat (-3,8%). Tanmateix, tot i així, continua sent l'estada mitjana més llarga de l'arxipèlag.

Taula 20. Hotels i Apartaments a les Illes

Hotels i Apartaments Mallorca				
	Acumulat gener-agost		Var. (%)	(%) sobre total
Pernoctacions	34.123.868	→	-0,3	100,0
Hotels	29.054.029	→	-0,3	85,7
Apartaments	5.069.839	→	-0,4	14,3
Viatgers allotjats	5.243.889	→	0,4	100
Hotels	4.657.758	→	-0,5	88,8
Apartaments	586.131	↗	8,2	11,2
Estada mitjana (dies)	6,5	→	0,0	
Hotels	6,2	→	0,0	
Apartaments	8,6	→	-0,1	

Hotels i Apartaments Menorca			
	Acumulat gener-agost		Var. (%)
Pernoctacions			
Hotels	2.518.875	↗	5,2
Apartaments*	474.645	↘	-7,2
Viatgers allotjats			
Hotels	406.859	→	0,5
Apartaments*	59.418	↘	-10,7
Estada mitjana (dies)			
Hotels	6,2	↗	4,7
Apartaments*	8,0	↗	3,9

Nota: * Apartaments (maig-juny)

Hotels i Apartaments Pitiüses			
	Acumulat gener-agost		Var. (%)
Pernoctacions			
Hotels	5.740.436	↘	-5,4
Apartaments*	1.646.745	↘	-7,6
Viatgers allotjats			
Hotels	1.010.375	→	-1,7
Apartaments*	186.888	↘	-4,4
Estada mitjana (dies)			
Hotels	8,8	↘	-3,8
Apartaments*	5,7	↘	-3,4

Nota: * Apartaments (maig-agost)

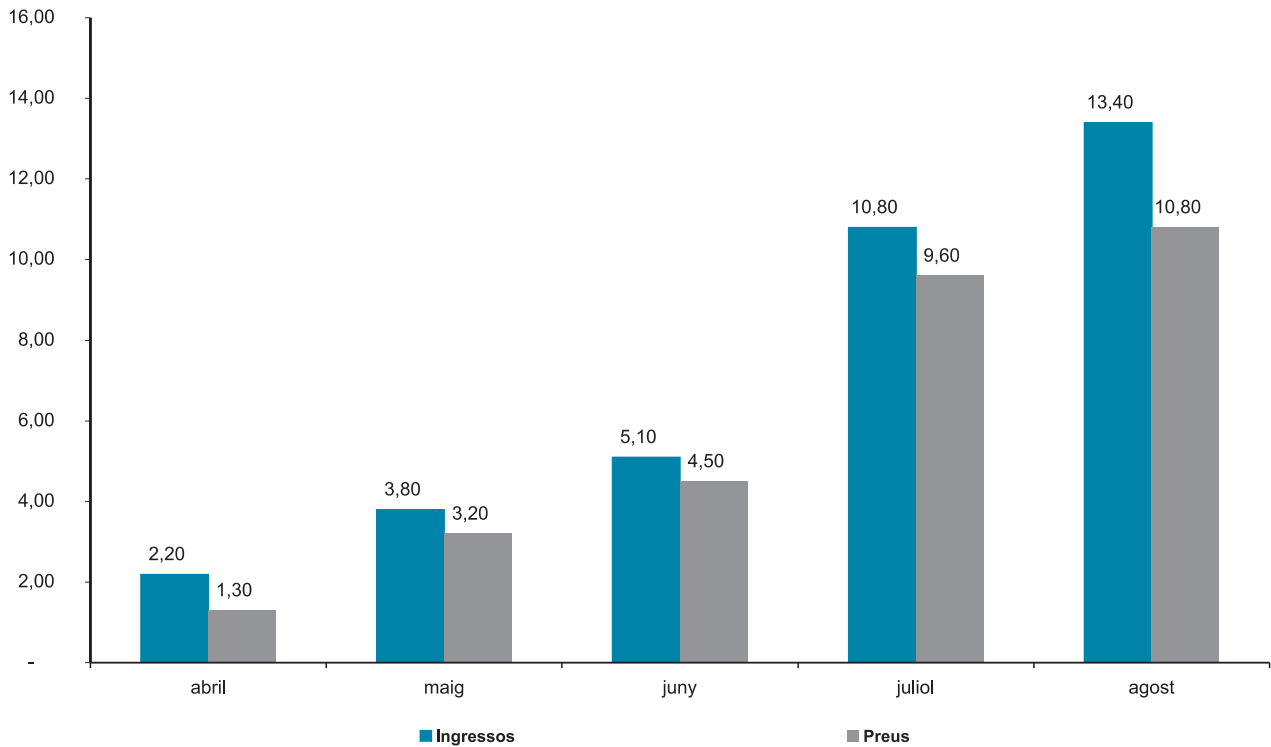
Font: INE i elaboració pròpia

Preus i ingressos hotelers

De gener ençà, l'evolució dels preus hotelers ha mantingut un comportament a l'alça. Tant és així que, tot i que es manté el nombre de pernoctacions respecte de 2007, els ingressos hotelers presenten un fort augment. L'enquesta de preus hotelers indica que, juntament amb

Aragó, les Illes Balears han estat la comunitat que ha experimentat a l'agost un creixement interanual més elevat (10,8%), fet que suposa 1,2 punts més que la taxa estimada el juliol de 2007. El mateix succeeix amb els ingressos hotelers, que han augmentat un 13,4% —els que més han crescut respecte de les altres comunitats autònomes.

Gràfic 7. Variació interanual dels Preus i Ingressos hotelers.

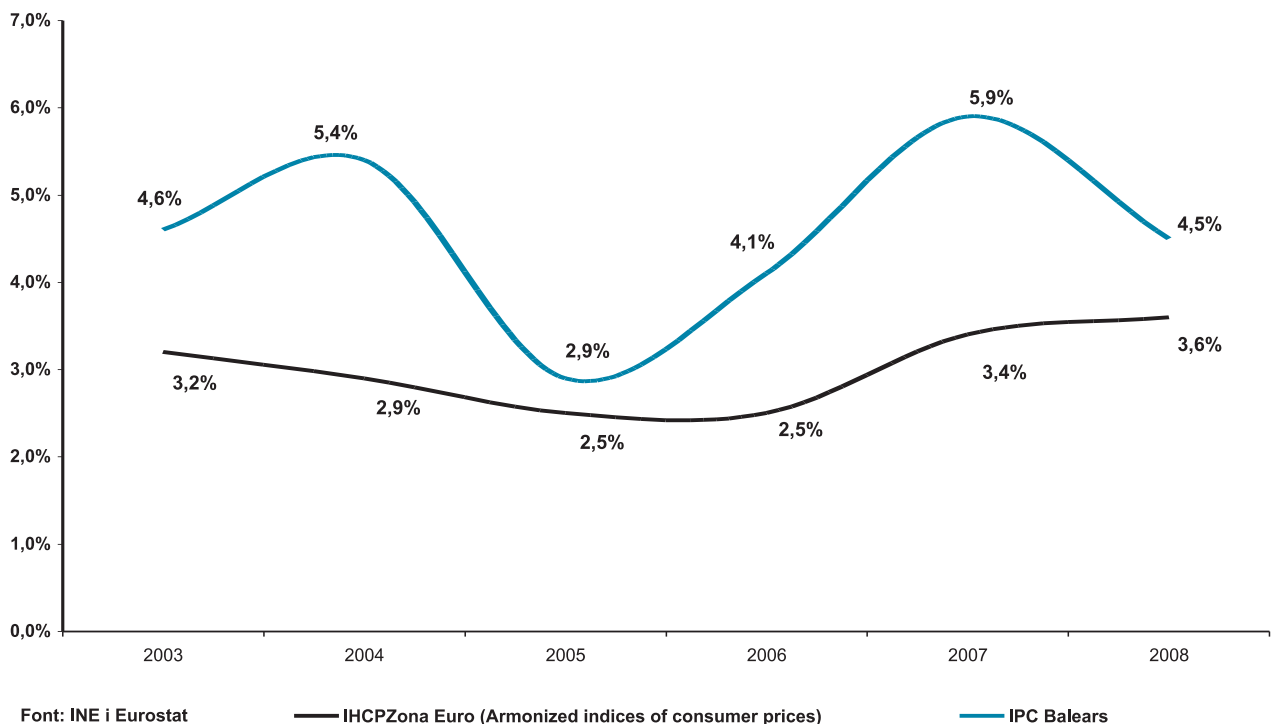

Font: INE

Pel que fa als preus d'oferta complementària (restaurants, bars i cafès) s'observa que hi ha gran disparitat entre els preus de consum dels nostres principals mercats turístics emissors i la zona euro, tot i que aquesta diferència s'escurça el 2008. Entre altres motius, el sec-

tor es veu afectat perquè, malgrat que es mantingui el nombre de turistes, aquests opten per reduir les despeses en restauració. Els hotelers i restauradors coincideixen que l'activitat d'aquests establiments ha caigut al juliol.

Gràfic 8. IPC Balears, cafès i bars Balears. IHPC zona Euro (Agost)

Font: INE i Eurostat

— IHPC Zona Euro (Armonized indices of consumer prices)

— IPC Balears

Comparació amb altres destinacions

Paral·lelament a l'enquesta d'ocupació hotelera elaborada per l'Institut Nacional d'Estadística (INE), que recull la informació d'una mostra d'establiments hotelers, l'Institut d'Estudis Turístics (IET) explota informació estadística procedent de fonts externes, com per exemple l'evolució de les arribades de passatgers estrangers. Segons les dades publicades per l'IET, fins a l'agost, el nombre de visites de turistes estrangers s'han mostrat lleugerament a l'alça (1,9%) i s'ha mantingut com una de les destinacions europees principals de sol i platja.

Els turistes estrangers arribats a Balears fins a l'agost augmenten gairebé un 2%

La majoria de destinacions nacionals mostren una evolució positiva, especialment la Comunitat Valenciana i les Canàries. Mallorca augmenta un 3,1% respecte de 2007.

No obstant això, Menorca disminueix, mentre que les Pitiüses i Andalusia es mostren estables.

La resta de destinacions competidores, tant emergents com madures, presenten un bon comportament el primer semestre de l'any, llevat de Malta, que descendeix un 8,0 % respecte de l'any passat. El destí que mostra un creixement més acusat és Turquia (25,9%).

Tot i que, atès el cicle econòmic mundial, el turista és més sensible amb el factor preu, es preveu que el producte de sol i platja continuï mantenint un dinamisme important en les destinacions de la Mediterrània, sempre que conservi l'estabilitat geopolítica dels darrers mesos.

Un factor que cal tenir en compte és que l'encariment del petroli i la fortalesa de l'euro, entre altres factors, han fet que el Carib faci ofertes molt bones als mesos de juliol, agost i setembre. També destins com Turquia o Egipte registren increments notables a pesar del perjudici que podria suposar el sobrecost del transport aeri.

Taula 21. Turistes estrangers, comparació amb altres destinacions

	De gener a ...	Total		Var. (%)
Illes Balears	agost	7.317.612	→	1,9
Mallorca	agost	5.808.933	↗	3,1
Menorca	agost	483.397	↘	-6,8
Pitiüses	agost	1.025.282	→	0,1
Canàries	agost	6.254.087	↗	2,7
Andalusia	agost	6.003.741	→	-0,8
Comunitat Valenciana	agost	4.107.113	↗	3,6
Malta	agost	423.030	↘	-8,0
Xipre	agost	1.660.503	→	0,2
Croàcia	juliol	2.385.070	→	0,8
Turquia ¹	agost	4.693.206	↗	25,9

1. Per a Turquia, turistes d'Europa-OCDE.

Font: IET, Instituts Estadístics

4.3. Turisme. Transport i comunicacions

Taula 22. Ocupats a l'activitat de transport i comunicacions

	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}^t (%)	
Balears	2n trim	35.555	→	0,7
Mallorca	2n trim	29.803	↗	3,2
Menorca	2n trim	1.870	↘	-3,3
Pitiüses	2n trim	3.882	→	0,5

Fonts: TGSS i elaboració pròpia

Ocupació

L'activitat de transport i comunicació arriba a un total de 35,5 milers d'afiliats el segon trimestre, un 1,2% per sobre del nombre d'afiliats corresponent al mateix període de l'any passat. Cal comentar que, tot i que les taxes de creixement són positives, la tendència es manté a la baixa (0,7%) des de l'inici de 2007. Possiblement aquesta tendència s'accentuarà el tercer trimestre atès que en els darrers mesos les empreses de transport, afectades per l'encariment del petroli i per una demanda menor, es veuen obligades a aplicar mesures, com ara la reducció de freqüències, l'augment dels preus dels bitllets, la reestructuració de personal i les fusions entre empreses.

Per illes, el nombre d'afiliats vinculats a les activitats de transport i comunicació mostra també una tendència a la baixa, malgrat que no hi ha una línia general. A Menorca, les variacions relatives són més acusades, cosa que s'explica perquè el total d'afiliats a l'illa no és gaire elevat i, per tant, qualsevol canvi suposa una variació important. A les Pitiüses, el nombre d'afiliats del segon trimestre es presenta un 3,1% per sobre del corresponent al mateix període de l'any passat, però atesa la desacceleració en els trimestres precedents, la tendència roman en un 0,5%. A Mallorca, el nombre d'afiliats al transport i les comunicacions manté encara fortes taxes de creixement en el segon trimestre, tot i que la tendència també se suavitzava (3,2%).

Taula 23. Passatgers arribats via aèria segons origen de vol

Maig 2008		Darrera dada		Cicle-tendència T _{tk} ⁱ (%)
Balears				
Total	agost	2.339.451	→	-0,4
Espanya	agost	612.300	↘	-3,2
Alemanya	agost	562.881	→	-0,6
Regne Unit	agost	616.636	→	-0,3
Itàlia	agost	152.946	↗	3,1
Suïssa	agost	52.346	↗	8,7
França	agost	47.590	↗	2,4
Mallorca				
Total	agost	1.617.655	→	0,2
Espanya	agost	329.477	↘	-5,0
Alemanya	agost	507.130	→	1,0
Regne Unit	agost	388.496	↘	-2,2
Itàlia	agost	53.081	→	1,5
Suïssa	agost	45.127	↗	7,8
França	agost	35.921	→	-0,4
Menorca				
Total	agost	250.495	→	-1,6
Espanya	agost	118.218	↗	4,0
Regne Unit	agost	88.240	↗	2,4
Itàlia	agost	21.348	↗	4,7
Alemanya	agost	9.364	↘	-84,1
Bèlgica	agost	2.274	↗	53,0
Pitiüses				
Total	agost	471.301	→	-1,1
Espanya	agost	164.605	→	0,7
Regne Unit	agost	139.900	↘	-4,9
Itàlia	agost	78.517	→	0,6
Alemanya	agost	46.387	↗	6,7
França	agost	11.658	↗	20,1
Suïssa	agost	5.227	↗	45,8

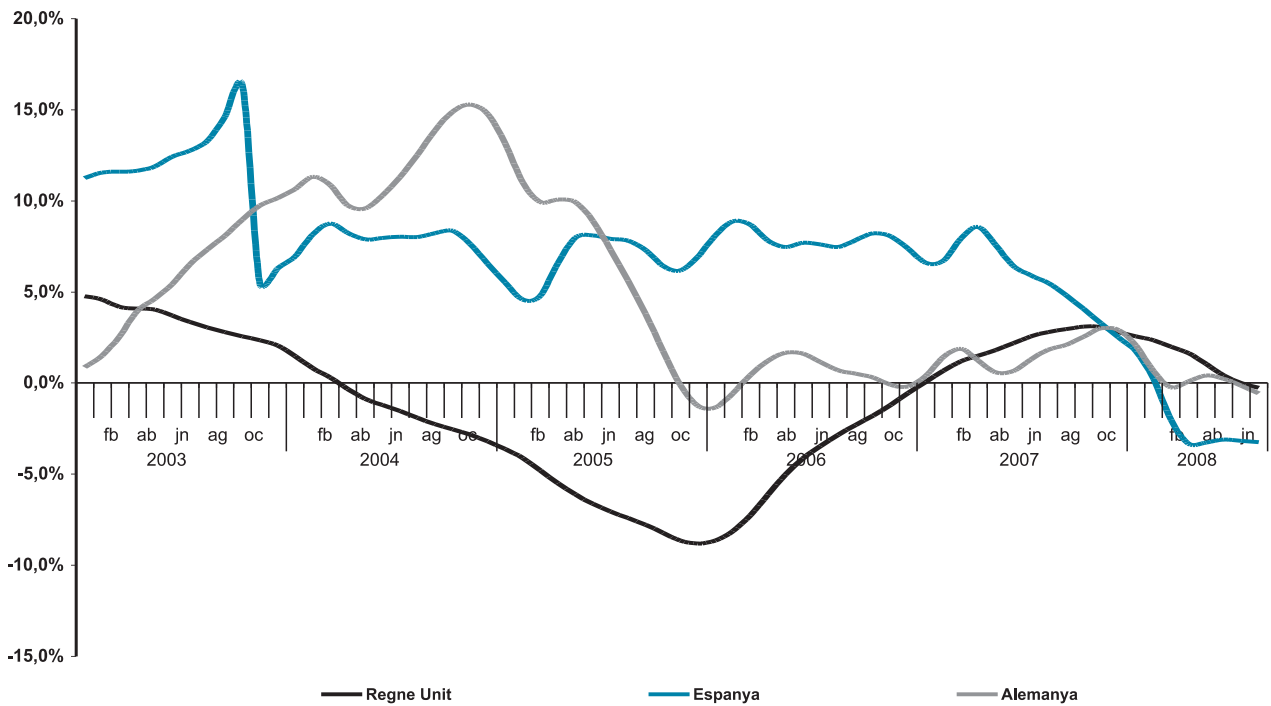
Font: AENA i elaboració pròpia

Transport aeri de passatgers

La davallada dels passatgers nacionals es compensa per l'augment dels estrangers

El nombre de passatgers que arribaren a les Illes per via aèria manté la tendència a la baixa tot i que l'agost, amb 2,3 milions de passatgers, se situa lleugerament per damunt del corresponent al mateix període de 2007 (0,6%). Aquest increment té l'origen en l'augment dels passatgers estrangers.

Gràfic 9. Passatgers arribats via aèria segons origen del vol. Cicle-tendència.

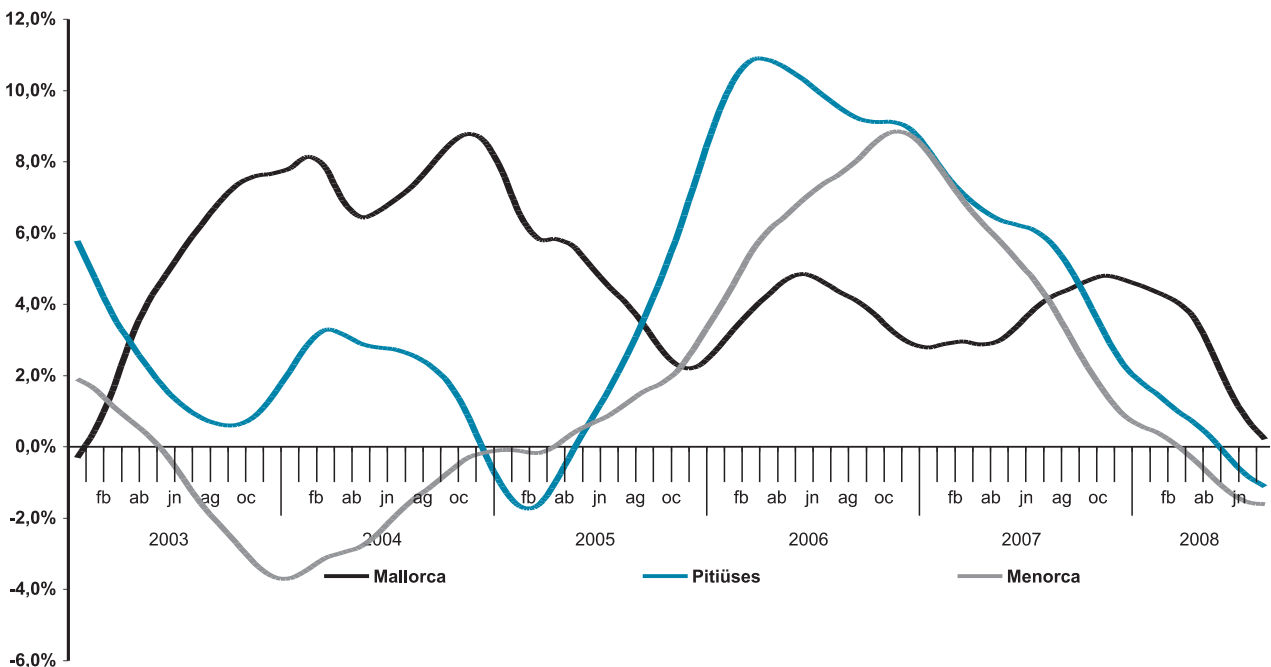

Font: AENA i elaboració pròpia

Segons l'aeroport d'origen, els britànics, que a l'agost suposaren un 27% del total de passatgers, queden un -1,4% per sota de la mateixa dada d'un any enrere i, alho-

ra, els alemanys, un 26% del total, augmenten un 1,5% respecte de l'agost de 2007. Contràriament, els passatgers nacionals disminueixen un -3,9%.

Gràfic 10. Passatgers arribats per via aèria per illes, cicle-tendència

Font: AENA

Segons l'aeroport d'arribada, el nombre de passatgers també mostra perfils diferents. A Mallorca, el nombre de passatgers arribats es manté pràcticament estable, un 0,2% de variació de la tendència, bàsicament per l'augment dels alemanys, mentre que la resta de procedèn-

cies minven. La resta d'illes, on els passatgers alemanys tenen un pes menys important, registren creixements negatius. Concretament, les variacions de la tendència són de -1,6% per a Menorca i de -1,1% per a les Pitiüses.

El nombre de passatgers que arribaren a les Illes Balears acumulat fins a l'agost sobrepassa els 11 milions de persones, cosa que suposa 92.000 passatgers menys que en el mateix període de 2007. Tant els passatgers britànics com els nacionals disminueixen i els alemanys es mantenen pràcticament estables. En les dades acumulades, Mallorca registra una evolució més positiva en el cas dels alemanys, que creixen una taxa propera al 2,0%. A les Pitiüses, els passatgers acumulats fins a l'agost no presenten gaire variació respecte del mateix període d'un any enrere. A Menorca és on hi ha menys fluïdesa de passatgers fins a l'agost i s'arriben a registrar taxes de creixement negatives del 2,2%.

L'encariment del petroli afecta seriosament les companyies de transport, tant de passatgers com de mercaderies

Tal com s'ha comentat abans, les empreses es veuen notablement afectades per l'encariment dels combusti-

bles i la menor demanda. Per això, els darrers mesos ha estat constant la pluja de notícies en els mitjans de comunicació sobre les mesures aplicades o projectades per les companyies aèries. En l'àmbit nacional, trobam per exemple la regulació de personal de Spanair i la declaració de concurs de creditors de Futura, ambdues amb base a les illes. En l'àmbit internacional, a més de la suspensió de pagaments de diverses companyies, s'anuncien fusions entre empreses per tal de sanejar els comptes i beneficiar-se de possibles sinergies. Com a exemple de la primera mesura hi ha Alitalia, que escapa de la fallida gràcies al pla de rescat signat entre el govern, els sindicats i la Companyia Aèria Italiana (CAI). Un exemple del segon cas és l'anunci d'una possible fusió entre la companyia espanyola Iberia i British Airways. Tot això, juntament amb l'increment d'oferta i el consegüent augment de la diversitat de tarifes que ofereix Internet, afavoreix que les línies aèries de baix cost guanyin a poc a poc més quota de mercat i que el nombre de passatgers d'aquestes s'acceleri amb fortes taxes de creixement.

Taula 24. Passatgers arribats via marítima

	Darrera Dada		Cicle-tendència T _{t-k} ^t (%)
Illes Balears			
Línia regular <i>excepte de Formentera a Eivissa</i>	agost	896.268	↘ -9,7
Creuers turístics	agost	196.202	↗ 3,8
Mallorca			
Línia regular	agost	203.972	↘ -14,0
Creuers turístics	agost	167.320	↗ 5,3
Menorca			
Línia regular	agost	68.311	↗ 9,4
Creuers turístics	agost	18.361	↗ 15,9
Pitiüses			
Línia regular <i>excepte de Formentera a Eivissa</i>	agost	623.985	↘ -4,9
Línia regular, Formentera	agost	243.390	→ -1,0
Creuers turístics	agost	10.521	↘ -21,9

Font: Ports de Balears i elaboració pròpia

Transport marítim de passatgers

Pel que fa al transport de passatgers per via marítima, la tendència a la baixa del nombre de passatgers arribats s'observa des de l'estiu de 2006, possiblement reforçada per l'existència de companyies aèries de baix cost, si bé des de principi d'any la caiguda de l'activitat s'ha fet més intensa. A l'agost, la variació dels passatgers per al conjunt de les Illes Balears és del -9,7% tendencial, davant el -1,5% del gener. Amb dades acumulades fins a l'agost, la caiguda respecte del mateix període de 2007 roman en un -7,0%. Aquest descens ha afectat principalment Mallorca (-14,0%) i les Pitiüses (-4,9%); en canvi, Menorca registra encara notables creixements (9,4%).

Les companyies de transport marítim de passatgers també es veuen obligades a dur a terme noves estratègies per tal de combatre l'encariment dels combustibles. Per exemple, Transmediterranea anuncia la recuperació del servei de ferri de vespre, atès que, segons declaracions de la mateixa empresa, els bucs ràpids amb els preus de combustible actual són cada vegada menys competitius, especialment als mesos d'hivern.

Els passatgers que arriben en creuers turístics a les illes tenen un perfil diferent de la resta. Ja que normalment no pernocten a establiments turístics, generen un consum del territori molt baix. A més, tenen un poder adquisitiu elevat fins al punt que la despesa que fan aquests clients pot arribar a igualar la despesa de set dies dels turistes que vénen amb paquets turístics. Segons les dades registrades per Ports de Balears, el nombre de creuers que arribaren de gener a agost és de 334, amb un nombre de passatgers superior als 880 milers, un 6,0% per sobre dels que es registraren el mateix període de l'any passat. Per illes, només a l'agost, a Mallorca arriben 63 creuers amb 167 milers de passatgers, cosa que suposa que la tendència sigui un 5,9% per sobre de la mateixa dada de 2007; a Menorca amarren 16 creuers amb 18 milers de passatgers, cosa que implica una variació del 15,9%; i, en canvi, a les Pitiüses arriben 12 creuers, cosa que fa que el nombre de passatgers sigui de 10,5 milers i la desacceleració, d'un -21,9%.

Taula 25. Transport de mercaderies. Tones embarcades i desembarcades

Agost 2008	Darrera Dada	Cicle-tendència T_{t-k}^t (%)	
Balears			
Marítim	1.175.213	→	1,2
Aeri	2.743,8	↘	-15,8
Mallorca			
Marítim	866.870	→	1,9
Aeri	1.843,7	↘	-11,6
Menorca			
Marítim	113.775	→	0,4
Aeri	387,4	↘	-11,0
Pitiüses			
Marítim Eivissa	172.597	→	-1,8
Marítim, Formentera	21.971	→	-1,8
Aeri	512,7	↘	-7,8

Font: AENA i Ports de Balears i elaboració pròpia

Nota: Cicle-tendència T_{t-k}^t (%) de mercaderies via marítima calculada a partir de Filtre Hodrick-Prescot

Transport de mercaderies

A l'inici d'estiu, la vaga dels transportistes afectà seriosament el tràfic de mercaderies per via marítima. Es manifestaren per l'encariment dels combustibles i els sobre costos consegüents. Tot i que el juliol mostra una certa recuperació, l'agost torna a tenir dades per sota de les que es registraren a l'agost de 2007, però la tendència es manté encara en un 1,2%. Les navilieres més afectades, a les quals els pot costar més recuperar-se de la desacceleració, són les que havien centrat gran part de la seva activitat en el transport de materials de construcció. La pèrdua de dinamisme d'aquest sector pot fer que es redueixin notablement els serveis contractats a les navilieres.

Per illes, la caiguda de l'activitat a l'agost es percep més intensa a Mallorca i a les Pitiüses, tot i que la tendència es manté en un 1,9% i -1,8% respectivament. En canvi, a Menorca es presenta una línia més estable, amb una tendència del 0,4%.

L'alentiment de l'activitat també afecta el tràfic de mercaderies per via aèria, tot i que tenen un volum inferior. Així, el volum total de les illes arriba als 2,7 milers de tones, cosa que suposa un minvament del -15,8% respecte del mateix període de 2007.

4.4 Intermediació financera

Taula 26. Indicadors d'intermediació financera

	Darrera dada		Cicle-tendència T _{t,k} ^t (%)
Nombre d'hipoteques constituïdes	juliol	3.201	↘ -34,9
Import de noves hipoteques (milions d'€)	juliol	527,6	↘ -37,8
Nombre d'efectes impagats	agost	4.840	↗ 34,9
Import d'efectes impagats (milions d'€)	agost	24,4	↗ 64,8
% Efectes impagats sobre vençuts	agost	5,1%	↗ —
Nombre d'empreses en concurs de creditors ¹	2n trim	18	↗ 63,6
Dipòsits (milions d'€)	2n trim	18.515,3	↗ 7,0
Crèdits (milions d'€)	2n trim	44.814,1	↗ 13,2
Nombre d'oficines d'entitats financeres	2n trim	1.261	↗ 2,9
Afiliats a la SS activitat intermediació financera	agost	9.329	→ 0,8
Mallorca	2n trim	8.582	→ 0,5
Menorca	2n trim	159	↗ 4,3
Pitiüses	2n trim	559	↗ 6,3

Font: BE, INE, TGSS i elaboració pròpia

¹ Taxa de variació interanual

El sector financer ha estat protagonista de diversos esdeveniments que han sacsejat la base sobre la qual descansa: la confiança. Els problemes que arrossega des de l'estiu de 2007 s'han agreujat al mes de setembre, amb la nacionalització de les entitats hipotecàries Fannie Mae i Freddie Mac (que controlen més de la meitat de les hipoteques nord-americanes) i la fallida de Lehman Brothers, que han precipitat una sèrie de rescats d'entitats tant amb capital privat com públic, no sols als Estats Units, sinó també a Europa. A Espanya, les entitats financeres no han presentat problemes, perquè han estat exposades mínimament als actius que han originat la crisi, si bé l'escenari també és difícil a causa de la dificultat d'obtenir finançament als mercats internacionals i de l'exposició al sector immobiliari

L'acció dels bancs centrals d'injectar liquiditat i baixar el tipus d'interès s'ha mostrat insuficient davant l'excepcional conjuntura i, per aquest motiu, els governs dels diversos països hi han hagut d'intervenir. Als Estats Units ho han fet per mitjà del Pla Paulson, que té com a eixos vertebradors, d'una banda, la compra d'actius tòxics per sanejar els balanços bancaris i, de l'altra, l'entrada de l'Estat al capital dels bancs més grans. De la mateixa manera, després de dies d'accions aïllades dels països europeus, els membres de la zona euro varen decidir dur a terme una acció coordinada, consistent en les mesures següents: incrementar la garantia dels dipòsits per dotar de confiança els dipositants, la qual cosa, en el cas espanyol, arribarà a 100.000 €; avalar el deute bancari (que inclou els dipòsits interbancaris) per facilitar a les entitats financeres l'accés al finançament i, d'aquesta manera, afavorir que es canalitzi el crèdit al sector privat, i, finalment, la possibilitat de recapitalitzar bancs, malgrat que sembla que això no serà necessari en el cas espanyol. A banda d'aquestes mesures, a Espanya se n'ha pres una d'addicional: la creació d'un fons d'adquisició d'actius financers. Tanmateix, a diferència del cas americà, serà per adquirir actius de màxima qualitat, especialment actius amb suport de nou crèdit, per tal de reactivar el finançament a les empreses i a les famílies.

Les mesures excepcionals tracten d'atacar el problema en la seva arrel; les tensions del mercat de crèdit. És d'esperar que això sigui el principi de la recuperació, tot i que els efectes no seran immediats.

Les entitats bancàries espanyoles suporten millor la difícil situació dels mercats financers

Els indicadors de serveis financers a les Illes Balears presenten una evolució similar a la del conjunt d'Espanya, on es fan evidents els desafiaments a què s'enfronta el sistema financer: la caiguda del negoci bancari i l'augment de la morositat.

En el segon trimestre de 2008 el nombre de noves oficines bancàries ha mantingut el ritme de creixement, tot i la complicada situació del mercat financer internacional. El fet que la banca espanyola tingui un caràcter marcadament minorista ha contribuït perquè el xoc financer hagi estat menys intens que a la resta de països. Pel que fa al nombre d'afiliats, fins a l'agost presenta un creixement moderat, en contraposició a 2007, en què va caure el nombre de treballadors en el sector financer de les Illes Balears. Aquest fet reforça la conclusió que les entitats bancàries a Espanya no pateixen tants de problemes com a la resta del món.

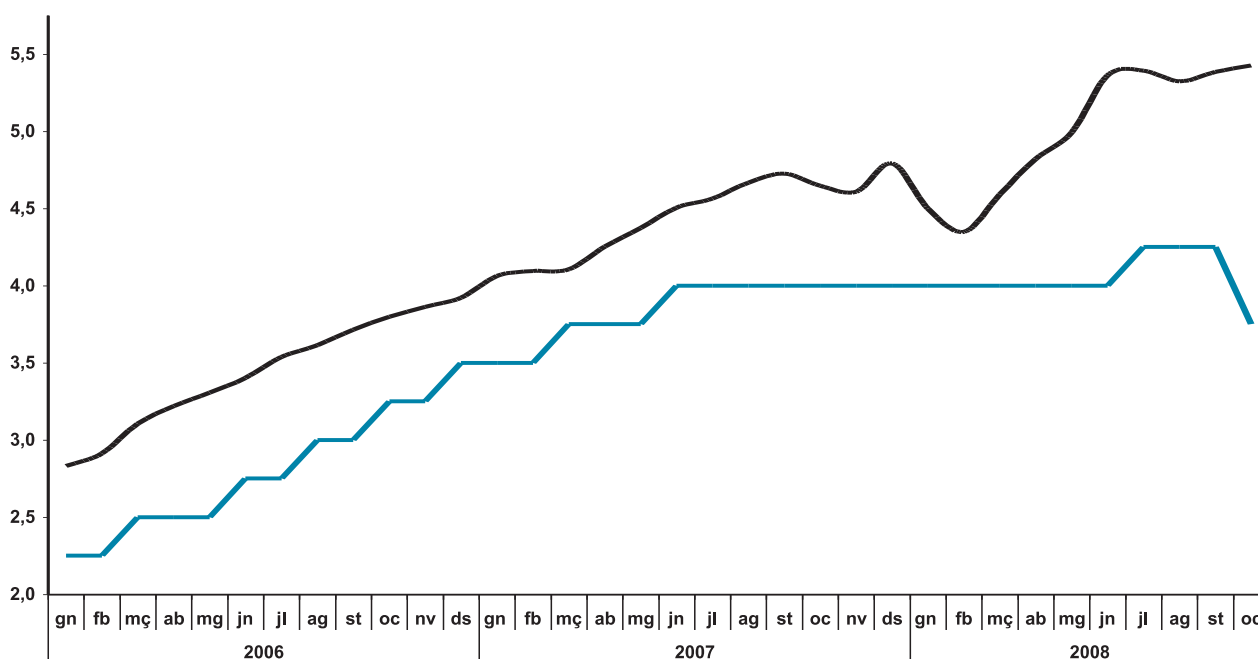
El volum de crèdit continua augmentant, però la seva taxa de creixement s'ha alentit, ja que el segon trimestre de 2007 presentava una taxa de variació interanual del 21,0%, mentre que enguany creix a un 11,7%, en línia amb el refredament de l'economia, les dificultats per obtenir recursos als mercats internacionals i l'augment dels costos financers. D'altra banda, els dipòsits també moderen el seu creixement respecte de trimestres anteriors, tot i les campanyes de captació de passiu per part de les entitats financers, necessitades de liquiditat.

La concessió d'hipoteques continua el camí de desacceleració, lligat al retrocés del sector immobiliari, juntament amb les tensions dels mercats de crèdit. Les entitats financeres han restringit l'oferta endurint els requisits per concedir una hipoteca, cosa que fa que moltes persones disposades a comprar un habitatge hagin de desistir perquè no obtenen finançament, i alhora empitjora la situació del mercat immobiliari. Així, en el mes de juliol, el nombre d'hipoteques minva un 28,3% respecte de l'any anterior. L'import total d'hipoteques és un 40,8% menor que el de l'any passat, seguint la línia dels mesos anteriors. A més, l'import mitjà hipotecari al juliol de 2008 és de 164.823 €, mentre que al mateix mes de 2007 fou de 199.687 €. Tot això indica que no sols es concedeixen menys hipoteques, sinó que a més es concedeixen per un import menor, possiblement pel fet que no es finança el 100% del valor de l'immoble, tal com succeïa en la fase alcista del mercat immobiliari.

El crèdit augmenta, però les hipoteques es desplomen

El mes de juliol, l'euríbor a 12 mesos va assolir el seu rècord històric (5,39%) i ha acabat el setembre molt a prop (5,38%). La baixada de tipus d'interès per part del Banc Central Europeu a principi d'octubre (del 4,25% al 3,75%) pot iniciar la senda de descens del tipus de referència hipotecari, si bé és necessari que es restableixi primer el funcionament normal del mercat interbancari. Les mesures preses pel govern van encaminades a aquest objectiu. Aquesta pujada continuada de l'euríbor ha incrementat les quotes de les hipoteques que es van revisant i, en un entorn de menys renda disponible per a les llars, augmenta l'esforç de les famílies per afrontar la hipoteca.

Gràfic 11. Evolució dels tipus d'interès (%)

Font: Euríbor, BCE

— Euríbor 12 mesos

— Tipus BCE

* Euríbor d'octubre 2008 promig fins dia 17/10

Les empreses també pateixen les conseqüències de la restricció creditícia, especialment les petites i mitjanes empreses. La disminució de la demanda per part dels consumidors ha agreujat la situació i s'ha incrementat el nombre d'empreses que entren en concurs de creditors en el segon trimestre (a les Illes Balears, un 63,4%, mentre que al conjunt d'Espanya, un 172,0%).

Aquests fets, juntament amb l'increment del nombre d'aturats, han contribuït a l'increment ràpid de la morositat, que superava el 2,4% a l'agost. Aquesta morositat, si bé és reduïda comparada amb els valors assolits a mitjan dècada dels noranta, ha tingut un ritme de creixement més ràpid del que s'esperava. L'increment del nombre de crèdits dubtosos ha obligat la banca a augmentar les provisions per fer-hi front. Com a conseqüència d'això, en un entorn d'alentiment de l'activitat, s'han moderat els seus beneficis, però, a diferència de molts de bancs internacionals, no s'han produït pèrdues.

Augment de la morositat per damunt del 2% a l'agost al conjunt d'Espanya

El percentatge d'efectes impagats sobre vençuts al mes d'agost segueix l'alça continuada dels darrers mesos i se situa en el 5,1% (a l'agost de 2007 era del 3,5%). La causa d'aquesta escalada és, d'una banda, l'augment del nombre d'efectes impagats (pel nombre més elevat d'empreses amb menys ingressos) i, de l'altra, la caiguda del nombre d'efectes vençuts (per les dificultats de finançament a curt termini de les empreses). Respecte de l'import total dels impagats, continua augmentant de manera molt significativa (el 2008 duplica el valor de l'agost de 2007), mentre que l'import dels efectes vençuts continua disminuint. Tot això fa que l'import mitjà dels impagats s'incrementi de manera pronunciada, i se situa per sobre de l'import mitjà dels efectes vençuts. L'evolució negativa dels impagats contribueix a l'augment de la morositat del sistema financer.

4.5. Serveis empresarials i activitat immobiliària

Taula 27. Indicadors dels serveis empresarials i immobiliaris

	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}^t (%)	
Afiliats Serveis Empresarials	2n trim	43.785	→	0,1
Mallorca	2n trim	37.869	→	0,4
Menorca	2n trim	2.275	↗	2,9
Pitiüses	2n trim	3.641	↗	5,7
Afiliats Activitats Immobiliàries	2n trim	6.821	↘	-7,8
Mallorca	2n trim	5.513	↘	-7,5
Menorca	2n trim	456	↘	-9,3
Pitiüses	2n trim	852	→	-1,4

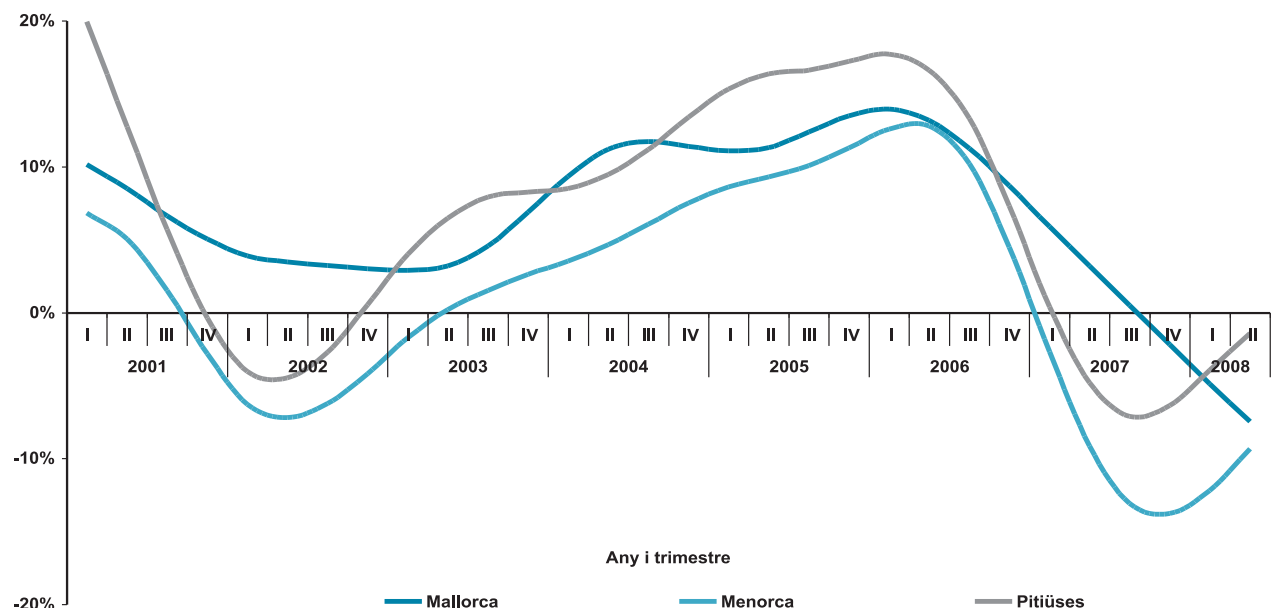
Fonts: TGSS i elaboració pròpia

L'alentiment de l'activitat econòmica general produeix efectes dispars en les empreses que ofereixen serveis a altres, com ara els serveis informàtics, el lloguer de maquinària, o la investigació i el desenvolupament. Si bé en general les empreses disposen de menys recursos i el seu accés al crèdit ara és més difícil, la situació també suposa una oportunitat de negoci per a certes activitats. Per exemple, la inversió en la compra de béns d'equipament s'ha reduït en favor de l'arrendament o lísing d'aquests. Així, després d'una taxa interanual negativa el primer trimestre, l'afiliació als serveis empresarials ha recuperat les variacions positives (un 0,1% en tendència per al segon trimestre de 2008). A les **Pitiüses**, es manté el dinamisme (5,7% de variació tendencial), tot i que a un nivell molt inferior al de fa dos anys. A **Menorca**, l'afiliació es manté pràcticament al mateix nivell que l'any passat i deixa la variació de la tendència en 2,9%. Finalment, l'increment en l'afiliació a **Mallorca** suposa el manteniment de la tendència (0,4% interanual).

D'una banda, el sector de la construcció presenta símptomes de retraïment, fet que estanca la creació de nova oferta. De l'altra, la crisi internacional del sistema financer ha reduït la liquiditat i la confiança entre les entitats creditícies i ha mantingut el tipus d'interès interbancari en un nivell relativament elevat. Tot plegat ha endurit les condicions necessàries per concedir crèdit i, a més, com que la majoria d'hipoteques a Espanya són de tipus variable, s'encareix l'accés a l'habitatge. Aquesta circumstància ha induït una baixada importat en l'afiliació a la Seguretat Social en aquesta branca i la tendència es manté decreixent des de fa més d'un any. **Menorca**, tal com ha succeït històricament, presenta la taxa més negativa (-9,3 %), si bé els dos darrers trimestres s'asuauga la caiguda. Això mateix succeeix pel que fa a les **Pitiüses**, que amb els darrers resultats (-1,4% de variació interanual en el component cicle-tendència) s'acosta a estabilitzar l'afiliació. En el cas de **Mallorca**, si bé entrà en taxes negatives amb posterioritat a les altres illes, no es detecta aquesta suavització en la davallada, més aviat al contrari, i s'endureix la caiguda (-7,5%).

La situació econòmica ha sacsejat doblement l'activitat dels serveis immobiliaris

Gràfic 12. Afiliats Seguretat Social. Activitats immobiliàries. Illes Balears.

Font: TGSS i DGE

4.6. Altres serveis

Taula 28. Ocupats altres serveis

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T_{t-k}ⁱ (%)	
Activitats sanitàries i veterinàries	2n trim	30.693	↗	9,3
Activitats socials	2n trim	28.252	→	1,2
Administració Pública	2n trim	20.737	→	-2,0
Educació	2n trim	15.499	→	1,8
Serveis de la llar	2n trim	10.032	→	-0,3
Mallorca				
Activitats sanitàries i veterinàries	2n trim	26.226	↗	9,6
Activitats socials	2n trim	22.810	→	0,5
Administració Pública	2n trim	17.155	↘	-3,4
Educació	2n trim	14.174	↗	3,6
Serveis de la llar	2n trim	8.298	↗	9,7
Menorca				
Activitats sanitàries i veterinàries	2n trim	1.900	→	1,7
Activitats socials	2n trim	1.790	↗	3,2
Administració Pública	2n trim	1.986	↗	6,8
Educació	2n trim	573	↗	2,6
Serveis de la llar	2n trim	455	↗	4,5
Pitiüses				
Activitats sanitàries i veterinàries	2n trim	2.567	↗	8,6
Activitats socials	2n trim	3.652	↗	2,9
Administració Pública	2n trim	1.596	↗	6,3
Educació	2n trim	752	↗	2,1
Serveis de la llar	2n trim	1.279	↘	-2,6

Font: Seguretat Social i elaboració pròpia

El nombre d'ocupats en activitats sanitàries i veterinàries a les Illes Balears supera per primera vegada les 30.000 persones a l'acabament del segon trimestre de 2008. La creació d'ocupació en aquesta branca ha experimentat augments interanuals superiors al 8% des de principi de 2007. El fort dinamisme s'ha produït especialment a Mallorca i les Pitiüses, mentre que a Menorca, tot i que mostra una tendència positiva, l'augment és més moderat.

Continua la forta creació d'ocupació per a les activitats sanitàries i veterinàries

L'ampliació de plantilla a la sanitat ve motivada en part per l'increment del 6 % que ha sofert l'activitat als hospitals públics de les Illes Balears durant el primer semestre d'enguany. Principalment, aquest augment d'activitat s'ha centrat en les urgències i en l'augment de les estades hospitalàries.

Els serveis socials comprenen tres grups d'activitats econòmiques: activitats associatives, activitats recreatives,

culturals i esportives i, finalment, els serveis personals. En el segon trimestre de 2008 hi ha en aquesta branca un 2,1% més d'afiliats a la Seguretat Social respecte del mateix període de fa un any. Destaca especialment l'augment a les Pitiüses i Menorca, amb augments tendencials de 2,9% i 3,2% respectivament, mentre que a Mallorca es manté el nombre de treballadors (0,5% de taxa interanual en el segon trimestre) i en aquesta illa cau un 1 % el nombre d'empreses d'alta.

Els afiliats a la Seguretat Social de la branca d'educació continuen amb la tendència alcista del trimestre anterior. Per al conjunt de les Illes Balears gairebé arriba a incrementar-se un 2% i es mostra especialment dinàmica a Mallorca (3,6%). Aquest començament de curs escolar ha coincidit amb l'obertura de nous centres a Muro, Inca i Sencelles, com també amb la incorporació de 65 nous mestres d'educació infantil i primària, a més dels 55 nous professors de secundària. Es preveu la creació, d'aquí a 2011, de 600 noves places a guarderies a Palma i de 762 als pobles de la part forana. El Govern ha destinat grans partides pressupostàries a la UIB per a projectes com la biblioteca, la construcció d'edificis multiaularis i l'ampliació del Centre de Tecnologies.

L'obertura de nous centres impulsa l'ocupació a educació

La forta baixada en l'afiliació a l'Administració pública que va tenir lloc al final de 2006 s'ha anat suavitzant fins que s'ha reduït a un -0,8% de variació interanual per al segon trimestre de 2008. Paral·lelament, les empreses dels serveis de no-mercat d'alta a la Seguretat Social han moderat el creixement fins a un 8%. Per illes, a Mallorca s'observa una reducció del 2 % en el nombre d'afiliats el segon trimestre respecte de l'any passat, mentre que a

Menorca i les Pitiüses les taxes de creixement són positives i pròximes al 5%.

Després de gairebé dos anys amb taxes d'afiliació interanuals negatives en el règim de la llar, s'ha enregistrat en el segon trimestre un creixement significatiu en l'afiliació (7,8 %). Aquest fet deixa la tendència per al conjunt de les Illes Balears pràcticament estable, si bé el comportament entre les illes és diferent. Destaca l'important creixement interanual dels ocupats a Mallorca (9,2%) i a Menorca (5,3%). En canvi, aquest creixement és pràcticament nul a les Pitiüses.

5 Mercat laboral

5.1. Ocupació

Taula 29. Indicadors del mercat laboral

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T _{t-k} ^t (%)
Població activa ¹	agost	545.238	→ 1,9
Ocupats (afiliats a la SS) ²	agost	501.698	→ 0,0
Assalariats	agost	395.652	→ -0,7
Autònoms i altres règims especials	agost	106.046	↗ 2,7
Aturats registrats	setembre	46.807	↗ 36,7
Taxa d'atur registrat (%) ³	setembre	8,7	↗ 2,8
Taxa d'atur registrat d'estrangers (%) ³	setembre	10,6	↗ 4,2
Total contractes indefinits	setembre	3.688	↘ -12,8
Total contractes temporals	setembre	25.458	↘ -19,0
Mallorca			
Població activa ¹	agost	436.963	→ 1,9
Ocupats (afiliats a la SS) ²	agost	402.018	→ -0,2
Aturats registrats	setembre	37.196	↗ 38,8
Taxa d'atur registrat (%) ³	setembre	8,6	↗ 2,8
Menorca			
Població activa ¹	agost	40.404	→ 0,4
Ocupats (afiliats a la SS) ²	agost	37.171	→ -1,3
Aturats registrats	setembre	3.563	↗ 39,6
Taxa d'atur registrat (%) ³	setembre	9,0	↗ 3,3
Pitiüses			
Població activa ¹	agost	67.871	↗ 3,6
Ocupats (afiliats a la SS) ²	agost	62.509	↗ 2,3
Aturats registrats	setembre	6.048	↗ 38,2
Taxa d'atur registrat (%) ³	setembre	9,2	↗ 2,6

Fonts: TGSS, SOIB, INE i elaboració pròpia

¹ Població activa=Aturats+Afiliats del mateix mes.

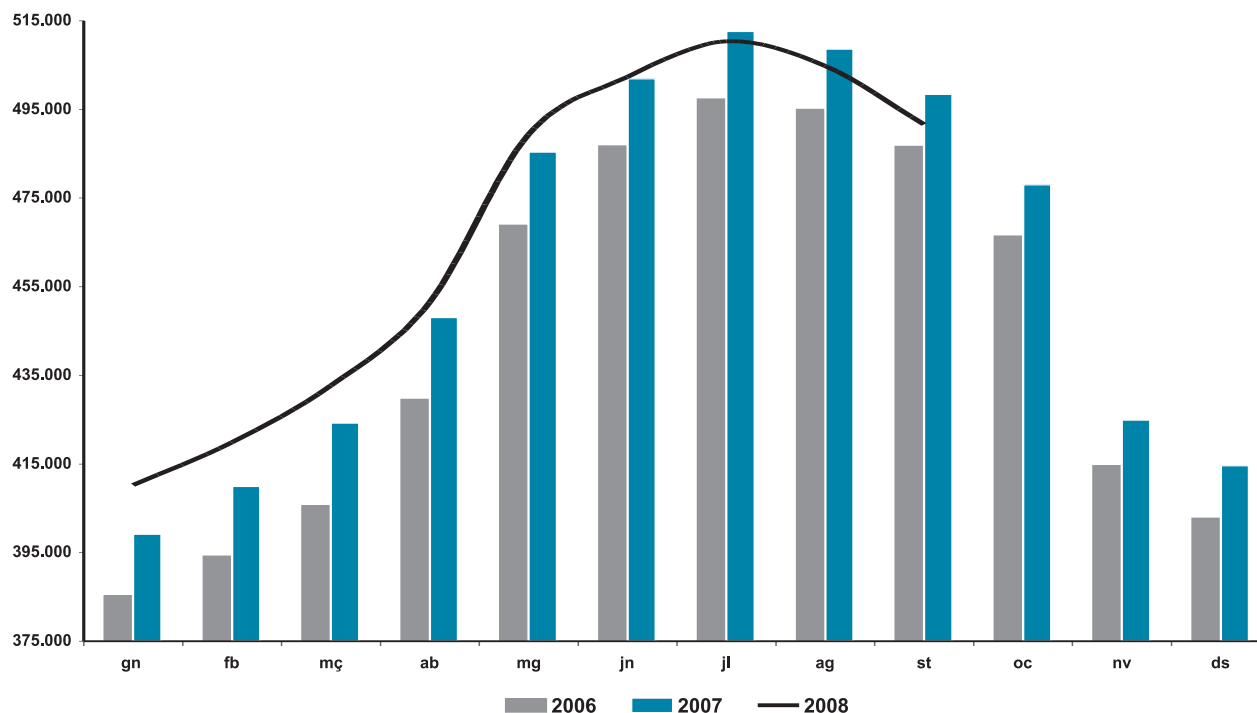
² Afiliats als règims generals, d'autònoms, especial agrari i de la llar de la Seguretat Social i als règims especials de la mar. No inclou afiliats a MUFACE, ISFAS ni règims especials menors de la Seguretat Social.

³ Taxa d'atur calculada a partir de l'estimació dels afiliats de darrer dia del mes de setembre. Diferència de punts percentuals respecte mateix mes de l'any anterior.

L'afiliació a les Illes Balears s'alenteix en els darrers mesos i presenta lleugeres caigudes al juny i juliol en el nombre d'afiliats de darrer dia de mes respecte de l'any anterior. Tot i que a l'agost aquest registre augmenta suaument (un 0,25% de taxa interanual), les darreres dades disponibles sobre l'afiliació mitjana a les Illes Balears al setembre indiquen una caiguda de l'1,4% respecte del setembre de l'any passat (similar a la caiguda en el conjunt d'Espanya), cosa que implica una certa acceleració en la destrucció de llocs de feina. Mentre que el nombre d'assalariats minva, el nombre d'autònoms continua creixent, si bé el ritme comença a alentir-se. Per

illes (darrera dada disponible a l'agost), els afiliats de darrer dia presenten més disminució a Menorca, mentre que a Mallorca es mantenen, i a les Pitiüses s'incrementen. El sector més afectat per la disminució de l'afiliació és la construcció, en què es produeix la reducció més important del nombre de treballadors en termes absoluts (7.874 afiliats menys que a l'agost de 2007) i només els serveis presenten dinamisme en la creació d'ocupació creixent un 2,0% el mes d'agost.

L'afiliació a la Seguretat Social s'ha alentit en els darrers mesos

Font: TGSS

El nombre d'aturats a les Illes Balears continua augmentant i el seu ritme de creixement s'ha accelerat durant el tercer trimestre. Així, al mes de setembre els aturats es varen incrementar un 50% respecte del setembre de l'any passat. L'atur augmenta a totes les illes, si bé a Menorca és on es produeix la pujada interanual més important (un 61,7%). Per sectors, en termes absoluts l'increment més important es produeix en els serveis, però en termes relatius el col·lectiu amb més increment de l'atur és aquell que no té ocupació anterior, seguit de la construcció, que gairebé duplica el nombre d'aturats de setembre de 2007. L'augment dels aturats sense ocupació anterior s'explica per la incorporació al mercat laboral de joves, i sobretot, d'immigrants. Per aquest motiu, la població activa continua presentant taxes positives de creixement, tot i la desacceleració de l'ocupació. Aquest increment de la població activa es concentra a Mallorca i les Pitiüses, mentre que a Menorca es desaccelera.

El nombre d'aturats continua augmentant

La situació del mercat laboral afecta més els homes que les dones, i més els joves que la resta. Mentre que l'afiliació a la Seguretat Social dels homes disminueix mes darrere mes (a l'agost, -1,3%), la de les dones presenta taxes de creixement positives (2,5%). No obstant això, en ambdós casos s'incrementa el nombre d'aturats, si bé de manera molt més pronunciada en els homes. Aquest fet s'explica perquè la major destrucció de treball té lloc a la construcció, un sector en què l'ocupació és bàsicament masculina. En el mes d'agost, el col·lectiu de treballadors

menors de 30 anys presenta una caiguda de l'afiliació d'un 4,7% (seguint la tendència de mesos anteriors), mentre que la resta de treballadors incrementen el nombre d'afiliats. El nombre d'aturats s'incrementa a totes les edats, si bé l'increment és lleugerament superior entre els més joves.

La difícil conjuntura del mercat laboral també afecta molt el col·lectiu d'estrangers. Tot i que els seus afiliats presenten gran dinamisme (a l'agost varen créixer un 4,5% respecte de l'agost de 2007), el nombre d'aturats s'incrementa encara més (al setembre, un 80,6% més d'aturats estrangers respecte del mateix mes de 2007) i la seva taxa d'atur és superior a la del conjunt de Balears.

Durant tot el tercer trimestre, el nombre de contractes a les Illes Balears s'ha reduït mes darrere mes respecte de les dades de l'any passat. Així, al setembre s'han signat 4.303 contractes menys que al setembre de 2007. La caiguda de la contractació afecta tant contractes indefinits com temporals, atesa l'evolució negativa de les expectatives dels empresaris davant la situació econòmica. Per illes, en totes es redueix el nombre de contractes, si bé la reducció més important es produeix a Menorca (un 21% menys que al setembre de 2007). Els sectors més afectats per la reducció dels contractes són la construcció i la indústria.

El nombre de contractes, tant temporals com indefinits, cau

5.2. Costs laborals

Taula 30. Cost i jornada laboral

Balears	Darrera Dada		Variació (%)
Cost total per assalariat i mes (€)	2n trim	2.192,7	↗ 5,3
Cost laboral per hora efectiva (€)	2n trim	15,2	↗ 2,7
Indústria i energia	2n trim	15,3	→ 1,7
Construcció	2n trim	13,7	↗ 5,2
Serveis	2n trim	15,4	↗ 2,3
Hores efectives per assalariat /mes	2n trim	144,6	↗ 2,5
Indústria i energia	2n trim	151,6	↗ 3,0
Construcció	2n trim	155,2	↗ 5,8
Serveis	2n trim	142,1	→ 1,9
Increment salarial pactat en convenis (%)	setembre	4,9	↗ —

Font: INE, MTAS

En el segon trimestre, el cost laboral total per assalariat s'ha incrementat un 5,3 % respecte de l'any passat, de manera que es continua amb la senda alcista, però s'acusa una desaceleració respecte del trimestre anterior. El component que més s'incrementa són les percepcions no salarials, atès que inclouen, entre d'altres, les indemnitzacions per acomiadaments. Per sectors, el cost laboral (tant per treballador com per hora efectiva) augmenta sobretot en la construcció. Tot i que és un sector en clar retrocés, amb una disminució continuada del nombre d'ocupats en els darrers mesos, l'augment del cost laboral es pot explicar perquè a l'hora d'ajustar plantilles, s'acomodaven els treballadors amb menys antiguitat per una banda i amb menys qualificació per l'altra, i, per tant, amb sous més baixos. El cost laboral per hora efectiva també ha augmentat, però d'una manera molt més suau que en els trimestres anteriors.

El cost total per assalariat i per mes augmenta un 5,3 %

L'increment salarial pactat en convenis ha estat d'un 4,9 % al mes de setembre (més d'un punt percentual sobre la mitjana nacional, 3,5 %), mentre que al setembre de 2007 era d'un 2,8 %. Aquest increment salarial negociat presenta una tendència creixent en els darrers mesos, cosa que reflecteix la incorporació de la pujada de preus de l'energia i els aliments en els salaris. El fet de traslla-

dar les pujades als sous contribueix a l'aparició d'efectes de segona ronda en els preus, que alimenten l'espiral inflacionista en un moment de caiguda del ritme de negoci de les empreses i de l'ocupació. El creixement dels salaris és important perquè permet mantenir la capacitat adquisitiva, però és desitjable que evolucioni de manera paral·lela a la productivitat i a l'atur. En els darrers trimestres, l'augment dels costos laborals s'ha situat per damunt de la inflació i no ha contribuït, per tant, a moderar-la.

El sector de la construcció encapçala la pujada de les hores efectives treballades

Les hores de feina efectives per mes i per treballador augmenten en tots els sectors, cosa que romp la tendència després de trimestres de caigudes continuades. Aquest fet es pot explicar per la disminució de les plantilles que apliquen les empreses atesa la conjuntura econòmica. Davant la moderació dels ingressos, les empreses tracten de reduir els costos disminuint el nombre d'efectius, cosa que implica que en certs casos s'hagi d'augmentar el nombre d'hores per treballador a l'empresa per dur a terme la feina. L'increment més pronunciat es produeix en la construcció, un sector que està patint amb més intensitat la destrucció de llocs de feina, en què les hores efectives treballades creixen un 5,8 % respecte del segon trimestre de 2007.

6 Preus

En el mes de setembre, la variació de l'índex de preus de consum (IPC) per a les Illes Balears ha estat d'un 4,3%, la taxa més baixa de totes les comunitats autònomes, com la de les comunitats de Madrid i Ceuta. Per al conjunt d'Espanya, la taxa de variació interanual se situa en un 4,5 %. Ambdues taxes de creixement han disminuït respecte del mes d'agost, com a conseqüència de la caiguda del preu del petroli des de mitjan juliol, i de l'evolució dels preus dels aliments, que s'han incrementat en menor proporció que l'any passat.

A l'alentiment dels preus balears contribueix especialment la caiguda de les tarifes del transport atesa la davallada del preu del petroli, la qual cosa també afecta els costos de producció de la indústria. A les Illes Balears, l'efecte més clar d'aquesta desacceleració de preus s'observa sobretot en el vestit i calçat, que, juntament amb el lleure, suposen les aportacions més baixes a la inflació.

En el mes de setembre, la variació de l'IPC per a les Illes Balears davalla fins al 4,3%

Taula 31. Variació interanual de l'IPC

Taxa de variació interanual de l'índex de preus de consum. Setembre 2008

	Taxa	Aportació a l'IPC
Índex general	4,3	
Aliment, beguda no alcohòlica	5,9	1,07
Beguda alcohòlica i tabac	3,2	0,09
Vestit i calcer	0,3	0,02
Habitatge	6,4	0,70
Parament de la llar	2,5	0,19
Medicina	1,0	0,03
Transport	7,4	1,23
Comunicació	0,1	0,00
Lleure i cultura	0,1	0,01
Ensenyament	4,5	0,07
Hotels, cafès i restaurants	4,5	0,49
Altres	3,5	0,35
Inflació subjacent	3,4	

Font: INE

Els grups que presenten un increment de l'IPC més elevat en el mes de setembre són els que tenen un pes específic més important:

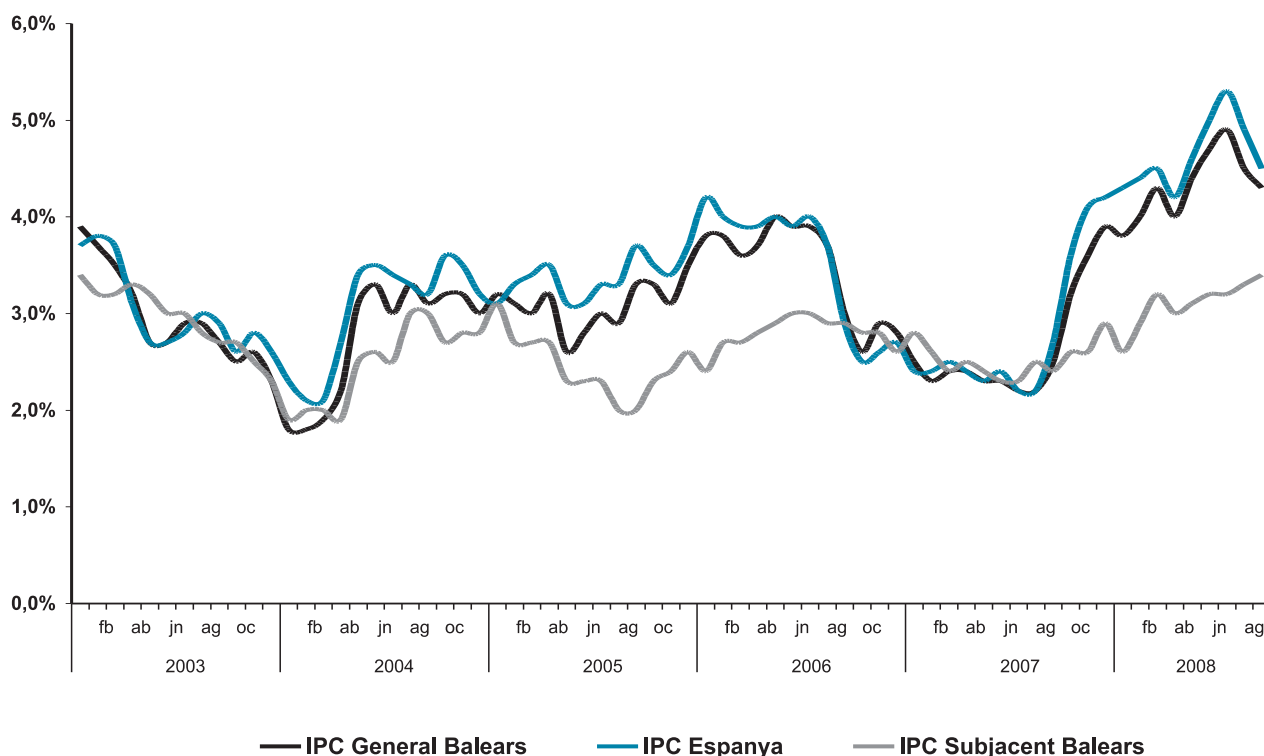
— Transport, amb una taxa anual del 7,4%, és un 1,1 punt inferior a la del mes d'agost. La taxa de l'IPC del transport personal és d'un 6,2% i la del transport públic interurbà, del 17,9%.

— Aliments, begudes no alcohòliques, presenta una taxa de variació interanual del 5,9%. Els aliments frescs com

ous, llet i productes lactis han estat els més afectats per aquest encariment de preus, com també els cereals i derivats, i el cafè.

— Habitatge, amb un 6,4%, a causa principalment dels preus de la calefacció, l'enllumenat i la distribució d'aigua.

— Hotels, cafès i restaurants, 4,5%.

Font: INE

L'evolució, en la primera meitat de l'any 2008, del comportament de les taxes de variació interanual de l'IPC per a les Illes Balears i per a Espanya, ha estat d'augment, com es pot observar en el gràfic d'aquest apartat. En el mes d'abril, ambdues taxes experimentaren una davallada, i tornaren a pujar fins al mes de juliol, en què s'assoleix un punt màxim que a Espanya no s'havia produït en setze anys, si bé la tendència de final d'any és de davallada.

Per a les Illes Balears i per a Espanya, la taxa d'inflació subjacent (que exclou els aliments no elaborats i productes energètics) en el mes de setembre se situa en el 3,4% de variació interanual, 0,9 punts percentuals per davall de l'índex general, atès que la pujada principal de l'IPC s'ha produït en els grups que s'exclouen en el càlcul de la inflació subjacent, principalment el petroli i els aliments frescs.

La inflació subjacent és 0,9 punts percentuals per davall de l'índex general, per la pujada en aliments no elaborats i productes energètics

L'índex harmonitzat de preus de consum (IHPC) per a Espanya en el mes de setembre és del 4,6%. És el segon mes consecutiu que davalla, i suposa una baixada de tres dècimes en la seva taxa anual.

L'índex de preus de consum de la Unió Monetària (IHP-CUM) de setembre, divulgat per l'EUROSTAT, és del 3,6%, dues dècimes per sota de la del mes d'agost anterior. El diferencial amb Espanya és d'un punt percentual. Aquesta taxa se situa per damunt de l'objectiu del 2 % que estableix el BCE com a objectiu d'estabilitat de preus.

7 Demanda

7.1. Consum

Taula 32. Indicadors de consum

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència $T_{t,k}^t$ (%)	
Facturació elèctrica usos domèstics (MWh)	setembre	184.249	↗ 7,6	
Consum carburants automoció (quilolitres)	agost	90.063,4	↘ -4,2	
Matriculació de vehicles	setembre	2.533	↘ -35,1	
Índex de vendes al detall ¹	agost	114,1	↘ -7,3	
Mallorca				
Facturació elèctrica usos domèstics (MWh)	setembre	138.797	↗ 7,6	
Consum carburants automoció (quilolitres)	agost	64.544,3	↘ -3,9	
Menorca				
Facturació elèctrica usos domèstics (MWh)	setembre	16.717	→ -1,0	
Consum carburants automoció (quilolitres)	agost	9.181,5	↘ -4,1	
Pitiüses				
Facturació elèctrica usos domèstics (MWh)	setembre	28.735	↗ 5,2	
Consum carburants automoció (quilolitres)	agost	16.337,6	→ -1,9	

Fonts: CLH, DGT, Gesa-Endesa, INE i elaboració pròpia

¹ Preus constant any 2005

En el tercer trimestre de l'any, el consum privat segueix la senda de desacceleració, tal com assenyalen els indicadors. Aquesta pèrdua de dinamisme s'explica bàsicament per la disminució de la renda disponible de les llars, la capacitat adquisitiva de les quals ha minvat per dues vies; l'elevada inflació (a causa dels preus del transport i els aliments) i l'alça dels costos financers. En el darrer període, el creixement del consum venia donat per l'ús de finançament (préstecs personals, targetes de crèdit, etc), cosa que implica que les llars balears presenten un grau elevat d'endeutament, que s'ha vist empitjorat per la pujada dels interessos que s'han de pagar i la dificultat de refinançament. A aquesta situació se suma l'evolució del mercat laboral, que contribueix al fet que els nivells de confiança dels consumidors siguin mínims.

El consum disminueix a causa de la menor renda disponible i per una manca de confiança

Un indicador de la contenció de la despesa de les llars és l'evolució de l'índex de vendes al detall, que presenta de nou a l'agost una davallada, tot i coincidir amb el període de rebaixes.

La matriculació de vehicles continua minvant mes darre-re mes, més ràpid del que s'esperava, cosa que obliga la patronal dels fabricants d'automòbils a revisar a la baixa les previsions per a 2008. Cauen les vendes de tots els tipus de vehicles, excepte de les motocicletes, i la caiguda per als camions i les furgonetes és la més intensa, atès el retrocés de la inversió empresarial. D'entre els turismes, els més afectats són els vehicles tot terreny i els monovolums i, en general, els vehicles de gamma alta. En canvi, la venda de cotxes econòmics s'incremen-

ta i, a més, també augmenta la venda de cotxes ecològics a causa de la tributació favorable. La difícil situació dels concessionaris d'automòbils és un reflex de l'atonía del consum, especialment de béns durables, no sols per la manca de confiança dels consumidors que decideixen retardar la decisió de compra d'aquest tipus de béns, sinó també per la dificultat de finançar-los. S'ha posat en marxa el pla VIVE per tractar d'estimular les vendes d'automòbils de baix impacte ambiental renovant els vehicles de més de quinze anys, si bé l'impacte sembla que tindrà poc abast a les Illes Balears, en què es disposa d'una flota de vehicles més aviat moderna.

La matriculació de vehicles al setembre cau un 31,9%

El consum de carburants per l'automoció (tant benzina com gasoil) enregistra un altre mes de caiguda, com a resposta de l'escalada dels preus a causa de la pujada del preu del petroli fins al mes de juliol que, si bé al mes de setembre s'ha reduït bastant, continua per damunt del preu de setembre de l'any anterior. Això, afegit al fet que la baixada dels preus del petroli no es tradueix ni en la mateixa proporció ni de manera immediata als preus dels carburants, en pressiona la demanda a la baixa.

La facturació elèctrica d'usos domèstics presenta en tendència una evolució creixent, especialment a Mallorca i les Pitiüses, si bé en modera molt el ritme, i cau en tendència a Menorca. Aquest augment és causat per l'efecte de la climatologia i també per l'increment de la població a les illes.

7.2. Consum dels no residents

Taula 33. Consum dels residents a l'estranger

Balears	Darrera dada		Variació (%)
Enquesta despesa turística – EGATUR			
Total (milions d'€)	2n trim	2.801	→ 1,9
Mitjana per persona (€)	2n trim	859	→ 0,6
Mitjana diària (€)	2n trim	102	→ 0,5
Estada mitjana	2n trim	8	→ 0,1
Compres i extraccions d'efectiu amb targeta emesa a l'estranger (milions d'€)			
Total	2n trim	592,5	↗ 8,4
Regne Unit	2n trim	188,3	→ 1,8
Alemanya	2n trim	158,2	↘ -3,3
França	2n trim	29,4	↗ 22,0
Itàlia	2n trim	16,9	→ -0,7
Estats Units	2n trim	40,7	↗ 98,5
Holanda	2n trim	10,6	↘ -43,3
Suïssa	2n trim	21,9	↗ 6,9
Noruega	2n trim	16,3	↗ 12,9
Irlanda	2n trim	15,0	↗ 34,5
Suècia	2n trim	14,1	↘ -2,1
Àustria	2n trim	8,8	→ -1,9
Dinamarca	2n trim	9,2	↗ 3,0
Portugal	2n trim	6,9	↗ 20,1
Bèlgica	2n trim	6,1	↗ 9,1
Resta	2n trim	50,1	↗ 78,7

Font: 4B-Euro6000-ServiRed i Ministerio de Industria, Turismo y Comercio

Durant el segon trimestre, la despesa turística ha augmentat un 1,9% respecte de l'any passat, després de retrocedir lleugerament (-0,2%) durant el primer trimestre. A més, les Illes Balears foren la comunitat autònoma amb més despesa turística total (més de 2.800 milions d'euros) en el segon trimestre. L'avanç de la despesa total ha estat important durant l'estiu, amb un increment interanual del 4,5% al juliol i del 10% a l'agost, mentre que al conjunt d'Espanya és molt més moderat (al juliol cau un 1,4% i a l'agost avança un 0,8%). Hi ha un increment important de la despesa en els turistes que vénen en paquet turístic. Per països emissors, els turistes britànics han augmentat lleugerament la despesa en el mes d'agost respecte de l'any passat, si bé l'increment més pronunciat es produeix en els turistes alemanys, amb una taxa interanual a l'agost del 9,7%. Pel que fa a la despesa mitjana diària i per persona, ambdues es mantenen durant el segon trimestre i, de la mateixa manera, l'estada mitjana es manté en vuit dies.

Les compres i disposicions d'efectiu fetes a les Illes Balears amb targetes emeses a l'estranger s'han incrementat en el segon trimestre un 8,4% respecte de l'any passat, cosa que suposa una moderació del creixement respecte del trimestre anterior. Per països, l'avanç més important es produeix en targetes emeses als Estats Units, l'import de les quals gairebé es dobla respecte de l'any passat. Cal aclarir que l'origen de l'entitat emissora de la targeta de crèdit no necessàriament coincideix amb l'origen o la nacionalitat del seu titular. El retrocés més important té lloc en les targetes emeses a Holanda. La major part de les compres i extraccions d'efectiu correspon a alemanys i britànics, tot i que, si bé durant el primer trimestre els alemanys presentaren més despesa en targeta que els britànics, durant el segon trimestre la situació s'ha invertit.

Al mes d'agost, la despesa turística a les Illes Balears va augmentar un 10%

7.3. Inversió

Taula 34. Indicadors d'inversió

Balears	Darrera dada		Cicle-tendència T _{t,k} ¹ (%)
Societats mercantils creades	agost	157	↘ -33,8
Augment net de capital (milions d'€) ¹	agost	126,0	→ 1,3
Centres de treball inscrits a la SS	agost	46.796	→ -1,3
Import de noves hipoteques (milions d'€)	juliol	527,6	↘ -37,8
Dipòsits (milions d'€)	2n trim	18.515,3	↗ 7,0
Crèdits (milions d'€)	2n trim	44.814,1	↗ 13,2
Matriculació de vehicles de càrrega ²	setembre	219	↘ -57,7

Font: BE,DGT, INE i MTAS i elaboració pròpia

1 Capital de noves societats, més ampliacions de capital, menys reduccions de capital..

2 Camions, furgonetes i tractors industrials

La inversió és un dels components del PIB més afectats per la desacceleració econòmica. En el conjunt d'Espanya, després d'anys de gran dinamisme, la formació bruta de capital fix ha presentat un creixement negatiu al segon trimestre, atesa l'aportació negativa del sector de la construcció, sobretot residencial. La conjuntura és la mateixa a les Illes Balears, on tots els indicadors mostren un alentiment de la inversió empresarial. Les principals causes són, d'una banda, la dificultat per obtenir finançament per dur a terme les inversions, i de l'altra, la manca de confiança empresarial sobre l'evolució de l'activitat. El teixit empresarial de les Illes Balears està format bàsicament per petites i mitjanes empreses, que són les que més dificultats pateixen, cosa que accentua la desacceleració de la inversió.

En aquest context, al mes d'agost s'han creat menys empreses (157, mentre que a l'agost de l'any passat se'n crearen 272), amb menys capital mitjà, seguint la tendència dels mesos anteriors. Pel que fa a l'augment net de capital, s'ha incrementat significativament ja que, tot i que disminueix el capital subscrit per noves societats, creix molt l'import destinat a ampliacions de capital. Addicionalment, el nombre d'empreses d'alta a la Seguretat Social ha minvat a l'agost per tercer mes con-

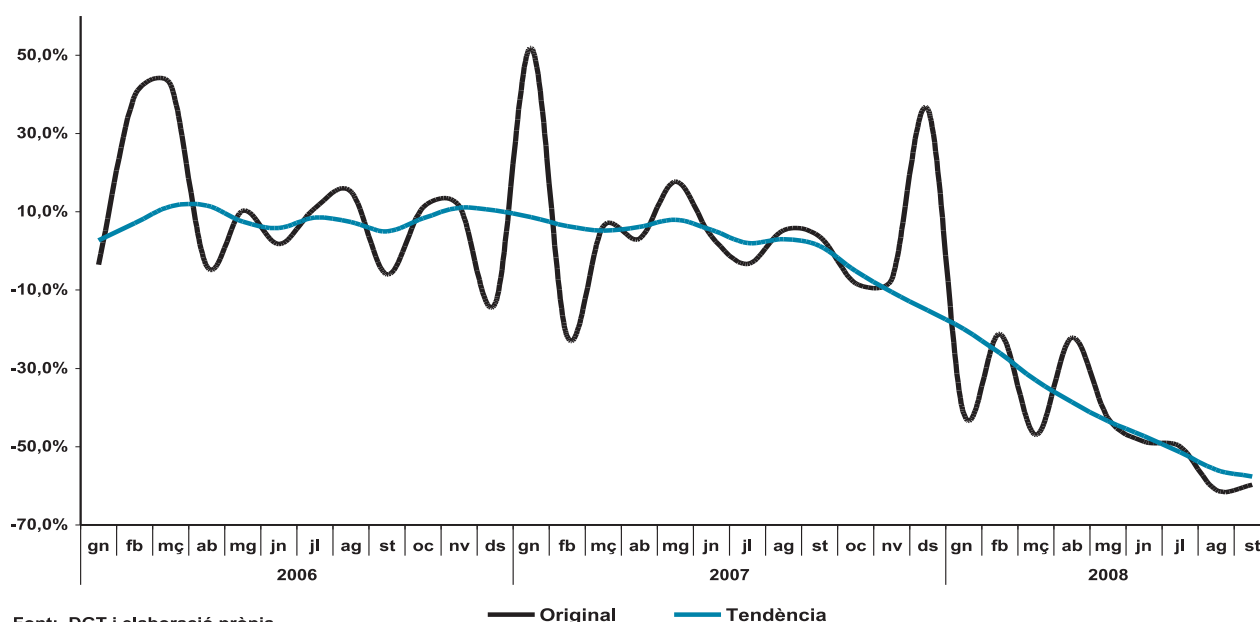
secutiu. Per illes, ha disminuït el nombre de centres de treball d'alta a la Seguretat Social a Mallorca i Menorca, però ha augmentat lleugerament a les Pitiüses.

La inversió pateix un retrocés significatiu

Les matriculacions de vehicles de càrrega han continuat reduint-se durant el tercer trimestre. Al setembre de 2008 s'han venut 219 vehicles de càrrega (camions, furgonetes i tractors industrials), mentre que al setembre de l'any passat se'n varen matricular 544 (més del doble). El retrocés significatiu de la construcció afecta la venda d'aquest tipus de vehicles i això, sumat a l'alentiment de l'activitat en general, determina una tendència a la baixa d'aquest indicador. De la mateixa manera, la venda de vehicles comercials ha minvat considerablement.

El ritme de creixement del crèdit continua presentant dinamisme, si bé s'ha moderat respecte de trimestres anteriors. L'augment del crèdit no es tradueix en un augment de la inversió, ja que les condicions perquè les pimes (que són la base de l'economia balear) accedeixin al finançament s'han endurit.

Gràfic 15. Variació interanual de la matriculació de vehicles de càrrega a Balears

Font: DGT i elaboració pròpia

III. MEDI AMBIENT

Introducció

El concepte de desenvolupament sostenible va ser formalitzat per l'Informe Brundtland l'any 1987, arran de la Comissió Mundial de Medi Ambient i Desenvolupament de Nacions Unides creada el 1983. La Declaració de Río de 1992 defineix aquest terme com "el fet de satisfer les necessitats de les generacions presents sense comprometre les possibilitats de les del futur per atendre les seves pròpies necessitats".

En aquest sentit, la presidència del Consell Europeu de Brussel·les, al març de 2007, prenent com a base els progressos de l'aplicació dels objectius de l'estratègia renovada de Lisboa, conclou demanar als estats membres i a les institucions de la Unió Europea que continuïn actuant per "desenvolupar una política climàtica i energètica europea sostenible i integrada".

El desenvolupament sostenible ha de combinar tres parts íntimament lligades: la societat, l'ecologia i l'economia. D'una banda, s'han de satisfer les necessitats de la població —la pobresa és enemiga de la sostenibilitat—, i de l'altra, els recursos naturals són necessaris perquè es pugui desenvolupar l'economia. La tecnologia i l'organització social són factors clau per reduir la petjada ecològica de l'activitat humana.

La petjada ecològica és un indicador ambiental integrador dels impactes que exerceix una comunitat humana en el seu entorn i expressa l'àrea de terra i mar necessària per produir els recursos consumits i per assimilar els residus generats per una població determinada amb una forma de vida específica, amb independència de la seva localització física. La comparació entre els valors de la petjada ecològica i la biocapacitat, és a dir, la disponibilitat de superfície biològicament productiva, permet conèixer el nivell de dèficit o superàvit ecològic de la comunitat humana estudiada. La petjada ecològica dels països desenvolupats supera àmpliament la seva pròpia superfície, així mateix, a les Illes Balears es consumeixen més recursos dels que es disposen. El segon apartat està dedicat als recursos naturals i se centra en l'aigua i en la qualitat de l'aire.

El Grup Intergovernamental del Canvi Climàtic de l'ONU assenyala com a causa principal del canvi climàtic i de l'escalfament global l'emissió de gasos d'efecte hivernacle. Aquestes emissions són provocades principalment per la producció i el consum d'energia elèctrica, pel transport, la calefacció i refrigeració d'edificis.

Els principals reptes per a la sostenibilitat del model energètic europeu actual són: el creixement sostingut de la demanda d'energia, la reducció del consum de combustibles fòssils i la seguretat del subministrament energètic dels països de la Unió Europea. Com a conjunció d'a-

quests reptes hi ha les energies renovables, que es tracten després d'aquesta introducció.

D'una banda, la dependència energètica de les Illes Balears dels combustibles fòssils per alimentar les centrals tèrmiques, i de l'altra, l'intens trànsit aeri que cada any possibilita que arribin a les illes dotze milions de turistes impliquen que els indicadors de sostenibilitat ambiental no siguin positius. El Balanç energètic, elaborat per la Conselleria de Comerç, Indústria i Energia, és un informe anual que proporciona la situació de l'estat de l'energia a les Illes Balears. Recull l'evolució del consum d'energia final, la producció i el consum d'energies renovables i l'evolució del consum d'energia primària. El Balanç energètic de les Illes Balears de 2006 reflecteix que el consum brut d'energia s'ha incrementat un 22 % des de l'any 2000.

D'altra banda, el turisme és l'activitat econòmica principal de les Illes Balears. La riquesa natural de la costa és un dels principals atractius per als milions de turistes que arriben cada any. Per això, i en un territori sensible com l'illenc, són de gran importància les mesures que es prenen en matèria de riscos ambientals: l'erosió de la costa, els incendis forestals i la desertificació. En aquest sentit, s'han de destacar l'Esborrany del Pla Hidrològic de les Illes Balears, que actualment està en fase de participació pública, i el Programa d'Acció Nacional de Lluita contra la Desertificació (PAND) aprovat el mes d'agost d'enguany. Aquests riscos ambientals es tracten en el darrer apartat de la secció de medi ambient.

En el mes d'octubre ha tingut lloc el V Seminari Internacional d'Innovació i Turisme (INTO) el tema del qual ha estat "Turisme, compromís davant del canvi climàtic. Oportunitats i reptes". S'hi ha analitzat la manera com el sector turístic pot conviure amb el canvi climàtic i com pot millorar adaptant-s'hi. Aquesta convivència només pot ser viable mitjançant un desenvolupament sostenible i una responsabilitat compartida per tots els agents implicats en el sector turístic.

Energies renovables

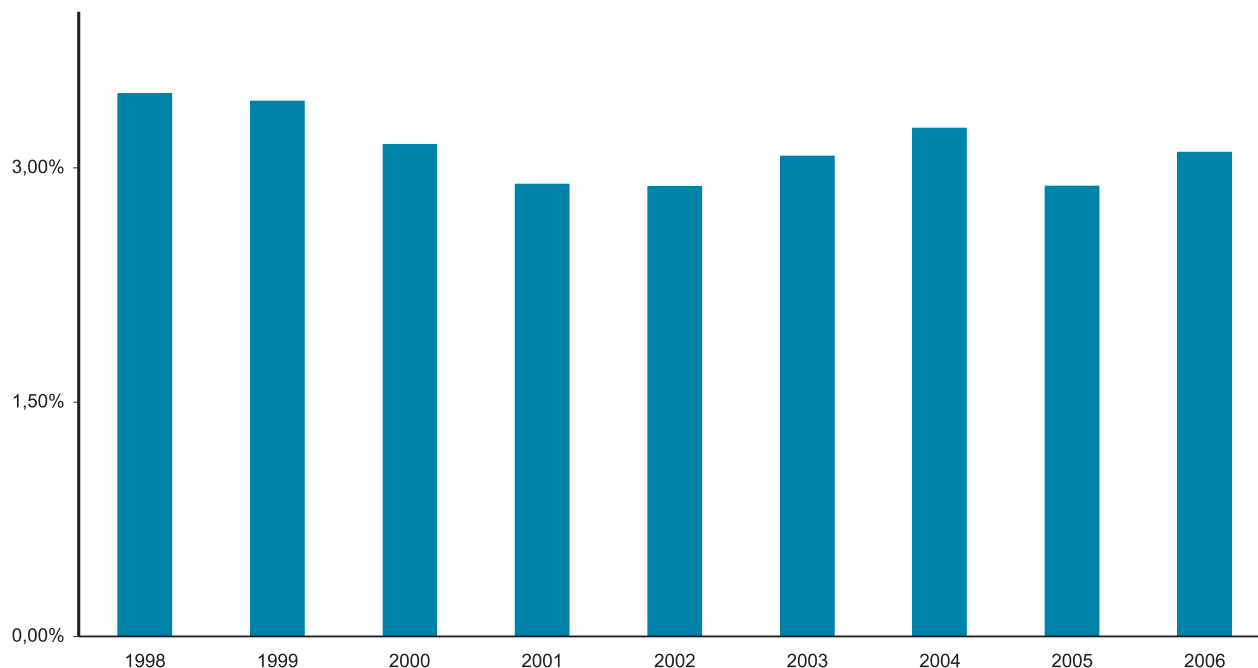
El canvi climàtic té l'origen en l'emissió a l'atmosfera de gasos d'efecte hivernacle, que deriven de les pautes de comportament i consum de la societat. Segons les dades de l'Inventari nacional d'emissions per a les Illes Balears de l'any 2006, elaborat pel Ministeri de Medi Ambient, les emissions de gasos d'efecte hivernacle derivades de la generació d'energia representen el 48 % del total registrat. En aquest context, el desenvolupament d'energies alternatives a les anomenades tradicionals sembla que té un paper important. El Pla Director Sectorial Energètic de

les Illes Balears 2005-2015 ja es manifestà en aquest sentit; i més actualment ho ha fet el Pla d'Impuls a les Energies Renovables (PIER), que pretén triplicar la participació de les energies renovables en el balanç energètic de les Illes Balears. No obstant això, el Balanç energètic de 2006 mostra que les energies renovables (inci-

neració de residus sòlids urbans, energia eòlica i solar) representen al voltant del 3 % del total de consum brut de les Illes Balears. Cal assenyalar que la producció d'energies renovables ha anat augmentant any rere any, però també ho ha fet el consum elèctric; cosa que suavitzava aquesta tendència alcista.

Gràfic 16. Percentatge energies renovables sobre el total del consum brut a les Illes Balears

(1998-2006)

Font: Direcció General d'Energia; Conselleria de Comerç, Indústria i Energia.

Recursos naturals

Aigua

La Directiva Marc de l'Aigua, 2000/60/CE del Parlament Europeu i el Consell, per la qual s'estableix un marc comunitari d'actuació en l'àmbit de la política d'aigües (DOCE del 22 de desembre de 2000), que d'ara endavant denominarem DMA, proposa un nou enfocament més global, proteccionista i multifuncional. L'aigua deixa de ser considerada un bé comercial i es converteix en un element essencial de l'entorn, que cal protegir. Això suposa un canvi important en el concepte de gestió, protecció i planificació de l'ús de l'aigua i dels ecosistemes associats a aquest medi.

L'instrument bàsic per a la consecució dels objectius previstos és el Pla Hidrològic de cada demarcació hidrogràfica. El procés de planificació ha de culminar l'any 2009. Els plans hidrològics són instruments per a l'ordenació dels usos de l'aigua, basats en l'adopció d'un conjunt d'objectius sobre la satisfacció de la demanda d'aigua i sobre la preservació del medi hídric, i es concreten en directrius i normes reguladores de l'actuació administrativa. El Reglament de la planificació hidrològica, a

Espanya, s'aprovà mitjançant el Reial decret 907/2007, de 6 de juliol.

El Pla Hidrològic de les Illes Balears (PHIB) té com a objectiu general establir el marc normatiu pel qual s'ha de regir complementàriament l'aprofitament i la preservació del domini públic hidràulic, aclarint les possibilitats d'accés al recurs, orientant les iniciatives dels municipis i dels diversos sectors interessats i establint una sèrie d'obligacions respecte de la seva preservació.

Per complir la DMA, la Direcció General de Recursos Hídrics de la Conselleria de Medi Ambient ha elaborat el Document d'inici de l'avaluació ambiental estratègica del Pla Hidrològic de les Illes Balears.

Pel que fa als recursos hídrics, la planificació ha d'aportar les infraestructures necessàries per autogestionar-los, disminuir la pressió extractiva (aquífers, embassaments, fonts, pous, etc.) i assegurar la quantitat i qualitat de l'aigua per al consum humà, com també la qualitat ecològica de les aigües que donen suport a la flora i fauna tant epicontinental com marina litoral. Tot això, mitjançant actuacions que promoguin un ús correcte d'aquests recursos, fomentant la prevenció i/o reducció de la contaminació puntual i difusa de les aigües.

El procés de planificació hidrològica per al període 2007-2009 interrelaciona quatre processos: planificació, programa de mesures, avaluació ambiental estratègica i participació pública del Pla. Actualment està en aquesta darrera fase de participació pública.

Els principals programes d'actuació són: mesures de foment i conscienciació de l'estalvi i la bona gestió de l'aigua en usos domèstics, comercials, industrials i agraris; elaboració de normatives; eficiència administrativa; implantació de sistemes de tarifes progressives; controls de possibles contaminacions, conservació i restauració de torrents i zones humides; i elaboració d'un pla d'emergències per a casos de sequeres extremes o perllongades i per a prevenció de possibles efectes del canvi climàtic. El Pla també preveu projectes d'interconnexions a Mallorca i Eivissa perquè els recursos hídrics ja existents puguin arribar a altres municipis. Una vegada s'hagi construït l'artèria transversal, que connectarà l'illa de nord-est a sud-est, des de la badia d'Alcúdia fins la de Palma, començaran les obres de les canalitzacions per dur aigua a Manacor, Son Servera, Porreres, Santa Margalida o la Colònia de Sant Jordi. L'esborrany estableix que es facin més perforacions en els pobles en els quals únicament hi hagi un pou de subministrament per garantir el proveïment en quantitat i qualitat. El Pla preveu connectar els principals punts d'abastiment d'aigües de les illes i crear 139 pous d'emergència d'aigua per a subministrament municipal, especialment en els municipis que depenen d'un sol pou.

Respecte dels usos dels recursos hídrics, la Comunitat consumeix aproximadament 280 hectòmetres cúbics anualment, dels quals 132 corresponen al subministrament a la població, devers 115, als usos agrícoles i ramaders. La resta es distribueix entre jardineria, indústria, camps de golf i altres. Mallorca consumeix 231 hectòmetres anuals; Eivissa, 26; Menorca, 21; i Formentera, poc més d'un.

El Pla Hidrològic dóna també molta importància al problema de les pèrdues de les xarxes d'aigua potable i a les campanyes de conscienciació i estalvi. Les xarxes de distribució d'aigua dels municipis de les Illes Balears arriben a perdre fins al 60 % a causa de les avaries. De mitjana, a les illes es perd devers el 30 % d'aigua

El Pla també pretén solucionar el problema de la contaminació, el 47 % de les masses d'aigua subterrànies està contaminada per nitrats o per ió clorur propi de la intrusió marina. L'exemple més dràstic de contaminació per part de la intrusió marina de les 35 masses d'aigua és el del Pla de Campos, ja que la falca d'aigua ha entrat fins a 7 quilòmetres a l'interior de l'aqüífer. Altres zones afectades són les costaneres, com també els aqüífers de Maó i Ciutadella i la primera línia eivissenca.

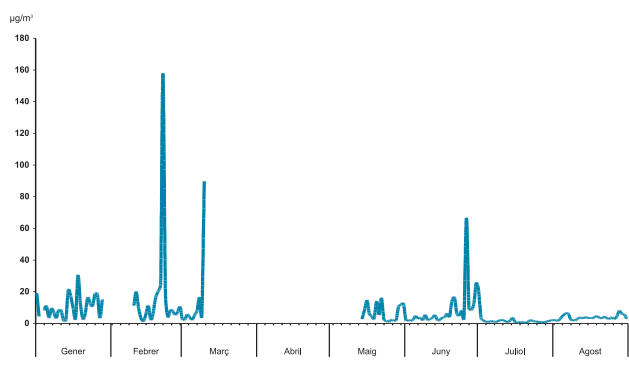
Per tot això, el nou Pla Hidrològic de les Illes Balears és molt important i ambiciós, preveu notables inversions públiques en actuació i infraestructures i, principalment, cerca l'objectiu de garantir el subministrament d'aigua en quantitat i qualitat a la població de la nostra Comunitat. Tot plegat, amb una bona gestió sostenible dels nostres recursos hídrics per no posar-los en perill i posant un esment especial en el bon estat ambiental de les nostres aigües subterrànies, superficials i costaneres.

Qualitat de l'aire

L'anàlisi de la composició de l'aire esdevé rellevant quan la presència de determinades substàncies té incidències en la salut de les persones i animals, com també sobre la vegetació. Per tal d'avaluar el nivell de cada contaminant, les Illes Balears, a través de la Direcció General de l'Oficina del Canvi Climàtic, disposen d'una xarxa de vigilància i control de qualitat de l'aire que mesura els principals contaminants.

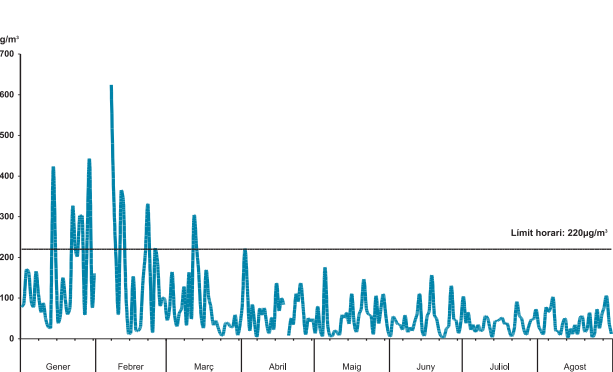
D'entre els gasos analitzats, només els òxids de nitrogen (NOx) superen, en determinades hores d'algun dia, els límits legalment establerts. Aquesta normativa, però, admet aquestes situacions amb un límit de 18 ocasions en l'any. Els òxids de nitrogen provenen de les emissions derivades del transport, incineradores, cimenteres i són causants de pluja àcida. L'evolució del diòxid de sofre presenta uns registres llunyans als 125 µg/m³, el límit que estableix la normativa. Aquest gas contribueix a la degradació dels edificis i pot desencadenar dificultats respiratòries. Les concentracions del monòxid de carboni (CO) provenen sobretot, dels gasos que emeten els vehicles (principalment de benzina). Tot i que sempre es troba per sota del límit per a la salubritat humana, 10 mg/m³, s'aprecia una intensificació que coincideix amb els mesos d'estiu.

Gràfic 17. Concentracions màximes diàries de diòxid de sofre a Palma 2008

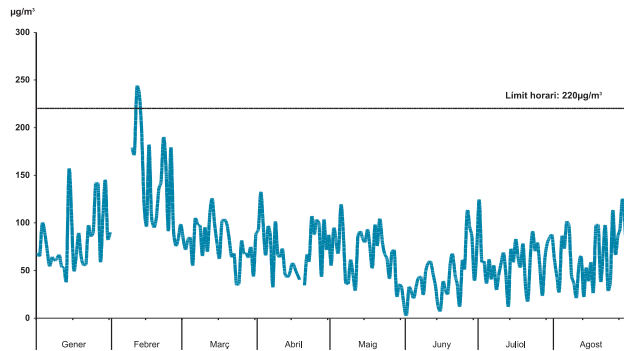
Font: Direcció general de l'Oficina de Canvi Climàtic, Govern de les Illes Balears

Gràfic 18. Concentracions màximes diàries de monòxid de nitrogen a Palma gener-agost 2008

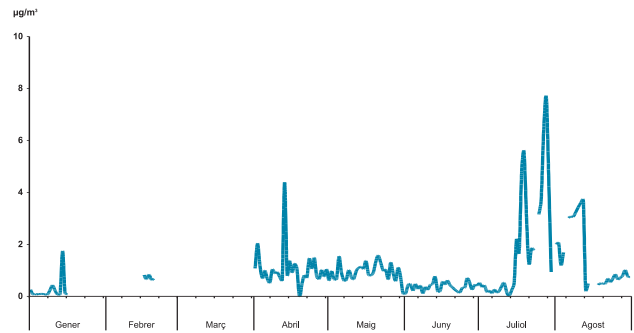
Font: Direcció general de l'Oficina de Canvi Climàtic, Govern de les Illes Balears

Gràfic 19. Concentracions màximes diàries de diòxid de nitrogen a Palma 2008

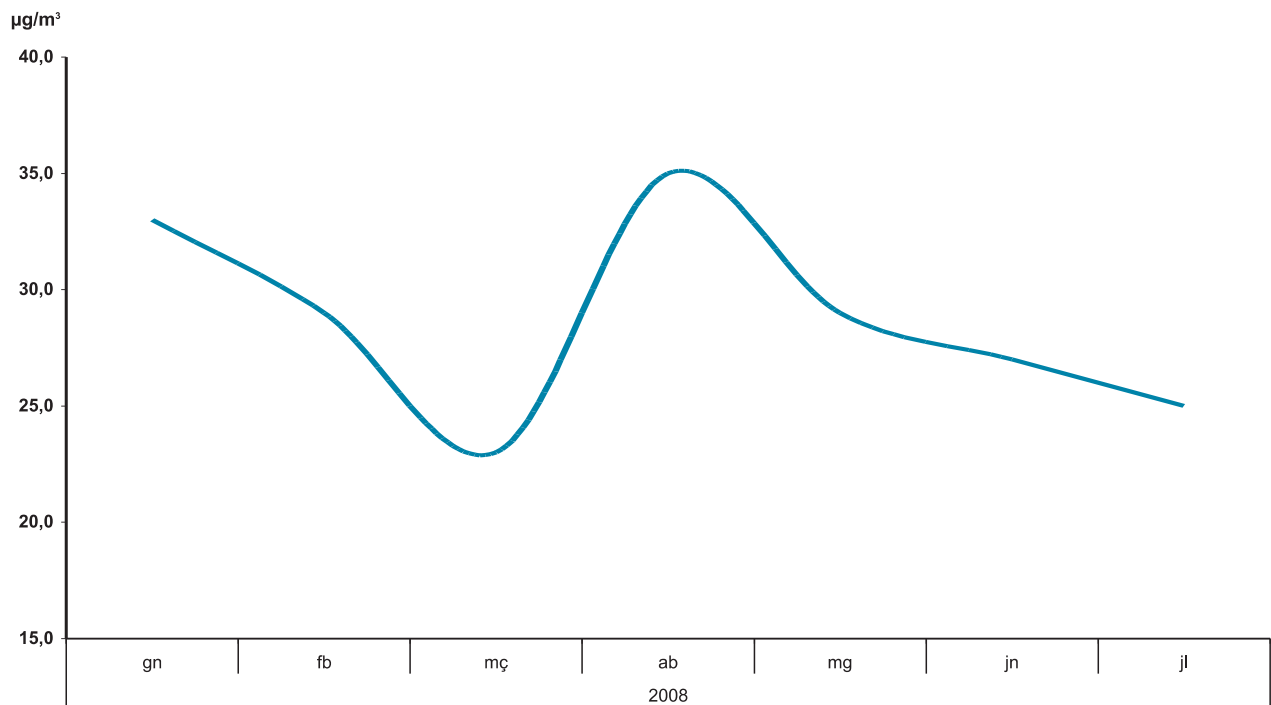
Font: Direcció general de l'Oficina de Canvi Climàtic, Govern de les Illes Balears

Gràfic 20. Concentracions màximes diàries de monòxid de carboni a Palma 2008

Font: Direcció general de l'Oficina de Canvi Climàtic, Govern de les Illes Balears

Gràfic 21. Mitjanes mensuals de partícules en suspensió a Palma

Font: Direcció general de l'Oficina de Canvi Climàtic, Govern de les Illes Balears

Riscs ambientals principals

Erosió de la costa

El Ministeri de Medi Ambient pretén promoure un canvi en el model de gestió de la franja costanera per impulsar una gestió sostenible, integrada i concertada del litoral. Els objectius fonamentals són: la protecció i conservació de la integritat dels sistemes litorals i marins; la garantia de l'accés i de l'ús públic a la costa pels usos comuns d'acord amb la seva naturalesa i la recuperació i transformació de la vorera marítima en els trams urbanitzats i degradats.

Les zones costaneres són de vital importància perquè alberguen la majoria de la població i en depèn un gran

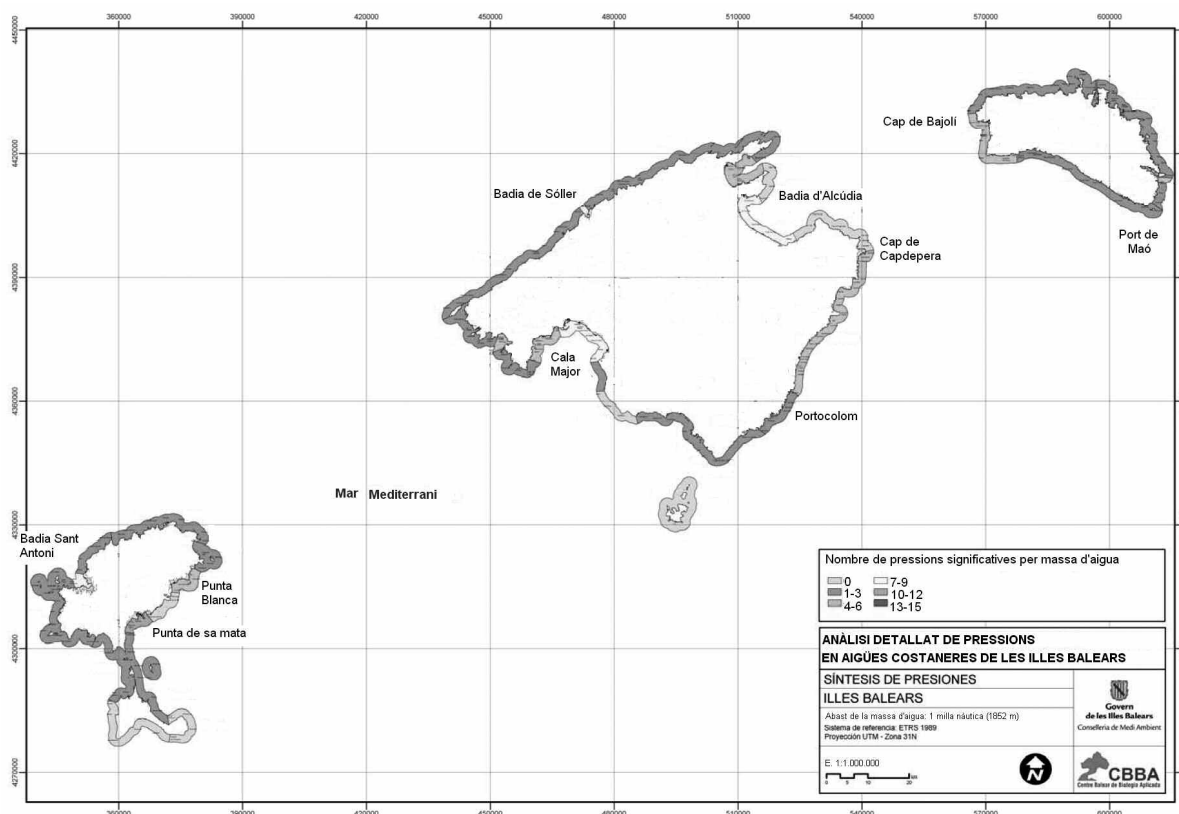
percentatge de la seva activitat econòmica. Per aquests motius, actualment la pressió d'usos i l'ocupació generalitzada ha generat el desbordament de la seva capacitat, el declivi de certs models d'ús i la degradació dels seus valors naturals. A tot això s'ha d'afegir el desafiament derivat del canvi climàtic, que en poques dècades podria reduir substancialment l'amplària de les nostres platges.

La Conselleria de Medi Ambient ha elaborat el Document d'inici de l'avaluació ambiental estratègica del Pla Hidrològic de les Illes Balears, en què fa una anàlisi detallada de les característiques de la demarcació hidrogràfica de la nostra comunitat autònoma, atès que en el cas de les Illes Balears la demarcació hidrogràfica comprèn íntegrament l'àmbit territorial.

L'anàlisi detallada de les pressions que exerceixen les activitats humanes sobre les masses costaneres es basa en un càlcul de la magnitud de la pressió a partir de dades proporcionades per l'administració implicada. Les pressions que es consideren són: les alteracions morfològiques (rigidificació de la costa, com esculleres, molls, espigons, ports, marines o passeigs marítims; regeneració de platges i pressió per esculls artificials), les fonts de contaminació (punts de vessaments d'aigües residuals depurades, pressió per vessament de salmorra, per vessament tèrmic, pressió per aquicultura, pressió per ús urbà del sòl i per ús agropecuari) i altres pressions (pesca, ports pesquers, ports esportius, trànsit marítim i espècies invasores).

En aquesta anàlisi de pressions sobre les masses d'aigua de zones costaneres de les Illes Balears s'han considerat 31 masses d'aigua i 15 elements de pressió. Els resultats obtinguts indiquen que hi ha 24 masses d'aigua sotmeses a alguna pressió significativa. Les masses d'aigua superficial costaneres sotmeses a més pressió són les que es detallen en el mapa del gràfic 22. Les pressions més importants i generalitzades a la costa balear són les de rigidificació o artificialització de la costa, la regeneració de platges, el vessament d'aigües residuals depurades i la pressió per ús urbà del sòl.

Gràfic 22. Cartograma de pressions en masses d'aigua de les Illes Balears

Incendis forestals

De conformitat amb les dades publicades per l'Observatori de la Sostenibilitat a Espanya (OSE) en l'informe "Sostenibilidad en España 2007", les Illes Balears són la comunitat autònoma que ha patit menys conats i incendis.

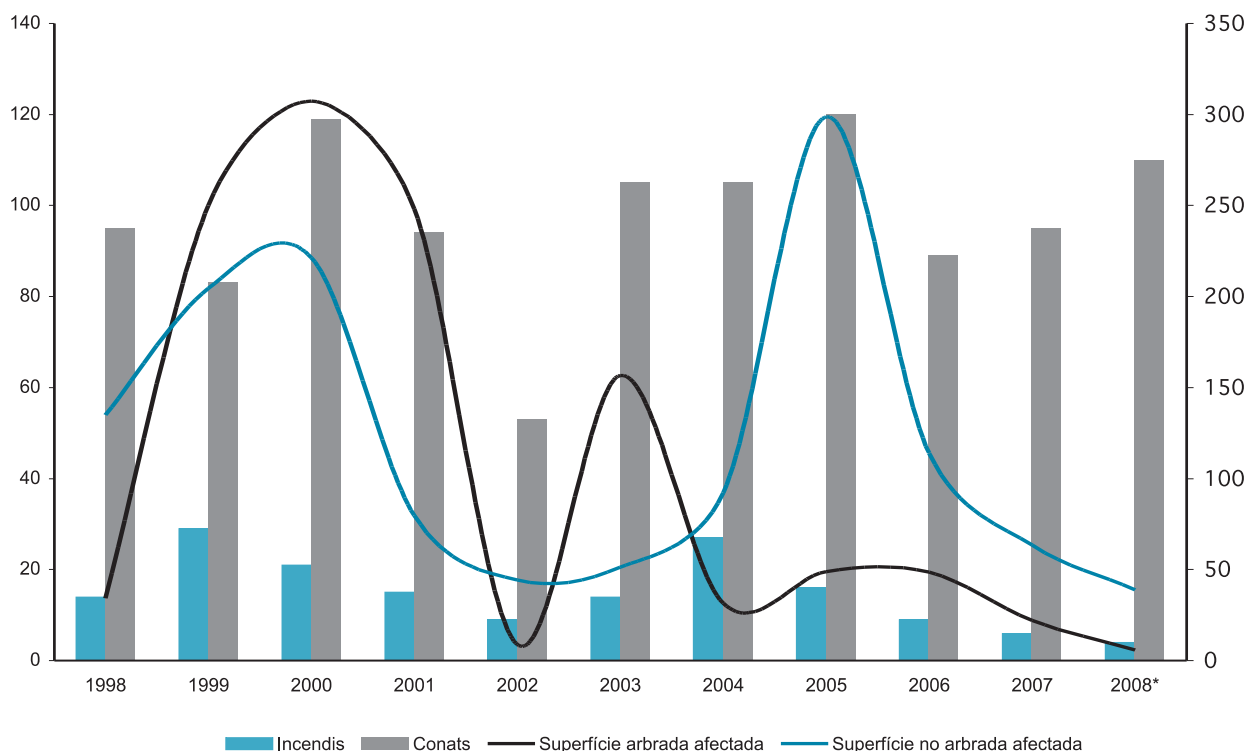
El 2008, durant el període que va de l'1 de gener al 21 de setembre, s'han produït quatre incendis. És la xifra més baixa des de 1998. El nombre de conats, que afecten menys d'una hectàrea, ha estat 110. S'han vist afectades 5,64 hectàrees de superfície d'arbratge i 38,73 hectàrees

de superfície sense arbratge; les dades més baixes en deu anys. Per illes, el nombre d'hectàrees cremades ha estat 41,04 a Mallorca, 1,97 a Eivissa, 0,8 a Menorca, i 0,16 a Formentera.

El risc d'incendis ha disminuït perquè el clima ha estat favorable per a la vegetació i els responsables en la matèria han fet una bona gestió. Les causes dels incendis són principalment les negligències, a més dels incendis intencionats; tot això seguit, amb menys freqüència, dels llamps i d'altres.

N. incendis i conats

Hectàrees

Font: Conselleria de Medi Ambient; Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.
*Fins a setembre

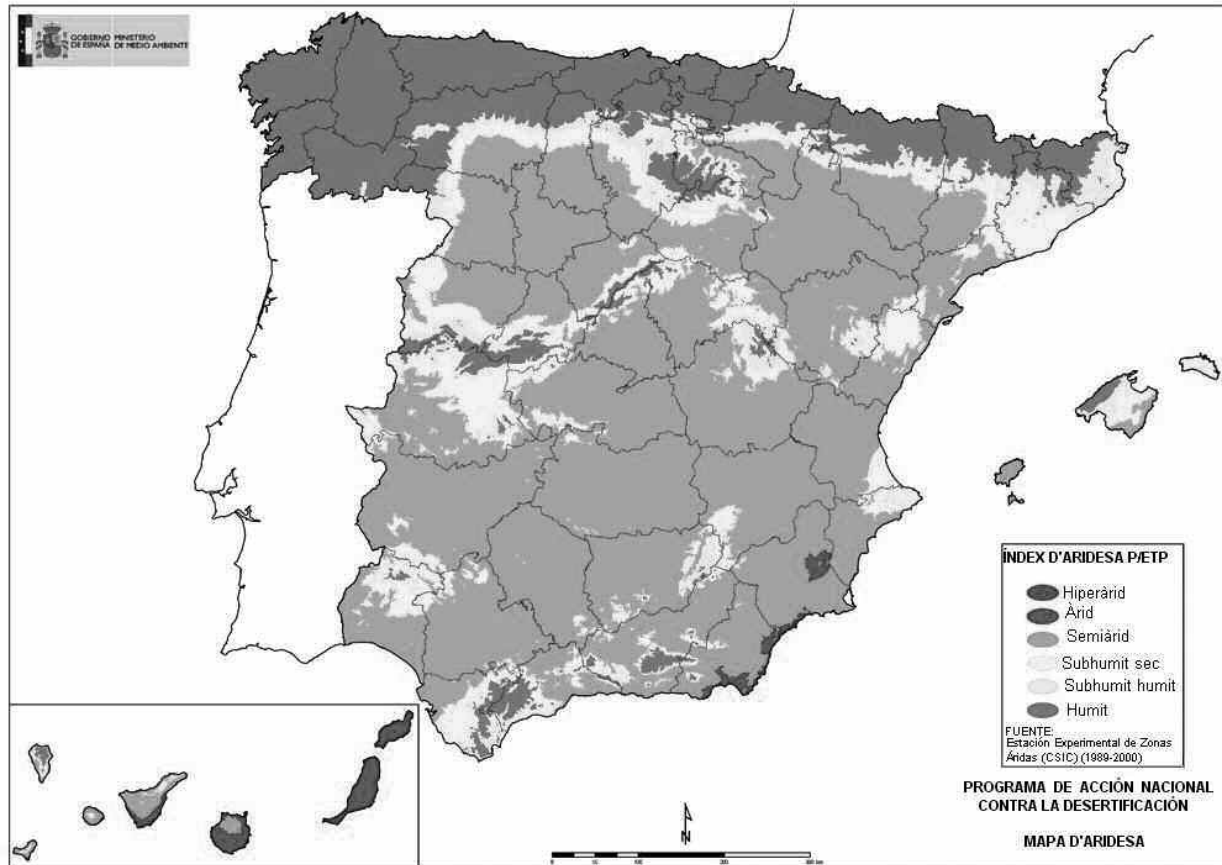
Desertificació i erosió

La desertificació consisteix en la degradació del sòl en condicions climàtiques àrides, semiàrides i subhúmides seques, a causa del resultat de factors climàtics i d'actuacions humanes (sobreexplotació agrícola o ramadera i desforestació). Són territoris que malgrat que no presentin les condicions climàtiques dels deserts, acaben per convertir-s'hi. La desertificació és el problema amb més incidència ambiental i econòmica que en l'actualitat amenaça els ecosistemes de les regions mediterrànies, ja que juntament amb el canvi climàtic i la pèrdua de biodiversitat, constitueix un dels tres grans components del canvi global, cosa que condueix a una disminució de la productivitat biològica i econòmica.

Actualment, a Espanya, el 35 % del sòl sofreix un risc significatiu de desertificació. Les zones més afectades

són les Illes Canàries i el sud-est de la Península. Per a l'anàlisi de la desertificació s'han avaluat diferents indicadors físics i biològics com l'erosió (pèrdua de sòl influït per l'agressivitat del clima: plou poc i quan ho fa és de manera violenta), l'índex d'acidesa, els incendis forestals, l'abandonament de les terres agrícoles (que comporten el deteriorament del sòl), el sobrepasturatge i la sobreexplotació i salinització dels aqüífers.

Pel que fa a les Illes Balears, el Programa d'Acció Nacional de Lluita contra la Desertificació (PAND) del Ministeri de Medi Ambient i Medi Rural i Marí, assenyala que el 72,8 % de la superfície de les illes està en risc de desertificació, si bé gairebé la meitat d'aquesta xifra es troba en un nivell baix de desertificació. La zona amb més perill és la serra de Llevant, amb una superfície de 7.375 hectàrees. A més, aquesta àrea és també la més afectada pels incendis.

Per tot això, el 12 d'agost de 2008 es va aprovar el Programa d'Acció Nacional de Lluita contra la Desertificació (PAND) en compliment de la Convenció de Nacions Unides de Lluita contra la Desertificació.

Entre les mesures proposades podríem destacar, per combatre l'avanç del desert: la recuperació de la coberta vegetal i dels llits del riu, com també la millora i la protecció les masses forestals existents, la densitat i la cobertura del sòl. Es proposa, a més, la gestió del matoll

mediterrani, l'ordenació del pasturatge i la construcció de dics i d'altres obres d'estabilització dels llits torrencials, per facilitar així la recuperació de les zones afectades. En aquest marc serà obligatori per a totes les explotacions presentar a les comunitats autònomes el Pla de Gestió Agroambiental, en el qual s'indica l'explotació dels rostolls, s'inclou la prohibició d'eixermar en zones amb més del 10 % de pendent, o limitar el nombre d'animals per hectàrea.

Innovació i turisme: el sector hotelier a les Illes Balears l'any 2007

Francina Orfila-Sintes (*)
Departament d'Economia de l'Empresa
Universitat de les Illes Balears

Introducció

Ja és ben coneguda la importància quantitativa i estratègica del turisme en l'economia de les Illes Balears. En aquest sentit, no es pot rebutjar la millora del turisme com a força fonamental de la competitivitat sostenible. Tot i que les opcions de diversificació de l'economia, tant cap a sectors tradicionals que mantenen l'estructura social i cultural, com cap a sectors emergents de la nova economia, que complementarien el creixement econòmic i del benestar cap als nivells quantitativs i qualitativs desitjables,

En el manteniment i la millora de la competitivitat de les empreses i regions, destaca, des de sempre, la innovació. En el cas del turisme, la innovació potser és més important, atès que aquest sector està immers en una competència dinàmica i globalitzada en què els turistes i els proveïdors de serveis turístics han canviat tant com els principals destins i la situació es pot qualificar com a altament complexa. Ser competitiu en turisme és cada vegada més difícil, però la innovació es pot convertir en l'eina estratègica que fonamenti la competitivitat sostenible davant els avantatges que desenvolupen els competidors. És a dir, una estratègia empresarial que sàpiga respondre de manera eficient a les característiques actuals de la demanda turística (estacionalitat, exigències millors i més sofisticades, canvis en els processos d'intermediació, etc.) i de l'entorn competitiu en què operen les empreses (impossibilitat d'estratègies basades en preu baix) podria basar-se exitosament en el fet d'innovar de manera que s'ajusti a les exigències de la demanda, a les innovacions de la competència i aprofitin les oportunitats que sorgeixen del desenvolupament tecnològic (Camisón, 2000).

De tota manera, per aprofundir en l'estudi de la innovació en turisme s'ha de considerar que el producte turístic és proveït per empreses i organitzacions molt diferents quant a innovació, com ara les empreses de transport, d'allotjament, de restauració, d'oci i intermediació i les administracions públiques (Trembaly, 1998). Alhora, els estudis sobre innovació mostren que aquesta presenta diferències entre sectors (OCDE, 2005), de manera que és essencial fer estudis per separat de cada sector que proveeix productes o serveis als turistes. Per tant, per conèixer el que es pot innovar en el conjunt de productes i serveis que rep el turista, els quals tenen també un elevat grau d'interrelacions entre els diferents proveïdors o prestadors, primer s'ha de saber què pot fer cadascun dels proveïdors per separat.

En aquest treball farem una primera aproximació a allò que s'hauria de considerar per innovaren el turisme a partir de la definició d'innovació i les seves característiques específiques. Després, presentarem les dades d'innovació del sector hotelier a les Illes Balears de l'any 2007 més representatives del turisme, i acabarem amb les conclusions que és possible extraure amb la informació disponible fins ara.

La innovació en el sector turístic

Innovar vol dir convertir el coneixement tecnològic en nous processos, nous productes o nous serveis que s'introdueixin en el mercat. Així mateix, els canvis significatius pel que fa a tecnologia en els productes, serveis i processos, també són considerats innovació. És a dir, per tal que hi hagi innovació, la investigació científica i els desenvolupaments posteriors, l'R+D, no sempre són suficients. S'ha innovat quan els resultats de l'R+D s'exploiten en el sentit que es converteixen en un producte o servei nou o millor que es comercialitza o en un procés productiu o de prestació nou o millor que permet millorar la productivitat i/o l'eficiència. En altres paraules, es pot dir que la innovació és l'activitat que millora la utilitat proporcionada per un producte o servei en termes de la seva qualitat o cost (Cohen i Levinthal, 1990).

Aquesta aproximació genèrica que va sorgir per entendre la innovació en manufactures també es pot aplicar als serveis si es tenen en compte les característiques diferencials d'aquests (Sirilli i Evangelista, 1998):

- Més contacte entre prestador i consumidor, que fa que els serveis siguin més heterogenis que les manufactures i només s'han de considerar innovacions els canvis implementats per via de l'estratègia empresarial i no els derivats de les diverses persones.
- Intangibilitat i cada vegada més contingut d'informació que fan que les tecnologies de la informació i la comunicació tinguin un paper primordial en la innovació implementada per les empreses.
- Importància dels recursos humans com a factor competitiu clau, ja que poden determinar la qualitat i les característiques del servei que s'acaba prestant.
- Importància de les característiques de l'organització prestadora que tenen un fort impacte en els resultats i que, en canviar-se, poden esdevenir innovacions.

Des de 1997, el Manual d'Oslo de l'OCDE sobre innovació considera aquestes característiques diferencials dels serveis, de manera que així es disposa d'una aproximació al concepte d'innovació que inclou els serveis i, per tant, els que intervenen en la prestació del turisme. En aquest context, la innovació inclou la implementació de serveis nous o significativament millors i la implementació de maneres de prestació noves o significativament millors. La principal conseqüència que sorgeix d'aquesta

(*) L'autora vol agrair a la Direcció General de Recerca, Desenvolupament Tecnològic i Innovació de la Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació el suport financer que ha possibilitat dur a terme l'enquesta sobre innovació als establiments hotelers.

consideració és que la incorporació de les noves tecnologies que desenvolupen els proveïdors permet millorar la qualitat del servei prestat i/o l'eficiència en la seva producció tot i que no les hagin desenvolupat les empreses que les incorporen. A més, no es pot oblidar que la incorporació de noves tecnologies requereix adequar la resta de l'empresa per tal que aquestes funcionin correctament (Sirilli i Evangelista, 1998). Tots els esforços fets per adequar el funcionament de conjunt d'una empresa són també inversions en innovació. Un exemple d'això són les noves màquines o programari, que requereixen una actualització de les capacitats dels recursos humans per tal de poder aprofitar-les.

En definitiva, en el cas dels serveis, moltes vegades la inversió en innovació consisteix a adquirir maquinària o equipament que s'ha generat i desenvolupat en sectors que són proveïdors i que no es comptabilitzaran com a R+D. De la mateixa manera, alguns canvis d'organització o de gestió que impliquin un canvi significatiu en termes de la qualitat proveïda o de l'eficiència en la prestació, com per exemple el fet d'implementar un sistema de gestió de la qualitat que efectivament la millori i/o suposi més eficiència, han de ser considerats resultats d'innovació. De fet, els estudis empírics sobre innovació en sectors de serveis detecten que, tret d'alguns sectors com el de tractament de la informació, la majoria innova adquirint equipaments, materials i components proporcionats pels proveïdors dels sectors manufacturadors com els de béns de capital.

Entesa així la innovació, el resultat continua sent la diversitat entre sectors productius (European Communities, 2004). Com a conseqüència d'això, les diferències també es produeixen entre els diferents sectors que proveeixen i presten productes i serveis per al turista, que acaba consumint un conjunt final compost tant per elements inherents al destí (geografia, cultura, saturació, etc.) com per elements que provenen de les empreses prestadores que van des de les de venda a les d'allotjament o oci. La complexitat que implica la diversitat d'entitats i empreses que acaben intervenint, com també les seves interrelacions en allò que finalment acaba consumint el turista, fa que l'anàlisi de la innovació en turisme s'emprengui de manera separada o parcial. Efectivament, disposem de treballs que estudien les possibilitats de promocionar un destí a partir de canviar-ne l'oferta per fer-la més adient a les exigències de la demanda (Stamboulis i Skayannis, 2003) i d'altres, la gran majoria, que se centren en la innovació que es duu a terme en el sector de l'allotjament, com per exemple Ottenbacher i Gnoth (2005). Aquesta major atenció a la innovació en l'allotjament està justificat per la importància quantitativa, qualitativa i estratègica d'aquest en el total de la despesa turística (Orfila-Sintes, Crespí-Cladera i Martínez-Ros, 2005).

La innovació en el sector hotelier de les Illes Balears

Una vegada centrats en l'activitat de l'allotjament turístic es pot trobar una delimitació més precisa del concepte d'innovació que tingui en compte les particularitats sectorials més enllà de la dels serveis que ja s'han assenyalat anteriorment. Primerament, s'ha de destacar que una oferta d'allotjament adequada és un requisit imprescindible per al desenvolupament de la resta d'activitat dels turistes i que, en l'allotjament, la manera primordial és l'allotjament en un hotel. De fet, les dades indiquen que aproximadament el 64 % dels turistes que arriben a Espanya s'allotgen en hotels, mentre que els hotels acumulen un 85% de les places disponibles (Instituto de Estudios Turísticos, 2006).

En segon lloc, s'afegeixen les característiques particulars del sector hotelier a les que ja s'han comentat dels serveis: l'ordenació segons les estrelles, la mesura de la grandària segons les habitacions oferides, el fet d'operar en el mercat de manera independent o formant part d'una cadena hotelera, la gestió per part de la propietat o amb un contracte de lloguer o de gestió, l'estacionalitat, etc. (Orfila-Sintes, Crespí-Cladera i Martínez-Ros, 2005).

Concretament, es presenta a continuació la innovació duta a terme en el sector hotelier de les Illes Balears per part d'una mostra representativa de la totalitat d'hotels que hi venen els seus serveis en el sentit de tecnificació. És a dir, es presenten les incorporacions de noves tecnologies que han proveït els productors de béns, equipaments i noves tecnologies de la informació que condueixen a una millora del servei i/o de la seva prestació (Hjalager, 2002). La informació disponible en bases de dades públiques és molt agregada i la informació que puguin aportar els directors d'hotel que han estat enquestats per entrevistadors prèviament formats en el contingut d'un qüestionari específic sobre innovació en el sector, esdevé informació rellevant. A més, les dades es van recollir durant l'estiu de 2007 i són també força properes.

La distribució estructural dels hotels que componen la mostra enquestada per illes i categories es presenta a la taula 1. Per distribució estructural s'entén la intensitat d'establiments hotelers i places de cada nivell de categoria en cada illa. Quant a la categoria, s'han agrupat els hotels d'una i de dues estrelles en un mateix nivell i els de quatre i cinc estrelles en un altre, de manera que la categoria presenta tres nivells que es podrien catalogar de menor (una i dues estrelles), mitjà (tres estrelles) i alt (quatre i cinc estrelles).

Taula 1. Distribució estructural de la mostra. Número i percentatge d'establiments i habitacions dels hotels a la mostra distribuïts segons illes i tres nivells de categoria.

Illa	Establiments				Habitacions			
	1*-2*	3*	4*-5*	Total	1*-2*	3*	4*-5*	Total
Mallorca	111	102	37	250	4.723	17.403	6.815	28.941
	32,7	30,1	10,9	73,7	12,4	45,6	18,9	75,8
Menorca	8	8	4	20	145	1.277	868	2.290
	2,4	2,4	1,2	5,9	3,8	3,3	2,3	6,0
Eivissa	45	20	4	69	2.461	3.951	511	6.923
	13,3	5,9	1,2	20,3	6,4	10,3	1,3	18,1
Total	164	130	45	339	7.329	22.631	8.194	38.154
	48,4	38,3	13,3	100,0	19,2	59,3	21,5	100,0

La distribució estructural de la mostra és molt semblant al real. Mallorca acumula pràcticament les tres quartes parts de l'activitat hotelera mentre que la resta es reparteix de manera poc igualada entre Menorca i Eivissa, ja que la segona ofereix tres vegades més que la primera. Aquest fet es pot inserir en allò que ha estat el desenvolupament turístic des de fa anys, en el sentit que Eivissa ha estat més intensiva que Menorca. Probablement, aquest fet quantitatiu es pot relacionar amb qüestions estructurals que romanen fora de l'abast d'aquest treball i amb la concessió a Menorca de Reserva de la Biosfera. Una primera manera d'aproximar la innovació al sector

hoteler consisteix a comptabilitzar quants establiments han innovat cadascuna de les àrees de funcionament que poden implicar un servei prestat de més qualitat o una millor manera de prestació. Aquestes àrees susceptibles de ser innovades per via de la incorporació d'elements tecnològics generats i desenvolupats en sectors proveïdors de l'hoteler es relacionen a la taula 2, juntament amb el percentatge d'hotels que, en cada illa i en el total de les Illes Balears, han contestat afirmativament a la pregunta de si han fet alguna incorporació a cadascuna de les àrees en els tres anys anteriors.

Taula 2. Percentatge d'establiments que han innovat cada àrea per illes

Àrea d'innovació	Mallorca	Menorca	Eivissa	Balears
Gestió qualitat	28,8	10,0	13,0	24,5
Gestió qualitat medioambiental	19,6	5,0	11,6	17,1
Manteniment	44,4	30,0	24,6	39,5
Equipaments informàtics	75,6	35,0	40,6	66,1
TICs relacions externs	74,0	45,0	37,7	64,9
TICs relacions interns	37,6	20,0	17,4	32,4
Cuines	70,4	65,0	29,0	61,6
Restauració	70,4	55,0	37,7	62,8
Habitacions	66,4	30,0	49,3	60,8
Seguretat	49,2	25,0	31,9	44,2
Neteja	42,0	25,0	23,2	37,2
Estructura organitzativa	22,8	20,0	11,6	20,3

Les diferències entre les àrees que s'innoven més o menys per illes no són significatives, ja que tot i que hi ha petites diferències, aquestes són d'ordre entre les més i menys innovades. Per tant, el comentari general de les Illes Balears serveix per a cada illa per separat.

Entre les àrees que més establiments han innovat, destaquen les relacionades amb les tecnologies de la informació i la comunicació, tret de les aplicacions per gestionar operacions internes. Aquest tipus d'innovació podria indicar que els hotels de les Illes Balears intenten aconseguir un avantatge competitiu a partir d'una de les tecnologies que s'argumenta que són una de les més importants per a la indústria turística i hotelera (Camisón, 2000).

Unes altres àrees que també són de les que més s'innoven són les relacionades amb el servei prestat, com ara les cuines i la resta d'elements per proveir restauració (62,8%) o les habitacions (60,8%). L'elevada innovació en aquestes àrees pot ser causada per la importància dels actius tangibles que directament utilitza el client en consumir el servei (Saleh i Ryan, 1992). Ateses les característiques d'intangibilitat i heterogeneïtat dels serveis, l'estat impecable dels actius utilitzats pel client assenyala el nivell de qualitat del servei rebut. La innovació en equipaments de les cuines i la restauració es pot explicar també pel fet que són àrees de gran activitat operativa sense contacte directe amb el client i es poden automatitzar sense perdre la personalització del servei. A més, els proveïdors dels mitjans i les tecnologies utilitzats ofereixen contínuament productes nous i millors que fan augmentar l'eficiència productiva i de gestió.

La menor innovació efectuada en la resta d'àrees es pot explicar amb raons diverses. La menor innovació en la gestió de la qualitat, que inclou la mediambiental, es pot associar al fet que els mètodes de control de qualitat són més recents (Font, 2002) i al fet que la cultura empresarial sigui poc procliu a implementar mesures de cost immediat i rendibilitat a llarg termini. Aquí caldria recordar que la prestació d'un servei de qualitat és una de les claus de la competitivitat sostenible en entorns de competència internacional caracteritzats per l'esgotament de les estratègies de lideratge en costos.

La menor innovació en àrees com la neteja es podria atribuir al fet que són àrees que no reporten ingressos i que la seva innovació condueix a estalvis que són menors i a llarg termini. Finalment, una àrea com la de l'estructura organitzativa s'innovaria menys, ja que implica més complexitat i risc per innovar-la.

En qualsevol cas, aquesta primera aproximació a la innovació duta a terme per part del sector hotelier de les Illes Balears resulta molt àmplia, ja que comptabilitza qualsevol canvi encara que sigui una sola millora. Per això, a la taula 3 es presenta una mesura més acurada de la innovació feta i segons algunes de les variables que estudis anteriors han mostrat que solen estar lligades amb la innovació efectuada. La mesura més acurada d'innovació consisteix en el nombre d'àrees de les dotze proposades en què hi ha hagut innovació, cosa que aporta, doncs, una idea de la intensitat innovadora.

Taula 3. Número mig d'àrees innovades per illes i segons les variables que poden explicar el diferent número d'àrees innovades.

Variable	Valor	Mallorca	Menorca	Eivissa	Balears
Categoria	1*-2*	4,5	2,5	2,1	3,7
	3*	7,2	4,3	5,5	6,8
	4*-5*	7,2	4,8	6,0	6,9
Tamany (habitacions)	8-38	4,1	2,7	1,5	3,4
	39-125	6,5	4,3	3,4	5,7
	126-812	7,4	4,5	5,4	6,9
Cadena	No	5,3	2,5	2,7	4,6
	Sí	7,0	5,0	4,4	6,4
Gestió	Propietat	6,2	4,2	3,4	5,5
	Management	5,0	1,0	5,5	4,4
	Lloguer	5,3	2,7	1,2	4,5
Diferenciació	Qualitat	6,8	5,5	4,8	6,5
	Costos	6,4	4,0	4,1	5,8
	Cap	5,1	3,4	2,1	4,3
Formació recursos humans	No	3,4	0,8	0,4	2,9
	Sí	6,6	4,6	3,5	5,8
	Contínua	7,0	5,8	6,2	6,8
	Esporàdica	6,1	3,8	2,4	4,8
	Interna	6,8	4,7	5,2	6,4
	Externa	6,3	3,9	3,2	5,3
Total de l'illa		6,0	3,7	3,3	5,3

La mitjana d'àrees innovades a les Illes Balears és de 5,3, cosa que se supera una mica en el cas de Mallorca, 6, i disminueix fins a 3,7 i 3,3 en el cas de Menorca i d'Eivissa. L'augment de la intensitat innovadora dels hotels de Mallorca es pot entendre en el context més actiu que presenta sempre l'illa més gran. En general, la dimensió geogràfica més gran ja aporta avantatges que també hi serien a l'hora d'innovar.

La relació positiva del nombre d'àrees innovades amb la categoria era d'esperar en la mesura que la categoria implica més complexitat organitzativa i més qualitat del servei que es poden solucionar millor a través de la innovació. De fet, la categoria és una variable que habitualment ajuda a explicar el comportament estratègic del sector hotelier. Sembla que passa el mateix amb la grandària mesurada pel nombre d'habitacions. A més, en aquest cas també hi pot haver economies d'escala.

El major nombre d'àrees innovades en els establiments que operen en el mercat formant part d'una cadena hotelera davant els que ho fan independentment es pot entendre pel fet que els que pertanyen a una cadena hotelera poden disposar de més recursos d'informació i gaudir d'economies d'escala. Una altra característica de l'estructura organitzativa amb potencial explicatiu de les decisions d'innovació és la forma de gestió (Sirilli i Evangelista, 1998), que en el cas del sector hotelier sol dur a terme la propietat directament, a través d'un contracte de gestió, o qui hagi llogat un immoble que sigui un hotel. Els incentius que s'han d'innovar són diferents en

cada cas i sembla que s'estan mesclant, ja que hi ha poques diferències en el nombre d'àrees innovades en el conjunt de les Illes Balears. És a dir, els menors incentius que s'han d'innovar associats al cas de la gestió a causa del major risc potser s'estan compensant amb els majors incentius que es deriven de la professionalització de la gestió associada també al contracte de gestió.

El grau de diferenciació respecte dels competidors més propers és una variable competitiva clau per al sector hotelier (Baum i Haveman, 1997) i pot determinar els recursos productius i l'organització i la gestió de les operacions de prestació del servei. Per tant, no és sorprenent que el nombre d'àrees innovades sigui una mica més elevat en els casos en què s'intenta diferenciar el servei prestat en qualitat o bé en prestar-lo amb costos menors.

La formació dels recursos humans implementada per cada hotel és una altra variable clau per a l'avantatge competitiu, perquè els recursos humans són determinants de la qualitat del servei prestat (Tsaur i Lin, 2004). Efectivament, es detecta que el nombre d'àrees innovades és una mica més elevat com més intensa és la formació. El nombre d'àrees innovades més similar tant amb la formació interna com amb l'externa pot ser degut al fet que ambdós tipus de formació siguin útils.

Per acabar de caracteritzar el comportament innovador dels hotels de les Illes Balears, es presenten els motius que han trobat per innovar (taula 4), com també les dificultats (taula 5).

Taula 4. Percentatge d'establiments que nomena cada motiu per illes.

Motius	Mallorca	Menorca	Eivissa	Balears
Substituir serveis desfasats	67,1	58,8	60,5	65,6
Ampliar el servei	41,4	47,1	53,5	43,5
Millorar qualitat	88,5	64,7	95,3	88,1
Millorar flexibilitat del servei	37,6	23,5	39,5	37,1
Diferenciar-se dels competidors	31,2	5,88	39,5	30,9
Evitar desfasar-se dels competidors	44,9	11,8	23,3	39,8
Incrementar quota de mercat	32,9	0,0	18,6	28,9
Reduir impacte ambiental	26,9	35,3	18,6	26,2
Reduir costos laborals	24,8	29,4	13,9	23,5
Reduir compres inputs	11,5	0,0	6,98	10,2
Reduir consum d'energia	34,6	35,3	27,9	33,7
Cumplir noves reglamentacions	47,0	35,3	67,4	49,3

El motiu més citat en el conjunt de les Illes Balears, millorar la qualitat, ho és amb significativa menor mesura a Menorca que a les altres dues illes. Seria desitjable que aquesta menor motivació de millorar la qualitat a Menorca quedi compensada per la major motivació per reduir l'impacte sobre el medi ambient. La major motiva-

ció de la qualitat combinada amb la menor motivació per la reducció de costos podria indicar les dificultats per reduir costos i el fet que s'està fonamentant la competitivitat en estratègies de qualitat en entorns i mercats cada vegada més exigents (Gray, Matear i Matheson, 2000).

Taula 5. Percentatge d'establiments que nomena cada dificultat per illes.

Dificultats	Mallorca	Menorca	Eivissa	Balears
Alt cost desenvolupament	70,6	41,2	38,5	65,7
Falta finançament	27,9	11,8	7,7	25,0
Falta personal qualificat	26,6	0,0	7,7	23,2
Risc excessiu	13,1	0,0	3,8	11,4
Tamany insuficient	22,3	5,9	7,7	19,8
Regulació	6,1	0,0	7,7	5,9
Falta d'informació	9,2	5,9	0,0	8,1
Resposta demanda	14,8	0,0	7,7	13,2
Facilitat d'imitació	1,7	0,0	0,0	1,5
Rigidesa organització	11,3	0,0	0,0	9,6
Insuficient ajuda institucional	25,3	5,9	3,8	22,1

La distribució de les dificultats per illes ens indica que els establiments de les dues illes que menys innoven són també els que troben menys dificultats. Aquest fet podria no ser contradictori si fos causat perquè una vegada que s'innova menys, es coneixen també menys les dificultats. Després de l'elevat cost de desenvolupament apareixen les dificultats de manca de personal qualificat i ajuda institucional insuficient, que es poden solucionar amb programes i actuacions orientades a la capacitat i qualificació. Un dels obstacles menys importants, per no dir pràcticament inexistent, és la facilitat d'imitació que altres autors consideren d'elevada importància (Jacob et al., 2004). En l'àmbit teòric, s'argumenta que la facilitat d'imitació és una barrera important per a la innovació de les empreses de serveis però a la realitat del sector hotelier pot desaparèixer aquesta barrera a causa de la protecció que suposin l'especificitat i la complexitat de prestar un servei d'allotjament de qualitat i amb eficiència en els processos.

Conclusions

L'estudi de la innovació en el turisme esdevé especialment complexa, perquè ha de considerar sectors productius i entitats molt diverses i les seves interrelacions en allò que acaben consumint els turistes. No obstant això, s'ha començat amb l'anàlisi d'un dels principals components, l'activitat d'allotjament que presten els hotels és una de les més importants.

L'anàlisi de la innovació del sector hotelier de les Illes Balears requereix mesurar-la. La mesura de la innovació

presentada en aquest treball sorgeix de l'aplicació de molts estudis anteriors com els que donen lloc al Manual d'Oslo (OCDE, 2005) en el sector hotelier. Així, les respostes dels directors dels hotels a un qüestionari dissenyat específicament per detectar nivells, tipus, característiques i determinants de la innovació en el seu sector, han permès oferir aquesta informació per a l'any 2007. Entre els resultats de l'enquesta destaca el fet que dos de cada tres establiments hoteliers han introduït innovacions durant el 2007. Les àrees de funcionament on el percentatge és més elevat són les relacionades amb les tecnologies de la informació i la comunicació, la restauració, les cuines i les habitacions. A Mallorca, pels avantatges que aporta la major mida geogràfica, les millores són més intenses que a les altres illes i arriben a les tres quartes parts dels hotels.

El número d'àrees innovades s'incrementa tant amb la categoria de l'establiment com amb el número d'habitacions que disposa, segurament per la major complexitat que ambdues variables impliquen. Entre altres factors que també expliquen les diferències, hi ha la pertinença a una cadena hotelera, dur a terme una formació dels recursos humans més intensa i diferenciar el producte, bé sigui en qualitat o bé en costos.

El motiu principal que ha portat a innovar a nou de cada deu hotels de Balears és la millora en la qualitat i, en segon lloc, la substitució de serveis desfasats. D'altra banda, sobresurten els elevats costos de desenvolupament com una de les dificultats majoritàries.

Bibliografia

- Baum, J. A. C. and H. A. Haveman (1997). "Love thy neighbor? Differentiation and agglomeration in the Manhattan hotel industry". *Administrative Science Quarterly*, 42 (2): 304–338.
- Camisón, C. (2000). "Strategic attitudes and information technologies in the hospitality business: an empirical analysis". *International Journal of Hospitality Management*, 19, 125–143.
- Cohen, W. M. and D. A. Levinthal (1990). "Absorptive capacity: A new perspective on learning and innovation". *Administrative Science Quarterly*, 35 (1): 128-152.
- European Communities (2004). *Innovation in Europe. Results from the EU, Iceland and Norway. Data 1998-2001*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- Font, X. (2002). "Environmental certification in tourism and hospitality: progress, process and prospects". *Tourism Management*, 23: 197-205.
- Gray, B. G., Matear, S.M. & Matheson, P.K. (2000). "Improving the performance of hospitality firms". *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 12 (3), 149–155.
- Hjalager, A. M. (2002). "Repairing innovation defectiveness in tourism". *Tourism Management*, 23 (5), 465–474.
- Instituto de Estudios Turísticos (2006). *Balance del Turismo en España en 2005*. Secretaría General de Turismo del Ministerio de Comercio y Turismo, Madrid.
- Jacob, M., J. Tintoré, R. Simonet, y E. Aguiló (2004). "Pautas de Innovación en el Sector Turístico Balear". Estudio nº25 de Fundación COTEC. Madrid.
- OCDE (2005). *The Measurement of Scientific and Technological Activities. Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data-Oslo Manual*. Orfila-Sintes, F. R. Crespi-Cladera and E. Martínez-Ros (2005). "Innovation Activity in the hotel industry: Evidence from Balearic Islands". *Tourism Management*, 26 (6): 851-865.
- Ottenbacher, M. and Gnoth, J. (2005). "How to Develop Successful Hospitality Innovation". *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 46 (2): 205-222.
- Saleh, F. & Ryan, C. (1992). "Client perceptions of hotels. A multi-attribute approach". *Tourism Management*, 13(2), 163-168.
- Sirilli, G. and R. Evangelista (1998). "Technological innovation in services and manufacturing: results from Italian surveys". *Research Policy* (27): 881–899.
- Stamboulis, Y. and Skayannis, P. (2003). "Innovation strategies and technology for experience-based tourism". *Tourism Management*, 24: 35-43.
- Tremblay, P. (1998). "The economic organization of tourism". *Annals of Tourism Research*, 25 (4): 837-859.
- Tsaur, S. H. and Y. C. Lin (2004). "Promoting service quality in tourist hotels: the role of HRM practices and service behavior". *Tourism Management*, 25: 471-481.

Índex de taules i gràfics

Índex de taules

- Taula 1. Perspectives de l'economia Balear.
- Taula 2. Indicadors internacionals.
- Taula 3. Previsions internacionals per al 2008.
- Taula 4. Previsions macroeconòmiques de l'economia espanyola.
- Taula 5. Evolució de l'economia espanyola.
- Taula 6. Evolució de l'economia balear
- Taula 7. Creixement del VAB de l'agricultura, ramaderia i pesca
- Taula 8. Indicadors de l'agricultura i la ramaderia
- Taula 9. Indicadors producció pesquera
- Taula 10. Creixement del VAB de la indústria i energia
- Taula 11. Indicadors de la indústria i l'energia
- Taula 12. Principals béns industrials exportats
- Taula 13. Creixement del VAB de la construcció
- Taula 14. Indicadors de la construcció
- Taula 15. Indicadors avançats de la construcció
- Taula 16. Creixement del VAB del sector dels serveis
- Taula 17. Indicadors dels serveis
- Taula 18. Indicadors del comerç
- Taula 19. Establiments turístics Balears
- Taula 20. Hotels i Apartaments a les Illes
- Taula 21. Turistes estrangers, comparació amb altres destinacions
- Taula 22. Ocupats a l'activitat de transport i comunicacions
- Taula 23. Passatgers arribats via aèria segons origen del vol.
- Taula 24. Passatgers arribats via marítima.
- Taula 25. Transport de mercaderies
- Taula 26. Indicadors d'intermediació financera
- Taula 27. Indicadors dels serveis empresarials i immobiliaris
- Taula 28. Ocupats altres serveis
- Taula 29. Indicadors del mercat laboral
- Taula 30. Cost i jornada laboral
- Taula 31. Variació interanual de l'Índex de preus de consum
- Taula 32. Indicadors de consum
- Taula 33. Consum dels residents a l'estranger
- Taula 34. Indicadors d'inversió.

Índex de gràfics

- Gràfic 1. Evolució del PIB de Estats Units, Japó i Zona Euro (variació interanual).
- Gràfic 2. Evolució del preu del petroli en dòlars i euros.
- Gràfic 3. Evolució del PIB d'Alemanya, Regne Unit i Zona Euro (Variació interanual).
- Gràfic 4. Variació del VAB de les Illes Balears per sectors.
- Gràfic 5. Facturació elèctrica total. (Variació de la tendència)
- Gràfic 6. Pernoctacions, Viatgers i Estada mitjana hotels. Gen-Ag.
- Gràfic 7. Variació interanual dels Preus i Ingressos hotelers.
- Gràfic 8. IPC Balears, cafès i bars Balears. IHPC zona Euro (Agost)
- Gràfic 9. Passatgers arribats via aèria segons origen del vol. Cicle-tendència.
- Gràfic 10. Passatgers arribats per via aèria per illes, cicle-tendència
- Gràfic 11. Evolució dels tipus d'interès (%)
- Gràfic 12. Afiiliats Seg Soc activitats immobiliàries Illes Balears.
- Gràfic 13. Afiiliació mitjana a la Seguretat Social a les Illes Balears
- Gràfic 14. Variació interanual de l'Índex de preus de consum.
- Gràfic 15. Variació interanual de la matriculació de vehicles de càrrega a Balears
- Gràfic 16. Percentatge energies renovables sobre el total del consum brut a les Illes Balears (1998-2006)
- Gràfic 17. Concentracions màximes diàries de diòxid de sofre a Palma gener-agost 2008
- Gràfic 18. Concentracions màximes diàries de monòxid de nitrogen a Palma gener-agost 2008
- Gràfic 19. Concentracions màximes diàries de diòxid de nitrogen a Palma gener-agost 2008
- Gràfic 20. Concentracions màximes diàries de monòxid de carboni a Palma gener-agost 2008
- Gràfic 21. Mitjanes mensuals de partícules en suspensió a Palma gener-juliol 2008
- Gràfic 22. Cartograma de pressions en masses d'aigua de les Illes Balears
- Gràfic 23. Incendis forestals a les Illes Balears 1998-2008
- Gràfic 24. Cartograma aridesa a Espanya.

Notes i abreviatures. Agraïments

Notes i abreviatures

Els percentatges de variació es refereixen a la diferència entre el període esmentat d'enguany i el mateix període de l'any passat, excepte quan es diu expressament una altra cosa.

La Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació no es responsabilitza de les opinions expressades en el monogràfic de la secció IV, les quals corresponen a l'autor.

Abreviatures:

$T_{t,k}^1$ (%): Variació interanual de la component tendència-cicle calculat segons el programa Tramo-Seats.

n. d. No disponible.

BE: Banco de España.

INE: Instituto Nacional de Estadística.

FMI: Fondo Monetario Internacional.

TGSS: Tesorería General de la Seguridad Social.

Agraïments

Institucions i òrgans administratius

AENA – Aeroport d'Eivissa.

AENA – Aeroport de Maó.

AENA – Aeroport de Palma.

Autoritat Portuària de les Balears (APB), Ministeri de Foment.

Asociación Española de Fabricantes de Automòviles y Camiones (ANFAC)

Banco de España (BE).

Col·legi Oficial d'Arquitectes de Balears (COAB).

Consell Superior de Cambres de Comerç d'Espanya.

Compañía Logística de Hidrocarburos (CLH), Palma.

Consell d'Eivissa

Consorci de Residus Urbans i Energia de Menorca

Direcció General de Biodiversitat, Conselleria de Medi Ambient

Direcció General d'Energia, Conselleria de Comerç, Indústria i Energia

Direcció General de l'Oficina del Canvi climàtic, Conselleria de Medi Ambient

Direcció General de Recursos Hídrics, Conselleria de Medi Ambient

Direcció General de Pesca, Conselleria d'Agricultura i Pesca

Direcció General d'Aviació Civil, Ministeri de Foment.

Direcció General de Fons Comunitaris i Finançament Territorial, Ministeri d'Hisenda.

Direcció General de Trànsit (DGT), Ministeri d'Interior.

Direcció General d'Habitatge, Arquitectura i Urbanisme, Ministeri de Foment.

Direcció Insular de Residus, Consell de Mallorca

Direcció Provincial de Trànsit (DP Trànsit), Ministeri d'Interior.

Direcció Territorial de Comerç a les Illes Balears, Ministeri d'Economia.

Espais de Natura Balear, Conselleria de Medi Ambient

Euro6000

EUROSTAT.

Gesa-Endesa.

CTTIB-Enturib, Conselleria de Turisme.

Instituto de Estudios Turísticos (IET).

Instituto Social de la Marina a les Illes Balears (ISM), Ministeri de Treball i Afers Socials.

Instituto Nacional de Estadística (INE).

Instituto de Estudios de Automoción (IEA).

Mercados Centrales de Abastecimiento de Palma de Mallorca, S.A (mercapalma, s.a.)

Ministerio de Fomento.

Ministerio de Economía y Hacienda.

Ministerio de Industria, Turismo y Comercio.

Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

Ministerio de la Vivienda.

Ministerio de Medio Ambiente, Medio Rural y Marino.

Servicio estadístico nacional de Malta.

Servicio estadístico nacional del Marroc.

Instituto Nacional de Estadística de Portugal.

Servicio estadístico Nacional de Tunísia,

Servicio estadístico Nacional de Turquía.

Servicio estadístico Nacional de Xipre.

Servired

Subdirección General de Estudios, Ministeri de Ciència i Tecnologia (MCYT).

Agrupación de Fabricantes de Cemento de España (Ofi cemen).

Asociación de Empresas Constructoras de Ámbito Nacional (Seopan).

Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB), Conselleria de Treball i Formació

Sistema 4B

TINSA.

Tresorería Territorial de la Seguretat Social a les Illes Balears (TTSS), Ministeri de Treball i Afers Socials.

Govern de les Illes Balears

Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació
Direcció General d'Economia